

PUBLII
TERENTII AFRI
COMOEDIAE

Ad optimorum Exemplarium fidem recensitae.

Accesserunt

VARIAE LECTIONES,

Quae in Libris MSS. & Eruditorum Commen-
tariis notatu digniores occurrunt.

TOM. I.

LONDINI,
Impensis J. et P. KNAPTON, et G. SANDBY.
MDCCLL.

1662.15

THE
TERRITORY
OF
COMO

P. T E R E N T I I

V I T A,

E X S U E T O N I O.

P. T E R E N T I U S Afer, Carthagine natus, servivit Romae Terentio Lucano Senatori, a quo ob ingenium et formam, non institutus modo liberaliter, sed et mature manumissus. Quidam captum esse existimant, quod fieri nullo modo potuisset, Fenestella docet, cum in fine secundi belli Punici, et ante initium tertii natus sit, et mortuus: nec si a Numidis aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisset; nullo commercio inter Italicos et Afros, nisi post deletam Carthaginem, coepto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano, et cum Laelio: quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur, quod ipsum Fenestella arguit, contendens utroque majorem natu fuisse; quamvis Cornelius nepos aequaleis omneis fuisse tradat, et Porcius suspensionem de consuetudine per haec faciat:

A

Dum

P. T E R E N T I I

*Dum lasciviam nobilium et fucosae laudes petit,
 Dum Africani voci divinae inhiat avidis au-
 ribus,
 Dum ad Furium se coenitare, et Laelium pul-
 chrum putat,
 Dum se amari ab hisce credit, crebro in Alba-
 num rapi
 Ob florem aetatis suae; ad summam inopiam
 redactus est.
 Itaque e conspectu omnium abiit, in Graciam,
 terram ultimam.
 Mortuus est Stymphalo Arcadiae oppido: nil
 Publius
 Scipio profuit, nihil ei Laelius, nil Furius,
 Tres per idem tempus qui agitabant nobiles fa-
 cillime.
 Eorum ille opera ne domum quidem habuit con-
 ductitiam,
 Saltem ut esset, quo referret abitum domini
 servulus.*

Scripsit comoedias sex: ex quibus primam
 Andriam cum Aedilibus daret, iussus ante Cae-
 cilio recitare, ad coenantem cum venisset, dictus
 est initium quidem fabulae, quod erat con-
 temptiore vestitu, subsellio, juxta lectulum re-
 sidens legisse: post paucos vero versus, invitatus
 ut

V I T A.

ut accumberet, coenasse una: deinde cætera percurriffe, non sine magna Cæciliæ admiratione. Et hanc autem et quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribit:

Sumetur Hecyra sexta ex iis fabula.

Eunuchus quidem bis acta est, meruitque pretium quantum nulla antea cujusquam comœdia, id est, octo millia nummum. Propterea summa quoque titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adjutum Terentium in scriptis a Lælio et Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eandem ipse auxit. Nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quod isti dicunt malevoli, domine nobiles

Hunc adiutare, assidue una scribere:

Quod illi maledictum videntur existimant,

Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,

Qui vobis universa et populi placent.

Quorum opera in bello, in otio, in negotio,

Sic quisque tempore usus est sine superbia.

P. T E R E N T I I

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Laelio et Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quae tamen magis et usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui a Terentio personam mutuatus, quae domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium quondam in Puteolano Kalendis Martiis admonitum ab uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interPELLARETUR: serius tandem ingressum triclinium, dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiassse versus qui sunt in Heautontimorumenos:

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto, et qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, et M. Popillio, consulari utroque ac poeta: ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvissse dicentur:

tur : sed viros, quorum operam et in bello, et in otio, et in negotio populus sit expertus. Post editas comoedias nondum quintum atque trigefimum egressus annum, causa evitandae opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est, neque amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit :

*Sed ut Afer sex populo edidit comoedias,
Iter hinc in Asiam fecit : navim cum semel
Conscendit ; visus nunquam est. sic visa vacat.*

Q. Consetius redeuntem e Graecia periisse in mare dicit, cum centum et octo fabulis conversis e Menandro. Caeteri, mortuum esse in Arcadiae Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore consulis, morbo implicitum, acri dolore ac taedio amissarum fabularum, quas in navi praemiserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quae Equiti Romano nupsit. Item hortulos sex jugerum, via Appia, ad Martis villam, quo magis miror Porcium scribere :

P. T E R E N T I I

*Nil Publius
Scipio profuit, nihil et Lartius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles fa-
cillime.*

*Eorum ille opera ne domum quidem habuit con-
ductitiam,*

*Saltem ut esset, quo referret obitum domini ser-
vulus.*

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis prae-
fert; scribens in compitalibus;

Terentio non similem dices quempiam.

Volentius autem non solum Naevio, et Plauto,
et Caecilio, sed Licinio quoque postponit. Ci-
cero in Limane haecenus laudat;

*Tu quoque, qui solus lecto sermone Terenti,
Conversum expressumque Latina voce Meman-
drum*

*In medio populi sedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.*

Item C. Caesar.

*Tu quoque tu in summis, o dimidiata Me-
nander, Poneris;*

V I T A.

*Ponere, et merito, puri sermonis amator.
 Lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret vis
 Comica, ut aequato virtus palleret honore
 Cum Graecis, neque in hac despectus parte ja-
 ceres:
 Unum hoc maceror et doleo tibi deesse Terenti.*

Haec Suetonius Tranquillus: nam duos Teren-
 tios poetas fuisse scribit Metius: quorum alter
 Fregellanus fuerit Terentius Libo: alter Liber-
 tinus Terentius, Afer patria, de quo nunc lo-
 quimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium,
 Valgius in Actaeone ait:

*Hae quae vocantur fabulae, cujus sunt?
 Non has: quia jura populis recensens dabat
 Honore summo affectus, fecit fabulas?*

Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur Co-
 mico; Phormio, et Hecyra: quatuor reliquae
 a Menandro: ex quibus magno successu et pre-
 tio stetit Eunuchus: Hecyra saepe exclusa vix
 acta est.

islas 2 2 2 2 2

A 4 ARGU.

ARGUMENTUM

ABELLI DONATA

CHARLES ABELLUS, pater Pamphilus et
Pamphilus, cum ex his decessit Pam-
philus, perhibuit tale testimonium: Atho-
nis, nec enim postea magis tempore Pamphilum
unicam sui postea Pamphilum, quam Chi-
rillus adolescentis Atheniensis admodum amice, et
sibi potestatem uxorem: sed pater eam Pamphilo
cuiusdam, generis filio, magis responderet, qui
Pamphilus contra sortem Chrysidis ac-
nam tam creditam, Pamphilum super deam
alteram Chremetis filiam, sub nomine Glyceri-
larentis ne amavit, ut ex ea filium foret
incio pater, qua te intellexit, commotus si-
pater Pamphilus, dum per solas nuptias fecerat
animum Pamphilus, magis deus a deo ipse
deluditor seruo, periculisque Pamphilus et Pam-
phili motus error in fabula, magis ad eam finem
ductus est, dum Athenas veniens Audius qui-
dam Crito tem aperiat, et nodum fabulae sol-

ARGUMENTUM

AELII DONATI

IN

ANDRIAM TERENTIIL.

CHREMES Atticus, pater Pasibulae et Philumenaë, cum ex his duabus se Pasibulam perdidisse falso crederet, relictam Athenis, nec visam postea multo tempore, tanquam unicam sibi putabat Philumenam, quam Charinus adolescens Atheniensis adamabat unice, et sibi petebat uxorem: sed pater eam Pamphilo cuidam, Simonis filio, ultro desponderat. qui Pamphilus contra sororem Chrysidis ac peregrinam tum creditam, Pasibulam supra dictam, alteram Chremetis filiam, sub nomine Glycerii latenter sic amavit, ut ex ea filium suscepisset inscio patre. qua re intellecta, commotus Simo pater Pamphili, dum per falsas nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis a Davo ipse deluditur servo, periculoque Charini et Pamphili motus error in fabula, usque ad eum finem ductus est, dum Athenas veniens Andrius quidam Crito rem aperiat, et nodum fabulae solvat:

A R G U M E N T U M

vat: per quem agnita Fabula recipitur a parentibus, et traditur Pamphilo amanti: Philomena vero Charino despondetur, et traditur exoptanti. Perspecto argumento, scire debemus hanc esse virtutem poeticam, ut a novissimis argumenti rebus incipiens, initium fabulae et originem narrative reddat spectatoribus, auctoremque praesentem sibi exhibeat, ubi finis est fabulae: hunc enim ordinem et circulum poeticæ artis, vel virtutis non modo secuti sunt tragici, comicique auctores, sed Homerus etiam et Virgilius tenuerunt. Divisionem actuum in Latinis fabulis internoscere, difficile est. causam jamjndum demonstravimus. unde autem, aut quo modo, quamvis aegre, tamen intelligi, distinguere possint, est operae pretium dicere. Principio dicendum est, nullam personam egressam quinquies, ultra exire posse. sed illa re plerumque decipimur, quod personam, cum tacerit, egressam falso putamus: quæ nihilo minus in proscaenio tacens loquendi tempus expectat. est igitur attente animadvertendum, ubi, et quando scaena vacua sit ab omnibus personis, ut in ea chorus vel tibicen audiri possit: quod cum viderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. Confundit saepe lectorem id,

1 Forte pro *sibi* legendum *ibi*.

quod

IN ANDRIAM TERENTII.

quod persona in superiori scaena desinens, et in proxima inspicere loqui, non intelligitur ingressa; quod ipsi sunt experientes statim dijudicant de rerum ac temporum quantitate: potest enim fieri, ut et ingressa sit, ac egressa, quam prave credimus de proscenio non recessisse. posse autem quinto egredi personam, non et necesse esse dicimus, ut appareat ultra exire non posse; in tragoedia parcius exire et solere pariter, et licere. Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Sofiam continet argumenti; quod populus hac occasione perdiscit; mox querelam apud se Davi de domino, et ejusdem cum domino verba, et rursus ejusdem servi deliberationem quid rerum gerat. Secundi actus haec sunt: Charini verba, primo cum Byrrhia servo, et post cum ipso Pamphilo de nuptiis Philumenae: Davi interventus et cum eo disputatio de nuptiis Pamphili: Pamphili sermo cum patre dolo consentientis in nuptias: Byrrhia verba: Davi callida oratio adversum senem. Tertio actui haec attribuuntur: Myrsidis cum obstetrice colloquium, Davo ac Simone audientibus: partus Glycerii suspectus fieri, et Davi apud eum fraudulenta sermocina-

1. f. temperantia.

2. f. & argumentum.

tio:

A R G U M E N T U M

tio: Simonis verba cum Chremete de nuptiis:
 Davi perturbatio ac Pamphili. Quartum ac-
 tum per haec intelligimus: prima Charini verba
 sunt, indignantis velut fidem sibi non servatam
 a Pamphilo: tum Myfidis verba apud Pamphi-
 lum, ejusdemque questus: Davi administratio
 domi adversus Chremetem. In quinto actu Si-
 monis et Chremetis prope iurgium disputatio:
 tum detectio fallaciarum Davi: tum indignatio
 patris adversus filium: tum Critonis interven-
 tus, et per eum cognitis rebus, in tranquillum
 res acta, ducentibus uxores, quas concupive-
 rant, Pamphilo et Charino. Illud non com-
 movere nos debet, quod in horum actuum di-
 stinctione videntur de proscenio non discessisse
 personae quaedam: sed tenere debemus, ideo
 Terentium vicinitatis mentionem fecisse in prin-
 cipio, ut modico receptu et adesse, et abesse
 personam intelligamus. Nihil ergo sequius
 factum est ab antiquis, qui ad hunc modum
 Terentianas fabulas diviserunt.

A R G U M E N T U M E U N U C H I

RAPTA quaedam ex Attica virgo nobilis,
 atque adducta est Rhodum; ibique ma-
 tri Thaidis meretricis ab amico dono data est,

et

IN EUNUCHUM TERENTII.

et educata velut soror una cum filia Thaide. Sed
Thais, relicta matre, Rhodo, cum amatore
quodam Athenas se contulit: ab eoque heres
instituta mortuo, mox a milite Thrasone dili-
gebatur nimis. Qui cum Athenis profectus
matrem Thaidis mortuam Rhodi comperisset,
et eam virginem, quam diximus, ab heredibus
mortuae animadvertisset venum esse propo-
sitam, quamvis ignarus rerum omnium, emit
tamen; et dono amatae Thaidi vexit Athenas.
Verum, postquam adveniens rivalem Phaedriam
apud amicam reperit, quem per ejus absentiam
sibi meretrix conciliarat, affirmavit se non ante
datum promissam virginem, quam Thais fo-
ras aemulum pepulisset. Illa igitur, etsi amaret
Phaedriam, cupiditate tamen recuperandae vir-
ginis et civis Atticae, et quam a parvula ut so-
rorem dilexerat, excludit Phaedriam. Hinc ille
primo irascitur; post accepta facti ratione, a
Thaide lenitur; et in bidui spatium sponte con-
cedens militi, rus proficiscitur; statimque ne
ab aemulo muneribus superaretur, Eunuchum
et puellam Parmenoni jubet abiens ad Thaidem
deducere. Verum Chaerea frater Phaedriae
tunc ephebus, visa in via virgine, inflammatus
amore ejus. Atque eo evasit vehementi ardore
ut pro eunuchō ipse deduceretur ad Thaidem.

Hac

A R G U M E N T U M 11

Hac occasione vitata virgo: et mox civilis, et nobilis cognita, datur uxor Chaereae. Phaedria vero et miles rivalet, ambo concordet per parasitum reddit, communi amica sine certamine potiuntur. In primo actu Phaedria exclusus a Thaide, et secum primo, et mox cum Parmenone conqueritur fortunas suas. et ad postremum coram accusat Thaidem. Rursus permulcetur ab eadem, et voluntate digrediens, rus sese concessurum in spatium bidui esse promittit. Secundus actus, profectiorem Phaedriae continet, delegantis servo deductionem Eunuchi et Puellae ad Thaidem. Tum parasitum loquentem, per quem virgo a milite dono amicae missa est. Tum interventum Chaereae amantis virginem, ejusdemque cum Parmenone consilium de eadem potiunda per fallaciam: quia pro Eunucho ipse supponitur Thaidi. Tertius actus characterem exprimit militis, et parasiti per ridiculum colloquium. Tum invitationem ad coenam Thaidis. Tum oblationem velut Eunuchi Chaereae et puellae ex Aethiopia per Parmenonem factam. Tum verba Chremetis ad Thaidem venientis, productique ad militem. Antiphonis Chaereaeque colloquium de vitata per dolum virgine. In quarto actu Doras nunciat jurgium inter militem et Thaidem:

tum

IN ADELPH. TERENTI.

tum reditum habet ex villa Phaedriae: et querelam Pythiae de vitiata virgine apud Phaedriam: et eundem stupentem quod audiebat. Errorem ebrui Chremetis: et verba petulantiae Thaidis adversum militem, et militis adversum Thaidem: parata proelia, ridiculeque deposita. Quintus actus haec continet, querelam Thaidis de vitiata virgine, primo cum Pythia, postea cum ipso Chaerea: tum interventum Chremetis atque nutricis: tum perturbationem Parmenonis per dolum Pythiae, atque ejus indicio per senem, qui rure tunc advenerat, confirmatas nuptias; et ad ultimum, reditum in gratiam militis cum Phaedria et Chaerea.

ARGUMENTUM ADELPH.

EX duobus Atticis fratribus, alter quidem, Demea nomine, rus coluit, uxorem duxit, filios suscepit duos, Aeschinum et Ctesiphonem. at alter, Micio nomine, uxorem non duxit, et filios procreare noluit, sed sibi filium fratris, Aeschinum adoptavit, atque ita indulgenter eduxit a parvulo, ut effuse luxuriatus adolescens, ad postremum civem Atticam virginem vitaret, captus amore ejus. quo facto, et cum matre puellae pepigit nuptias ejusdem
quam

A R G U M E N T U M

quam vitiavit. cumque rem gestam ad patris, a quo adoptatus fuerat, conscientiam jam jamque perlaturus esset, precibus Ctesiphonis fratris sui, qui apud durum patrem atque agrestem Demeam parcius atque arctius haberetur, impulsus est, et ut eidem a lenone raperet meretricem: quo facto multiplici errore completur fabula. nam et Demea cum hoc ipso, id est, cum Micione, litigabat, tamquam cum eo qui corruperit adolescentem adoptatum in mores perditos, nesciens suum sibi filium Ctesiphonem esse corruptum, eluditurque a Syro et Micione per totam fabulam. Et mater puellae, jam decimo mense post raptum virginis, Aeschinum credit sibi ipsi rapuisse meretricem. quae perturbatio cito in tranquillum redacta est. nam re comperta de vitio virginis, Micio dat civem Aeschino quam concupiverat, ejusque matrem ipse accipit. Deprehenso vero Ctesiphone in amore meretricis, primo irascitur Demea: post lenitur, atque habendae ejus meretricis licentiam praebet. Primus actus haec continet, Micionis folius primo verba, et post, ejusdem et Demeae jurgium. Secundus actus haec continet, lenonis: alteram rixam adversus Aeschinum pro puella, ejusdem apud Syrum querelas: laetitiam

i f. *Asperam.*

Ctesi-

IN ADELPH. TERENTI.

Ctesiphonis, oblationem amicæ, et ejusdem gratiarum actiones apud Aeschinam. Tercius actus hæc continet, Trepidationem matris Softratae et Cantharæ nutricis ob parturientem Pamphilam vitiatam ab Aeschino: Getam nunciantem dominae suae per errorem quod sibi raperit Aeschinus meretricem: reditum in scaenam Demeae: ejusdemque cum Syro ludificante sermocinationem: interventum Hegionis, cum querela apud eundem Demeam de facto Aeschini, et consolatione Softratae. Quartus actus hæc continet: Ctesiphonis cum Syro colloquium: delusionem Demeae: ejusdemque in scaenam interventum, atque secundam frustrationem per Syrum factam: Micionis cum Hegione sermonem: querelam Aeschini de rebus suis: ejusdemque cum Micione patre facetissimam decertationem: Demeae reditum in scaenam ex errore in quem eum conjecerat Syrus: et renovatum cum fratre ejusdem jurgium: processionem in scaenam temulenti Syri. Quintus actus hæc continet, prehensionem Ctesiphonis cum meretrice: tertium cum Micione jurgium Demeae, ejusdemque vitae pristinae correptionem: et per eum multa in comœdia nova, hoc est, blandimentum circa Aeschinum: et affabilitatem circa

1. f. Ob *possessionem*.

30N 101

Getam:

Comum in corollationem Syri, ius affinis, ejusdeme
 veniam circa Otesiphonemque permissio nemque
 habenda meretricis. Servatur autem per do-
 tum fabulam hinc Micio, saevus Domus, deho
 avarus, callidus Syrus, timidus Otesiphio, nite-
 ralis Aeschinus, pavidae mulieres, gravis Ho-
 gio. In dividendis actibus fabulae identidem
 meminerimus, primo paginarum diminutio-
 nem neque Grascos, neque Latinos servasse:
 cum ejus distributio hujusmodi rationem habeat,
 ut, ubi attentior spectator esse potuerit, longior
 actus sit, ubi fastidiosior, brevior atque non-
 tractor. Deinde etiam illud, in eundem actum
 posse conjici et tres, et quatuor scenas intro-
 euntium atque exeuntium personarum. Basta
 autem haec una est de duabus fabulis, Adelphis
 Menandri, et Cominorientibus Diphili.

ARGUMENTUM PHORMIONIS.

CUM Chremes Demiphonis frater, ad se to-
 sibi ad fallaciam nomine, quo istiphatum
 se dici fecerat, duas eodem tempore habuisset
 uxores, Athenis divitem, pauperem Lamble, ex
 dote sustulit filium, qui dictus est Phaedra;
 ex paupere furtim suscipit atque educavit filium,
 Phanium nomine, eamque, consilio cum fratre
 habito,

IN PHORMIONEM TERTIUM.

habito, destinavit filio ejus Antiphoni uxorem
 suam. Quibus complicitis, uno tempore pro-
 fecitq. Athenis senes, Demipho in Ciliciam,
 Chremes Ueniam ad accersendam filiam, quae
 cum matre navigaverat, occasionem
 dederant amandi adolescentibus. Nam statim
 Philandria citharistram sub lenone cepit ardere:
 Antipho illam filiam patris Phanium desponsa-
 tam sibi, nesciens nescientem, mox ut Athenas
 venit, matrem reperit, falsa duplici ejus no-
 minis, matrem mortuam dum lamentatur, adama-
 nit consilioque et opera parasiti secundum leges
 Atheniensium, quasi sibi cognata esset, tanquam
 in iure victus, et velut coactus, eam accepit ux-
 orem per absentiam patris. Qui cum advenisset,
 et sciret eam expellere, primo confutatur per
 impudentiam parasiti, post cum suo fratre sic
 decipitur, ut, dum eam credit ab Antiphone
 posse disjungi, eam parasitus: ipse ducat ux-
 orem, et det ducturo xxx minas praesentis dotis
 Phormionis nomine, quas Phormio acceptas Phae-
 drus dedit ille, lenoni ad citharistram redi-
 tendam. Quibus gestis tandem Chremes ag-
 noscit filiam suam conjunctam esse fratri filio.
 Quibus Phormio peripatrat consilio, xxx minas a
 Phormione peripatrat conatur exigere, per eun-
 dem

dem proditus uxori suae Naufistratae est, et factus libidinis reus, non ante veniam meruit a matrefamilias, quam et triginta minarum, et amoris citharistriae veniam dedisset filio. Primus actus est in colloquio Davi et Getae: per quos discit populus argumentum. Secundi actus tenor continet adventum senis turbulentum, et ejusdem jurgium adversus Getam et Phaedriam. Tertio actui attribuitur litigium senis et Phormionis: tum consultatio cum advocatis: tum Antiphonis in scenam reditus, colloquiumque cum Geta: tum Ienonis et Phaedriae colluctatio: tum adhortatio Getae de inveniando argento ad redimendam Phaedriae citharistriam. Quartum actum ista concelebrant, adventus Chremetis, ejusdemque cum fratre deliberatio per errorem de ejicienda Phanio. Getae verba de fallendis senibus. Antiphonis oratio apud semetipsum de amore tractantis. Getae rursus cum senibus callida, et mox cum Antiphone de eadem causa simplex disputatio. senum inter se colloquium de expulsiōe mulieris. et ad extremum verba Chremetis agnoscantis nutricem, ac per eam filiam suam cum Antiphone conjunctam. In quinto actu per Demiphonis errorem Phormio accipit argentum dotis nomine, et convenitur Naufistrata, ut exire domo compellat Phanium.

nun-

IN HECYRAM TERSATI.

nunciatur Antiphoni et Phormioni, per Getam
Phanium a patre agnitam, ^{permissamque} ut
uxor habeatur. quae cum ita nupta sit, exposci-
tur argentum a Phormione, per rixam senum, a
quibus ille oppressus, rem omnem aperit Nau-
sistratae. ad quod primum irata, ut in tali re,
uxor lenitur in fine fabulae, et tutissimum
a patris iracundia praestat Phaedriam.

ARGUMENTUM HECYRAE.

VITIATAM in tenebris ante nuptias,
cui anulum extorferat, meretricem amans
dum ignorat Pamphilus, duxit uxorem gravi-
dam ex compressu suo. Quam, peregre pro-
fectus, cum reliquisset domi, rediens parientem
offendit furtim et apud matrem suam. Qua re
commotus, dum repudium, invitis parentibus,
et causam repudii nescientibus, parat: per me-
retricem, apud quam anulus inventus est, cog-
noscit tandem ita a se vitiatam uxorem, et ex
se natum filium. Primus actus colloquium con-
tinet meretricis Philotidis ac lenae Syrae cum
Parmenone: ut per harum personas, quae
dicuntur, argumentum spectator discat.

1. Forte & a se.

Secundus actus tenor in hoc est, immortem nix-
 bonem veluti regium securum, ad eum, Lachetis, et
 Phidippam de eadem causa. statim
 post eorum colloquium, conqueſtio inducitur
 Soſtratae, quod falsum crimen invidioſumque
 ſuſtineat. Tercio actui haec adſcribuntur, Con-
 queſtio Pamphili peregre redeuntis, de amore
 ſuis circa uxorem. Partitudo Philumenae. Soſ-
 tratae verba ſuper aegritudine, quam
 morbo credit afflicta. Fletus Pamphili er-
 rantis, cum putat non ex ſe filium natum eſſe.
 Colloquium Parmenonis cum pueris a navi ve-
 nientibus, * ut mox loquatur cum ipſo Pam-
 philo, a quo in arcem mittitur. Item Lachetis,
 Phidippique et Pamphili verba de reconcilianda
 illi conjuge et eorum ab invicem litigioſa diſſen-
 ſio. Quartum actum haec complent. Pertur-
 batio Myrrhinae ex interventu mariti: et ejus-
 dem cum eo nimis callida ac muliebris aſtutiae
 diſceptatio. Soſtratae, Pamphili Lachetisque
 colloquium. Inclamatio patris et ſoceri adver-
 ſum Pamphilum uxorem recuſantem. Conven-
 tio meretricis promittentis ſe juſjurandum ma-
 tronae exhibituram de non admiſſo ad ſe Pam-
 philo. In quinto actu Bacchidis narratio de in-
 tus geſtis, et colloquium cum Parmenone indu-

1. f. & mox loquela.

IN HEC VRAM TERENTII.

-xitur: quem huiusmodi mittit ad Pamphilum :
 Pamphilusque ab ultimis actibus gratiarum apud
 ipsam Bacchidem. Docet autem Varro neque
 in hac fabula, neque in aliis esse mirandum,
 quod actus imparis scenarum paginarumque
 sui numero. Cum haec distributio in reata de-
 scriptio, non in numero versum, constituta
 sit, non apud Latinos modo, verum etiam apud
 Graecos ipsos.

tratis verba super agnoscuntur. Sicut Pamphilus er-
 morbo credit affligam. Sicut Pamphilus er-
 tantis, cum putat non ex se filium natum esse.
 Colloquium Parmenonis cum pueris a navi ve-
 nientibus, ut mox loquatur cum ipso Pam-
 philo, a quo in arcem mittitur. Item Lachetis,
 Phidippus et Pamphilus verba de reconcilianda
 illi coniuge et eorum ab invicem litigiosa dissen-
 sio. Quartum actum haec complect. Pertur-
 batio Myrrinae ex interitu mariti: et ejus-
 dem cum eo nimis callida ac muliebri astutiae
 disceptatio. Postquam Pamphilus Lachetisque
 colloquium. Insummo patris et soceri adver-
 sum Pamphilum avarum reculantem. Conven-
 tio meretricis promittentis se iusjurandum ma-
 tronis exhibentem de non admisso ad se Pam-
 philo. In quinto actus Bacchidis narratio de in-
 tus gestis, et colloquium cum Parmenone indu-

1. 1. 3. actus 1. 3. actus

citur,

P. TERENTIUM

A. M. D. R. I. A.

PROLOGUS.

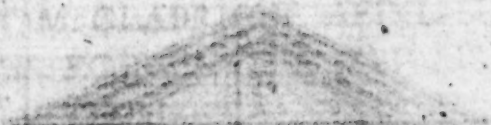
PROLOGUS. Cum primus animus ad scriben-

dam apud
Id ubi negat credidit solus dant
Populo ut placuit, quae scilicet fabulae.
Verum aliter evenit multo intellegit
Nam in prologis scribentis operam est animus : 5
Non qui argumentum nunc, sed qui materiam
Vetis potius malebat respondere.
Nunc, quia rem velle dant, quae, quae
advocare.

Mendaces fecit Andriam et Periphetum.
Qui utramque recte novit, ambae novae : 10
Non ita dissimili sunt argumentis : sed tamen
Dissimili oratione sunt factae ac stylo.
Quae convenere, in Andriam ex Periphetum.
Fateatur transulisse, atque utrum pro suis.
Id isti vituperant factum : atque in eo disputant : 15
Con-

THE FIFTH

WORLD

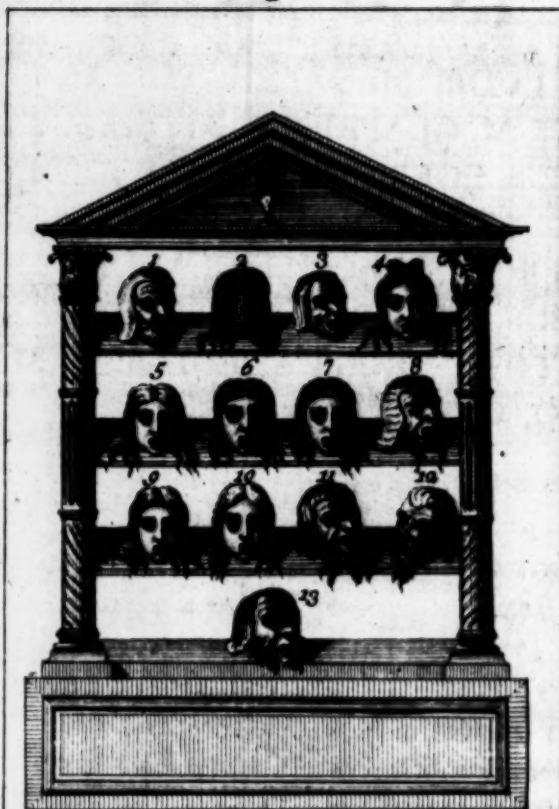
THE FIFTH

WORLD

THE FIFTH

THE FIFTH

1 Simo. 2 Soria. 3 Chremes. 4 Glycerium.
 5 Pamphilus. 6 Charinus. 7 Archillis. 8 Davus.
 9 Lesbia. 10 Myrsis. 11 Pyrrhia. 12 Crito. 13 Dromo.

J. S. Müller Sc.

P. T E R E N T I I
A N D R I A.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS M. FULVIO ET M. GLABRIONE AEDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII, TIBIIS PARIBVS, DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA. EDITA M. MARCELLO, C. SVPICIO COSS.

Personae.

PROLOGVS.	BYRRHIA <i>servus.</i>
SIMO <i>senex.</i>	LESBIA <i>obstetrix.</i>
SOSIA <i>servus.</i>	GLYCERIVM, alias PAsIBVLA, <i>Chremetis filia.</i>
DAVVS <i>servus.</i>	CHREMES <i>senex.</i>
MYSIS <i>ancilla.</i>	PAMPHILVS <i>adolescens.</i> CRITO <i>hospes.</i>
PAMPHILVS <i>adolescens.</i>	CHARINVS <i>adolescens.</i> DROMO <i>servus.</i>

Personae mutae.

SERVI Simonis *opsonia portantes.*
ARCHILIS *ancilla.*

ANDRIAE ARGUMENTUM,
C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

SOROREM falso creditam meretriculae,
Genere Andriae, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidaque facta, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat
Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit, 5
Simulat futuras nuptias; cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat: 10
Mox filiam Glycerium insperato agnitam
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

P. TERENTII ANDRIA.

PROLOGUS.

POETA cum primum animum ad scribendum appulit,

Id sibi negoti credidit solum dari,

Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.

Verum aliter evenire multo intellegit:

Nam in prologis scribundis operam abutitur, 5

Non qui argumentum narret, sed qui malevoli

Veteris poetae maledictis respondeat.

Nunc, quam rem vitio dent, quaeso, animum
advortite.

Menander fecit Andriam et Perinthiam.

Qui utramvis recte norit, ambas noverit. 10

Non ita dissimili sunt argumento: sed tamen

Dissimili oratione sunt factae ac stylo.

Quae convenere, in Andriam ex Perinthia

Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.

Id isti vituperant factum: atque in eo disputant, 15

Contaminari non decere fabulas.

Faciunt nae intellegendo, ut nihil intellegant:

Qui cum hunc accusant, Naevium, Plautum,
Ennium

Accusant; quos hic noster auctores habet:

Quorum aemulari exoptat negligentiam. 20

Potius quam istorum obscuram diligentiam.

Dehinc ut quiescant porro, moneo, et desinant

Maledicere, malefacta ne noscant sua.

Favete, adeste aequo animo, et rem cognoscite,

Ut pernoscatis ecquid spei sit reliquum. 25

Posthac quas faciet de integro comoedias:

Spectandae, an exigendae sint vobis prius.

ACTUS I. SCENA I.

S I M O, S O S I A.

V O S istaec intro auferte: abite. Sosia,

Adestum: paucis te volo. 20. dictum

puta:

Nampe ut curentur recte haec. 21. imo aliud.

20. quid est

Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?

22. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam

paro: 25

Sed iis, quas semper in te intellexi fitas,

Fide

Fide et taciturnitate. so. exspecto quid velis.
 si. Ego postquam te emi, a parvulo ut semper
 tibi

Apud me iusta et clemens fuerit servitus
 Scis : feci, e servo ut esses libertus mihi, 10
 Propterea quod serviebas liberaliter.
 Quod habui summum pretium, persolvi tibi.
 so. In memoria habeo. si. haud muto factum.
 so. gaudeo,

Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo :
 Et id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
 Sed mi hoc molestum est : nam istaec comme-
 moratio 16

Quasi exprobratio est immemoris beneficii.
 Quin tu uno verbo dic, quid est quod me velis.
 si. Ita faciam. hoc primum in hac re praedico
 tibi ;

Quas credis esse has, non sunt verae nuptiae. 20
 so. Cur simulas igitur ? si. rem omnem a prin-
 cipio audies :

Eo pacto et gnati vitam, et consilium meum
 Cognosces ; et quid facere in hac re te velim.
 Nam is postquam excessit ex ephebis, Sofia,
 Liberius vivendi fuit potestas. nam antea 25
 Qui scire posses, aut ingenium noscere,
 Dum aetas, metus, magister prohibebant ? so.
 ita est.

51. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut
equos

Alere, aut canes ad venandum, aut ad philo-
sophos : 30

Horum ille nihil egregie praeter caetera
Studebat ; et tamen omnia haec mediocriter.

Gaudebam. 30. non injuria : nam id arbitror
Adprime in vita esse utile, ut ne quid nimis.

51. Sic vita erat : facile omnes perferre ac pati :
Cum quibus erat cunque una, his sese dedere, 36
Eorum obsequi studiis : advorsus nemini :

Nunquam praeponens se aliis. ita facillime
Sine invidia laudem invenias, et amicos pares.

30. Sapienter vitam instituit : namque hoc tem-
pore, 40

Obsequium amicos, veritas odium, parit.

51. Interea mulier quaedam, abhinc triennium,
Ex Andro commigravit huc viciniat,

Inopia et cognatorum neglegentia

Coacta, egregia forma, atque aetate integra. 45

30. Hei ! vereor, ne quid Andria apportet mali.

51. Primum haec pudice vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quaeritans.

Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,
Unus, et item alter ; ita ut ingenium est omnium
Hominum a labore proclive ad lubidinem ; 51

Accipit

Accepit conditionem : dein quaestum occipit.
 Qui tum illam amabant, forte, ita ut sit, filium
 Perduxere illuc secum, ut una esset, meum.
 Ego met continuo mecum : certe captus est : 55
 Habet. observabam mane illorum servulos
 Venientes, aut abeuntes : rogitabam, heus puer,
 Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam
 Andriae
 Illi id erat nomen. se. teneo. si. Phaëdrum,
 aut Cliniam
 Dicebant, aut Nioeratum : nam hi tres tum si-
 mul 60
 Amabant. cho, quid Pamphilus? quid? sym-
 bolam
 Dedit, coenavit. gaudebam. item alio die
 Quaerebam : comperiebam nihil ad Pamphilum
 Quidquam attinere. enimvero spectatum satis
 Putabam, et magnum exemplum continentiae.
 Nam qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi, 66
 Neque commovetur animus in ea re tamen,
 Scias posse habere jam ipsum suae vitae modum.
 Cum id mihi placēbat, tum uno ore omnes omnia
 Bona dicere, et laudare fortunas meas, 70
 Qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.
 Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chre-
 mes
 Ultro ad me venit, unicam gnatam suam

Cum dote summa filio uxorem ut daret.
 Placuit; despondi: hic nuptiis dictus est dies. 75
 so. Quid obstat, cur non verae fiant? si. audies.
 Fere in diebus paucis, quibus haec acta sunt,
 Chrysis vicina haec moritur. so. o factum bene!
 Beasti: metui a Chryside. si. ibi tum filius
 Cum illis, qui amabant Chrysidem, una aderat
 frequens: 80

Curabat una funus: tristis interim,
 Nonnunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
 Sic cogitabam; hic, parvae consuetudinis
 Causa, mortem hujus tam fert familiariter:
 Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
 Haec ego putabam esse omnia humani ingeni 86
 Mansuetique animi officia. quid multis moror?
 Egomet quoque ejus causa in funus prodeo,
 Nihil suspicans etiam mali. so. hem, quid est?
 si. scies.

Effertur, imus. interea inter mulieres 90
 Quae ibi aderant, forte unam aspicio adolescen-
 tulam,

Forma! so. bona fortasse. si. et voltu, Sofia,
 Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.

Quia tum mihi lamentari praeter caeteras
 Visa est, et quia erat forma praeter caeteras 95
 Honesta et liberali; accedo ad pedisequas;
 Quae sit, rogo. sororem esse aiunt Chrysidis.

Per-

Percussit illico animum, at at, hoc illud est,
Hinc illae lacrumae, haec illa est misericordia.
so. Quam timeo quorsum evadas, si, funus in-
terim 100

Procedit : sequimur : ad sepulcrum venimus :
In ignem imposita est : fletur. interea haec soror
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
Satis cum periculo, ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diffimulatum amorem et celatum indicat,
Accurrit : mediam mulierem complectitur : 106
Mea Glycerium, inquit, quid agis ? cur te is
perditum ?

Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneret,
Rejecit se in eum, flens, quam familiariter.

so. Quid ais ! si, redeo inde iratus, atque aegre
ferens. 110

Nec satis ad objurgandum causae. diceret,
Quid feci ? quid commerui, aut peccavi, pater ?
Quae sese in ignem injicere voluit, prohibui,
Servavi. honesta oratio est. so. recte putas : 114
Nam si illum objurges, vitae qui auxilium tulit ;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum ?
si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus ! comperisse Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud se-
dulo

Negare factum. ille instat factum. denique 120
Ita

Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
 Neget daturum. so. non tu ibi gnatum? si. ne
 haec quidem

Satis vehemens causa ad objurgandum. so. qui,
 cedo?

si. Tute ipse his rebus finem praescripsti, pater.
 Prope adest, cum alieno more vivendum est mihi:
 Sine nunc meo me vivere interea modo. 126

so. Quis igitur relictus est objurgandi locus?

si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,
 Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.
 Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias 130
 Vera objurgandi causa sit, si deneget.

Simul sceleratus Davus si quid consili
 Habet, ut consumat nunc, cum nihil obfint doli.
 Quem ego credo manibus pedibusque obnixe
 omnia

Facturum: magis id adeo, mihi ut incommodet,
 Quam ut obsequatur gnato. so. quapropter?
 si. rogas? 136

Mala mens, malus animus. quem quidem ego
 si sensero ———

Sed quid opus est verbis? fin eveniat, quod volo,
 In Pamphilo ut nihil sit morae; restat Chremes,
 Qui mihi exorandus est, et spero confore. 140
 Nunc tuum est officium, has bene ut adfirmules
 nuptias:

Per-

Perterrificas Davum; observes filium,
Quid agat, quid cum filio consilli captet. so. fat
est:

Curabo. eamus jam nunc intro. si. i prae, sequar.
Non dubium est quin uxorem nolit filius: 145
Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. sed ipse exit foras.

ACTUS I. SCENA II.

DAVUS, SIMO.

MIrabar, hoc si sic abiret: et fieri semper
lenitas,

Verebar, quorsum evaderet.

Qui, postquam audierat non datum iri filio ux-
orem suo,

Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, ne-
que id aegre tulit.

s. At nunc faciet; neque, ut opinor, sine tuo
magno malo. 5

D. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso
gaudio,

Sperantes jam, amoto metu; interea oscitantes
opprimi;

Ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas
nuptias.

Astute!

Astute ! s. carnufex, quae loquitur ! d. herus est, neque praevideram.

s. Dave. d. hem, quid est ? s. ehodum ad me. d. quid hic volt ? s. quid ais ? d. qua de re ? s. rogas ? 10

Meum gnatum rumor est amarè. d. id populus curat scilicet.

s. Hoccine agis, an non ? d. ego vero istuc. s. sed nunc ea me exquirere,

Iniqui patris est. nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.

Dum tempus ad eam rem tulit, sivi animum ut expleret suum. 14

Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.

Dehinc postulo, sive aequum est, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.

d. Hoc quid sit ? s. omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.

d. Ita aiunt. s. tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,

Ipsum animum aegrotum ad deteriore partem plerumque applicat.

d. Non hercle intellego. s. non ? hem ! d. non. Davus sum, non Oedipus. 20

s. Nempe ergo aperte vis, quae restant, me loqui ? d. sane quidem.

s. Si

s. Si sensero hodie quidquam in his te nuptiis
Fallaciae conari, quo fiant minus ;
Aut velle in ea re ostendi, quam sis callidus ;
Verberibus caesum te in pistrinum, Dave, dedam
usque ad necem ; 25

Ea lege atque omine, ut, si te inde exemerim,
ego pro te molam.

Quid, hoc intellextin' ? an nondum etiam ne
hoc quidem ? D. imo callide :

Ita aperte ipsam rem modo locutus, nihil circui-
tione usus es.

s. Ubivis facilius passus sim, quam in hac re, me
deludier.

D. Bona verba quaeso. s. irrides ? nihil me fallis.
sed dico tibi, 30

Ne temere facias ; neque tu hoc dicas tibi non
praedictum. cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

ENimvero, Dave, nihil loci est segnitiae, ne-
que socordiae,
Quantum intellexi modo senis sententiam de
nuptiis.

Quae, si non astu providentur, me aut herum
pessundabunt. Nec

Nec, quid agam, certum est; Pamphilumne ad-
jutem, an auscultem seni.

Si illum relinquo, ejus vitae timeo: sin opitutor,
huius minas;

Qui verba dare difficile est. primum jam de
amore hoc comperit.

Me infensus servat, ne quam faciam nuptiis fal-
laciā.

Si senserit, perii; aut, si lubitum fuerit, causam
ceperit.

Quo jure, quaque injuria, praecipitem me in
pistrinum dabit.

Ad haec mala hoc mi accedit etiam. haec Andria,
Sive ista uxor, sive amica est, grāvida ē Pam-
philo est.

Audireque eorum est operae pretium audaciā:
Nam inceptio est amentium, haud amantium.

Quidquid peperisset, decreverunt tollere.

Et fingunt quandam inter se nunc fallaciā, 15

Civem Atticā esse hanc. fuit olim quidam senex
Mercator: navem is fregit apud Andrum in-
fulam:

Is obiit mortem, ibi tum hanc ejectam Chrysidis
Patrem recepisse, orbam, parvam, fabulae.

Mihi quidem hercle non fit verisimile: atqui ip-
sis commentum placet. 20

Sed Mysis ab ea egreditur. at ego hinc me ad
forum, ut Con-

Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYRSIS.

A Udivi, Archilis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.

Sane pol illa temulenta est mulier, et temeraria: Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.

Tamen eam adducam. importunitatem spectate aniculae;

Quia compotrix ejus est. di date facultatem, obsecro,

Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.

Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid fiet.

Opperiar, ut sciam, numquidnam haec turba tristitiae adferat.

ACTUS

ACTUS I. SCENA. V.

P A M P H I L U S , M Y S I S .

Hoccine est humanum factum aut inceptum? hoccine est officium patris?
 M. Quid illud est?

P. Proh deum atque hominum fidem! quid est, si non haec contumelia est?

Uxorem decretat dare sese mi hodie. nonne oportuit

Praescisse me ante? nonne prius communicatum oportuit? 5

M. Miseram me, quod verbum audio!

P. Quid Chremes? qui denegarat se commissurum mihi

Gnatam suam uxorem. id mutavit, quia me immutatum videt?

Itane obstinate operam dat, ut me a Glycerio miserum abstrahat?

Quod si fit, pereo funditus. 10

Adeon' hominem invenustum esse, aut infelicem quenquam, ut ego sum?

Proh deum atque hominum fidem!

Nullon' ego Chremetis pacto affinitatem effugere potero?

Quot

Quot modis contemptus, spretus? facta, transacta
omnia. hem!

Repudiatus repeto. quamobrem? nisi si id est,
quod suspicor. 15

Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini ob-
trudi potest,

Itur ad me. M. oratio haec me miseram exani-
mavit metu.

P. Nam quid ego dicam de patre? ah!

Tantumne rem tam neglegenter agere? praete-
riens modo

Mihi apud forum, uxor tibi ducenda est, Pam-
phile, hodie, inquit: para: 20

Abi domum. id mihi visus est dicere, abi cito,
et suspende te.

Obstupui. censent' ullum me verbum potuisse pro-
loqui?

Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, ini-
quam? obmutui.

Quod si ego prius id rescissem; quid facerem, si
quis nunc me roget:

Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. sed nunc
primum quid exsequar? 25

Tot me impediunt curae, quae meum animum
divorſe trahunt;

Amor, misericordia huius, nuptiarum solici-
tatio;

C

Tum

Tum patris pudor, qui me tam leni passus est
animo usque adhuc,

Quae meo cunque animo lubitum est, facere :
eine ego ut advorser ? hei mihi !

Incertum est quid agam. M. misera timeo, in-
certum hoc quorsum accidat. 30

Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut
me aliquid de illa advorsum hunc loqui.

Dum in dubio est animus, paulo momento huc
illuc impellitur.

P. Quis hic loquitur ? Myfis, salve. M. o salve,
Pamphile. P. quid agit ? M. rogas ?

Laborat e dolore : atque ex hoc misera sollicita
est, diem

Quia olim in hunc sunt constitutae nuptiae. tum
autem hoc timet, 35

Ne deferas se. P. hem, egone istuc conari queam ?

Ego propter me illam decipi miseram finam ?

Quae mihi suum animum atque omnem vitam
credidit ;

Quam ego animo egregie caram pro uxore ha-
buerim ;

Bene et pudice ejus doctum atque eductum fi-
nam 40

Coactum egestate ingenium immutarier ?

Non faciam. M. haud vereor, si in te solo sit
situm.

Sed

Sed vim ut queas ferre? P. adcon' me ignavum
putas?

Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut
ferum,

Ut neque me consuetudo, neque amor, neque
pudor

Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem? 45

M. Unum hoc scio, meritam esse, ut memor esses
fui.

P. Memor essem? o Myfis, Myfis, etiam nunc
mihi

Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidī

De Glycerio. jam ferme moriens me vocat: 50

Accessi: vos femotae: nos soli: incipit.

Mi Pamphile, hujus formam atque aetatem
vides.

Nec clam te est, quam illi nunc utraeque in-
utiles

Et ad pudicitiam et ad rem tutandam fient.

Quod ego te per hanc dextram oro, et ingenium
tuum, 55

Per tuam fidem, perque hujus solitudinem

Te obtestor, ne abs te hanc segreas, neu deseras:

Si te in germani fratris dilexi loco,

Sive haec te solum semper fecit maximi,

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus. 60

Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem.

Bona nostra haec tibi committo, et tuae mando
fidei.

Hanc mi in manum dat: mors continuo ipsam
occupat.

Accepi. acceptam servabo. M. ita spero quidem.

P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricem accerso.

P. prospera. 65

Atque audin'? verbum unum cave de nuptiis,

Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS, BYRRHIA, PAMPHILUS.

QUID ais, Byrrhia? daturne illa Pamphilo
hodie nuptum? B. sic est.

c. Qui scis? B. apud forum modo e Davo au-
divi. c. vae misero mihi!

Ut animus in spe atque in timore usque antehac
attentus fuit,

Ita, postquam ademta spes est, lassus, cura con-
fectus, stupet.

B. Quaeso edepol, Charine, quoniam non potest
id fieri quod vis, 5

Id velis quod possit. c. nihil volo aliud, nisi Phi-
lumenam.

B. Ah, quanto fatius est, te id dare operam,

Qui

Qui istum amorem ex animo amoveas tuo, quam
id loqui,

Quo magis lubido frustra incendatur tua!

c. Facile omnes, cum valemus, recta consilia
aegrotis damus.

Tu si hic sis, aliter sentias. B. age, age, ut lu-
bet. c. sed Pamphilum

Video. omnia experiri certum est prius quam
pereo. B. quid hic agit?

c. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorem
huic narrabo meum.

Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis pro-
dat dies.

Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est.

c. Byrrhia,

Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quidni?
si nihil impetres,

Ut te arbitretur sibi paratum moechum, si illam
duxerit.

c. Abin' hinc in malam rem cum suspicione istac,
scelus.

P. Charinum video. salve. c. o salve, Pam-
phile.

Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, confi-
lium expetens.

P. Neque pol' consilii locum habeo, neque auxilii
copiam.

C. Sed

Sed istuc quidnam est? c. hodie uxorem ducis?

p. aiunt. c. Pamphile,

Si id facias, hodie postremum me vides. p. quid
ita? c. hei mihi!

Vereor dicere. huic dic, quaeso, Byrrhia. b. ego
dicam. p. quid est?

b. Sponsam hic tuam amat. p. nae iste haud
mecum sentit. rhodum, dic mihi, 25

Numquidnam amplius tibi cum illa fuit, Cha-
rine? c. ah Pamphile,

Nihil. p. quam vellem! c. nunc te per amicitiam
et per amorem obsecro,

Principio, ut ne ducas. p. dabo equidem operam.
c. sed si id non potes,

Aut tibi nuptiae hae sunt cordi. p. cordi! c. fal-
tem aliquot dies

Profer, dum proficiscor aliquo, ne videam. p.
audi nunc jam. 30

Ego, Charine, neutiquam officium liberi esse ho-
minis puto,

Cum is nil promereat, postulare id gratiae ap-
poni sibi.

Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.

c. Reddidisti animum. p. nunc si quid potes aut
tu, aut hic Byrrhia,

Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi. 35

Ego id agam, mihi qui ne detur. c. sat habeo.

p. Davum optume

Video.

Videor. huius consilio fretus sum. c. at tu hercle
 haud quidquam mihi,
 Nisi ea, quae nihil opus sunt sciri. fugin' hinc?
 B. ego vero, ac lubens:

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS, CHARINUS, PAMPHILUS,

DI boni, boni quid porto? sed ubi inveni-
 am Pamphilum;

Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque ex-
 pleam animum gaudio?

c. Laetus est, nescio quid. p. nihil est. nondum
 haec rescivit mala.

d. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi pa-
 ratas nuptias,

c. Audin' tu illum? d. toto me oppido exani-
 matum quaerere.

Sed ubi quaeram? aut quo nunc primum in-
 tendam? c. cessas alloqui?

d. Abeo. p. Dave, ades, resiste. d. quis homo
 est, qui me? o Pamphile,

Teipsum quaero. euge, Charine! ambo oppor-
 tune: vos volo.

p. Dave, perii. d. quin tu hoc audi. p. interii.

d. quid timeas, scio.

c. Mēa quidem hercle certe in dubio vita est. d.
et quid tu, scio. 10

p. Nuptiae mihi. d. et id scio. p. hodie. d. ob-
tundis, tamen intellego.

Id paves, ne ducas tu illam : tu autem, ut du-
cas. c. rem tenes.

p. Istuc ipsum. d. atqui istuc ipsum nil pericli
est : me vide.

p. Obsecro te, quamprimum hoc me libera mi-
serum metu. d. hem,

Libero. uxorem tibi jam non dat Chremes. p.
qui scis? d. scio. 15

Tuus pater modo meprehendit : ait, tibi uxorem
dare sese

Hodie : item alia multa, quae nunc non est nar-
randi locus.

Continuo ad te properans percurro ad forum, ut
dicam tibi haec.

Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam ex-
celsum locum.

Circumspicio. nusquam. forte ibi hujus video
Byrrhiam. 20

Rogo. negat vidisse. mihi molestum. quid agam,
cogito.

Redeunti interea ex ipsa re mi incidit suspicio.
hem,

Paululum opsoni—ipsum tristis—de improvviso
nuptiae. Non

Non cohaerent. P. quorsumnam istuc? D. ego
me continuo ad Chremem.

Cum illoc advenio, solitudo ante ostium. jam id
gaudeo. 25

P. Recte dicis, perge. D. maneo. interea introire
neminem

Video, exire neminem, matronam nullam, in
aedibus

Nil ornati, nil tumulti. accessi, introspexi. P. scio.
Magnum signum. D. num videntur convenire
haec nuptiis?

P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non
recte accipis. 30

Certa res est. etiam puerum inde abiens conveni
Chremis,

Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in coe-
nam seni.

c. Liberatus sum, Dave, hodie tua opera. D. ac
nullus quidem.

c. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat.
D. ridiculum caput!

Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem
ducere. 35

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. c. bene
mones.

Ibo: etsi hercle saepe jam me spes haec frustrata
est. vale.

ACTUS

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS, DAVUS.

QUID igitur sibi volt pater? cur simulat?
 D. ego dicam tibi.

Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem
 Chremes,

Ipsus sibi esse injurius videatur: neque id injuria;
 Priusquam tuum, ut sese habeat, animum ad
 nuptias perspexerit.

Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te trans-
 feret.

Tum illae turbae fient. P. quidvis patiar. D. pa-
 ter est, Pamphile:

Difficile est. tum haec sola est mulier. dictum ac
 factum invenerit

Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. P.
 ejiciat? D. cito.

P. Cedo igitur, quid faciam, Dave? D. dic te
 ducturum. P. hem! D. quid est?

P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam.
 D. ne nega.

P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.

P. Ut ab illa excludar, huc concludar. D. non
 ita est.

Nempe

Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem.
Ducas volo hodie uxorem. tu, ducam, inquires.
Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia, 15
Quae nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
Sine omni periculo. nam hocce haud dubium est,
quin Chremes

Tibi non det gnatam. nec tu ea causa minueris
Haec quae facis, ne is suam mutet sententiam.
Patri dic velle: ut, cum velit, tibi jure irasci non
queat. 20

Nam quod tu speres, propulsabo facile. uxorem
his moribus

Dabit nemo. inopem inveniet potius, quam te
corrumpi finat.

Sed si te aequo animo ferre accipiet, neglegentem
feceris.

Aliam otiosus quaeret. interea aliquid acciderit
boni.

P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem est.

P. vide quo inducas. D. quin taces? 25

P. Dicam. puerum autem ne resciscat mihi esse
ex illa, cautio est:

Nam pollicitus sum suscepturum. D. o facinus
audax! P. hanc fidem

Sibi, me obsecravit, qui se sciret non deserturum,
ut darem.

D. Curabitur. sed pater adest. cave te esse tristem
sentiat.

ACTUS

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

REvise quid agant, aut quid captent consili.
 D. Hic nunc non dubitat, quin te ductu-
 rum neges.

Venit meditatus alicunde ex solo loco.

Orationem sperat invenisse se,

Qui differat te. proin' tu fac, apud te ut fies. 5

P. Modo ut possim, Dave. D. crede hoc mihi,
 inquam, Pamphile,

Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
 Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVUS, PAMPHILUS. 7

HERUS me, relictis rebus, jussit Pamphi-
 lum

Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,

Scirem. id propterea nunc hunc venientem se-
 quor.

Ipsum adeo praesto video cum Davo. hoc agam. 4

6. Utrumque adesse video. D. hem, serva. S. Pam-
 phile. D. Quasi

D. Quasi de improvviso respice ad eum. P. ehem pater.

D. Probe. s. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.

B. Nunc nostrae parti timeo, quid hic respondeat.

P. Neque istic, neque alibi, tibi usquam erit in me mora. B. hem!

D. Obmutuit. B. quid dixit? s. facis ut te decet, 10 Cum istuc, quod postulo, impetro cum gratia.

D. Sum verus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.

s. I jam nunc intro, ne in mora, cum opus sit, fies.

P. Eo. B. nullane in re esse homini cuiquam fidem!

Verum illud verbum est, volgo quod dici solet, 15 Omnes sibi malle melius esse, quam alteri.

Ego illam vidi. virginem forma bona

Memini videre; quo aequior sum Pamphilo,

Si se illam in somnis, quam illum, amplecti maluit.

Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum. 20

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS, SIMO.

HIC nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, et ea me hic restitisse gratia.

s. Quid Davus narrat? D. aequae quidquam nunc
quidem. s. Ni-

s. Nihilne ? hem. d. nihil prorsus. s. atqui expectabam quidem.

d. Praeter spem evenit : sentio. hoc male habet virum. 5

s. Potin' es mihi verum dicere ? d. nihil facilius.

s. Num illi molestae quidpiam hae sunt nuptiae, Huiusce propter consuetudinem hospitae ?

d. Nihil hercle : aut, si adeo, bidui est, aut tridui Haec sollicitudo : nosfin' ? deinde desinet. 10

Etenim eam secum rem recta reputavit via.

s. Laudo. d. dum licitum est ei, dumque aetas tulit,

Amavit : tum id clam. cavit ne unquam infamiae Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.

Nunc uxore opus est ; animum ad uxorem appulit. 15

s. Subtristis visus est esse aliquantulum mihi.

d. Nihil propter hanc rem : sed est, quod fucenset tibi.

s. Quidnam est ? d. puerile est. s. quid est ? d. nihil. s. quin dic, quid est ?

d. Ait nimium parce facere sumtum. s. mene ? d. te.

Vix, inquit, drachmis opsonatus est decem. 20

Num filio videtur uxorem dare ?

Quem, inquit, vocabo ad coenam meorum aequalium

Potissimum nunc ? et, quod dicendum hic fiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. s. tace.
D. Commovi. s. ego, istaec recte ut fiant, vi-
dero. 25

Quidnam hoc rei est ? quid hic volt veterator
sibi ?

Nam si hic mali est quidquam, hem, illic est
huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYRSIS, SIMO, DAVUS, LESSIA, GLYCERIUM.

ITA pol quidem res est, ut dixi, Lessia :
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
s. Ab Andria est ancilla haec. quid narras ? D.
ita est.

M. Sed hic Pamphilus. s. quid dicit ? M. firma-
vit fidem. s. hem.

D. Utinam aut hic furdus, aut haec muta facta
sit. 5

M. Nam quod peperisset, jussit tolli. s. o Jupiter !
Quid ego audio ? actum est, siquidem haec vera
praedicat.

L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. op-
timum.

Sed sequere me intro, ne in mora illi sis. L. fe-
quor. D. Quod

D. Quod remedium nunc huic malo inveniam?

s. quid hoc? 10

Adeon' est demens? ex peregrina? jam scio: ah!

Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse ait?

s. Haec primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia.

Hanc simulant parere; quo Chremetem absterreant.

G. Juno Lucina, fer opem: serva me, obsecro. 15

s. Hui, tam cito! ridiculum. postquam ante ostium

Me audivit stare, appropereat. non sat commode Divisa sunt temporibus tibi, Dave, haec. D. mi-hin'?

s. Num immemores discipuli? D. ego, quid narres, nescio.

s. Hiccine, si me imparatum in veris nuptiis 20 Adortus esset, quos mihi ludos redderet?

Nunc hujus periclo fit. ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA, ARCHILIS, SIMO, DAVUS.

ADHUC, Archilis, quae adsolent, quae-que oportet

Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.

Nunc

Nunc primum fac, istaec ut lavet: post deinde,
Quod jussi ei dare bibere, et quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor. 5

Per, ecastor, scitus puer est natus Pamphilo.

Deos quaeso, ut sit superstes, quandoquidem ipse
est ingenio bono;

Cumque huic veritus est optumae adolescenti fa-
cere injuriam.

s. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te
esse ortum? D. quidnam id est?

s. Non imperabat coram, quid opus facto esset
puerperae: 10

Sed postquam egressa est, illis, quae sunt intus,
clamat de via.

O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tan-
dem idoneus

Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias
dolis?

Saltem accurate, ut metui videar certe, si resc-
verim.

D. Certe hercle nunc hic se ipse fallit, haud ego.
s. edixin' tibi? 15

Interminatus sum, ne faceres? num veritus?
quid retulit?

Credon' tibi hoc, nunc peperisse hanc e Pamphilo?

D. Teneo, quid erret; et quid agam, habeo. s.
quid taces?

D

D. Quid

D. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint
hæc sic fore.

S. Mihin' quisquam? D. Eho, an tute intellexi
hoc adsimulari? S. irideor. 20

D. Renuntiatum est: nam qui istac tibi incidit
suspicio?

S. Qui? quia te noram. D. quasi tu dicas, fac-
tum id consilio meo.

S. Certe enim scio. D. non satis me pernocti eti-
am, qualis sim, Sino.

S. Egone te? D. sed si quid narrare occoeper, con-
tinuo dari

Tibi verba censes. S. falso. D. itaque hercle ni-
hil jam mutire audeo. 25

T. Hoc ego scio tantum, neminem peperisse hic. D.
intellexi.

Sed nihilo secius mox deferent puerum huic ante
ostium.

Id ego jam nunc tibi renuntio, here, futurum,
ut sis sciens:

Ne tu hoc mihi posterius dicas, Davi factum con-
silio, aut dolis.

Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego amo-
tam volo. 30

S. Unde id scis? D. audiui, et credo: multa con-
currunt simul,

Qui conjecturam hanc nunc facio, jam primum
hæc se e Pamphilo Gra-

Gravidam dixit esse. inventum est falsum. nunc,
postquam videt

Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico

Obstetricem accersitum ad eam, et puerum ut
adferret simul. 35

Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nil moventur
nuptiae.

s. Quid ais? cum intellexeras

Id consilii capere, cur non dixi extemplo Pam-
philo?

n. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego?
nam omnes nos quidem

Scimus, quam misere hanc amarit. nunc sibi ux-
orem expetit. 40

Postremo id mihi da negoti. tu tamen idem has
nuptias

Perge facere ita, ut facis: et id spero adiuturos
deos.

s. Imo abi intro. ibi me opperire, et, quod pa-
rato opus est, para.

Non impulit me, haec nunc omnino ut crederem.

Atque haud scio, an, quae dixit, sint vera omnia: 45

Sed parvi pendo. illud mihi multo maxumum est,

Quod mihi pollicitus est ipse gnatus. nunc

Chremem

Conveniam: orabo gnato uxorem. id si impetro,

Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?

Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium
est mihi, 50

Si nolit, quin eum merito possim cogere.

Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum ob-
viam.

ACTUS III. SCENA III.

S I M O, C H R E M E S.

JUBE O Chremetem. c. oh, teipsum quae-
rebam. s. et ego te. c. optato advenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant,
hodie filiam

Meam nubere tuo gnato. id viso, tune, an illi
insaniant.

s. Ausculta: paucis, et quid ego te velim, et tu
quod quaeris, scies.

c. Ausculto: loquere quid velis. 5

s. Per ego te deos oro, et nostram amicitiam,
Chreme,

Quae incepta a parvis, cum aetate accrevit simul,
Perque unicam gnatam tuam, et gnatum meum,
Cujus tibi potestas summa servandi datur;
Ut me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiae 10
Fuerant futurae, fiant. c. ah, ne me obsecra:
Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.

Alium

Alium esse censes nunc me, atque olim, cum dabam ?

Si in rem est utrique, ut fiant, accersi jube.

Sed si ex ea re plus mali est, quam commodi 15

Utrique ; id oro te, in commune ut consulas,

Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.

s. Imo ita volo, itaque postulo, ut fiat, Chreme :

Neque postulem abs te, ni ipsa res moneat. c.
quid est ?

s. Irae sunt inter Glycerium et gnatum. c. audio. 20

s. Ita magnae, ut sperem posse avelli. c. fabulae.

s. Profecto sic est. c. sic hercle, ut dicam tibi :

Amantium irae, amoris integratio est.

s. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,

Dumque ejus lubido occlusa est contumeliis : 25

Priusquam harum scelera, et lacrumae confictae dolis,

Reducunt animum aegrotum ad misericordiam,

Uxorem demus. spero consuetudine, et

Conjugio liberali devinctum, Chreme,

Dein facile ex illis sese emerfurum malis. 30

c. Tibi ita hoc videtur : at ego non posse arbitror,

Neque illum hanc perpetuo habere, neque ~~ne~~ perpeti.

s. Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris ?

c. At istuc periculum in filia fieri, grave est.

s. Nempe incommoditas denique huc omnis re-
dit :

35

Si eveniat, quod di prohibeant, discessio. at

Si corrigatur, quot commoditates, vide.

Principio, amico filium restitueris :

Tibi generum firmum, et filiae invenies virum.

c. Quid istic? si ita istuc animum induxti esse
utile,

40

Nolo tibi ullum commodum in me claudier.

s. Merito te semper maxumi feci, Chreme.

c. Sed quid ais? s. quid? c. qui scis eos nunc
discordare inter se?

s. Ipse mihi Davus, qui intimus est eorum con-
siliis, dixit.

Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut
maturem.

45

Num, censes, faceret, filium nisi sciret eadem
haec velle?

Tute adeo jam ejus audies verba. heus, evocate
huc Davum.

Atque eccum : video ipsum foras exire.

ACTUS

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS, SIMO, CREMES.

AD te ibam. s. quidnam est?
 D. Cur uxor non accersitur? jam advesperascit. s. audin' tu illum?

Ego dudum nonnihil veritus sum, Dave, abs te,
 ne faceres idem,

Quod vulgus servorum solet, dolis ut me deluderes,
 Propterea quod amat filius. D. egon' istuc facerem? s. credidi: 5

Idque adeo metuens vos celavi quod nunc dicam.

D. quid? s. scies:

Nam propemodum habeo tibi jam fidem. D. tandem cognosti qui siem.

s. Non fuerant nuptiae futurae. D. quid? non?
 s. sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais? s. sic res est. D. vide.

Nunquam istuc quivi ego intellegere. vah! consilium callidum. 10

s. Hoc audi. ut hinc te introire jussi, opportune hic fit mihi obviam.

D. Hem! numnam periius? s. narro huic, quae tu dudum narraisti mihi.

D 4

D. Quid-

D. Quidnam audio? s. gnatam ut det oro, vix-
que id exoro. D. occidi.

s. Hem! quid dixti? D. optume inquam factum.
s. nunc per hunc nulla est mora.

c. Domum modo ibo: ut apparentur, dicam:
atque huc renuntio. 15

s. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effe-
cisti has nuptias.

D. Ego vero solus. s. corrigere mihi gnatum
porro enitere.

D. Faciam hercle sedulo. s. potes nunc, dum
animus irritatus est.

D. Quiescas. s. age igitur: ubi nunc est ipse?
D. mirum, ni domi est.

s. Ibo ad eum, atque eadem haec, quae tibi dixi,
dicam itidem illi. D. nullus sum. 20

Quid causae est, quin hinc in pistrinum recta
proficiscar via?

Nihil est preci loci relictum. jam perturbavi om-
nia:

Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium:
Feci hodie, ut fierent, insperante hoc, atque in-
vito Pamphilo.

Hem astutias! quod si quiessem, nihil evenisset
mali. 25

Sed eccum ipsum video. occidi.

Utinam mihi esset aliquid hic, quo nunc me prae-
cipitem darem.

ACTUS

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS, DAVUS.

UBI illic est scelus, qui me perdidit? d.
perii. p. atque hoc confiteor
Jure mihi obtigisse, quandoquidem tam iners,
tam nulli consili

Sum. fervon' fortunas meas me commisisse futili?
Ergo pretium ob stultitiam fero: sed inultum id
nunquam a me auferet.

d. Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si
hoc devito malum. 5

p. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon'
velle me, modo

Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia id facere
audeam?

Nec, quid me nunc faciam, scio. d. nec de me
equidem: atque id ago sedulo.

Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo
aliquam producam moram.

p. Oh! d. visus sum. p. ehodum, bone vir, quid
ais? viden' me consiliis tuis 10

Miserum impeditum esse? d. at jam expediam.

p. expedies. d. certe, Pamphile.

p. Nempe ut modo. d. imo melius, spero. p.
oh, tibi ego ut credam, furcifer? Tu

Tu rem impeditam et perditam restituas? hem,
quo fretus siem?

Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in
nuptias.

An non dixi hoc esse futurum? D. dixti. P. quid
meritus? D. crucem.

Sed sine paululum ad me redeam: jam aliquid
dispiciam. P. hei mihi,

Cum non habeo spatium, ut de te sumam sup-
plicium, ut volo.

Namque hoc tempus, praecavere mihi me, haud
te ulcisci, finit.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS, PAMPHILUS, DAVUS.

HOccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut fiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius sua ut comparent commoda? ah!
Idne est verum? imo id genus est hominum pes-
sumum,

In denegando modo queis pudor est paululum:
Post, ubi jam tempus est promissa perfici,
Tum coacti necessario se aperiunt;
Et timent, et tamen res cogit denegare.

Ibi

Ibi tum eorum impudentissima oratio est. 19

Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proximus sum egomet mihi. attamen, ubi fides,
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est,
Non verentur: illic, ubi nihil opus est, ibi ve-
rentur.

Sed quid agam? adeamne ad eum, et cum eo
injuriam hanc expostulem? 15
Ingeram mala multa? atque aliquis dicat, nihil
promoveris.

Multum. molestus certe ei fuero, atque animo
morem gessero.

P. Charine, et me et te imprudens, nisi quid di
respiciunt, perdidi.

C. Itane, imprudens? tandem inventa est causa.
solvisti fidem.

P. Qui tandem? C. etiam nunc me ducere istis
dictis postulas? 20

P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi,
complacita est tibi.

Heu me miserum, qui tuum animum ex animo
spectavi meo.

P. Falsus es. C. non tibi satis esse hoc visum so-
lidum est gaudium,

Nisi me lactasses amantem, et falsa spe produ-
ceres?

Habeas. P. habeam. ah, nescis quantis in malis
verser miser, Quan-

Quantasque hic fuis consiliis mihi confecit solici-
tudines 26

Meus carnufex. c. quid istuc tam mirum, de
te si exemplum capit?

P. Haud istuc dicas, si cognoris vel me, vel amo-
rem meum.

c. Scio. cum patre altercasti dudum, et is nunc
propterea tibi

Succenset, nec te quivit hodie cogere, illam ut
duceres. 30

P. Imo etiam, quo tu minus scis aerumnas meas,
Hae nuptiae non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

c. Scio: tu coactus tua voluntate es. P. mane.

Nondum scis. c. scio equidem illam ducturum
esse te. 35

c. Cur me enecas? hoc audi. nunquam destitit
Instare, ut dicerem, me esse ducturum, patri:
Suadere, orare, usque adeo donec perpulit.

c. Quis homo istuc? P. Davos. c. Davos? P.
Davos omnia.

c. Quamobrem? P. nescio: nisi mihi deos fatis 40
Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.

c. Factum est hoc, Dave? D. factum. c. hem,
quid ais, scelus?

At tibi di dignum factis exitium duint.

Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nup-
tias In-

Inimici vellent, quod, nisi hoc, consilium darent? 45

D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.

D. Hac non successit, alia aggrediemur via.

Nisi id putas, quia primo processit parum,

Non posse jam ad salutem converti hoc malum.

P. Imo etiam: nam satis credo, si advigilaveris, 50

Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

D. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,

Conari manibus, pedibus, noctesque et dies,

Capitis periculum adire, dum prosum tibi.

Tuum est, si quid praeter spem evenit, mi ignoscere. 55

Parum succedit quod ago; at facio sedulo.

Vel melius tute reperi, me missum face.

P. Cupio. restitue in quem me accepisti locum.

D. Faciam. P. at jam hoc opus est. D. hem, 'st, mane: crepuit a Glycerio ostium.

P. Nihil ad te. D. quaero. P. hem, nunc cine demum? D. at jam hoc tibi inventum dabo. 60

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILUS, CHARINUS, DAVUS.

JAM, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum

Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare. P. My-

P. Myfis. M. quid est? hera Pamphile, optime
mihi te offers. P. quid est?

M. Orare iussit, si se ames, hera, jam ut ad sese
venias:

Videre ait te cupere. P. vah, perii, hoc malum
integrascit. 5

Siccine me atque illam opera tua nunc miseros
solicitarier?

Nam idcirco accersor, nuptias quod mi apparari
sensit.

C. Quibus quidem quam facile potuerat quiesci,
si hic quiesset.

D. Age, si hic non insanit fatis sua sponte, in-
stiga. M. atque edepol

Ea res est; proptereaque nunc misera in moerore
est. P. Myfis, 10

Per omnes tibi adjuro deos, nunquam eam me
deserturum:

Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos om-
nes homines.

Hanc mihi expetivi, contigit: conveniant mores.
valeant

Qui inter nos discidium volunt. hanc, nisi mors,
mi adimet nemo.

M. Resipisco. P. non Apollinis magis verum,
atque hoc, responsum est. 15

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,

Quo

Quo minus hae fierent nuptiae, volo. sed si id
non poterit;

Id faciam; in proclivi quod est, per me stesile ut
credat.

Quis videor? c. miser aeque atque ego. d. con-
siliū quaero. c. fortis.

p. Scio quid conere. d. hoc ego tibi profecto ef-
fectum reddam. 20

p. Jam hoc opus est. d. quin jam habeo. c. quid
est? d. Huic, non tibi, habeo; ne erres.

c. Sat habeo. p. quid facies, cedo? d. dies hic
mi ut satis sit, vereor,

Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad nar-
randum credas.

Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedi-
mento estis.

p. Ego hanc visam. d. quid tu? quo hinc te
agis? c. verum vis dicam? d. imo etiam: 25

Narrationis incipit mihi initium. c. quid me fiet?

d. Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi
dieculam addo.

Quantum huic promoveo nuptias? c. Dave, at-
tamen. d. quid ergo?

c. Ut ducam. d. ridiculum. c. huc face ad me
ut venias, si quid poteris.

d. Quid veniam? nihil habeo. c. attamen, si
quid. d. age, veniam. c. si quid, 30

Domi

Domi ero. D. Tu, Myfis, dum exeo, parumper
opperire me hic.

M. Quapropter? D. ita factum est opus. M. ma-
tura. D. jam, inquam, hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

M Y S I S.

NIL NE esse proprium cuiquam? di vos-
tram fidem!

Summum bonum esse herae putabam hunc Pam-
philum,

Amicum, amatorem, virum in quovis loco

Paratum: verum ex eo nunc misera quem capit

Laborem? facile hic plus mali est, quam illic
boni.

Sed Davus exit. mi homo, quid istuc, obsecro, est?

Quo portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

D A V U S, M Y S I S.

MY S I S, nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria
atque astutia.

M. Quid-

M. Quidnam incepturus? D. accipe a me hunc
ocius,

Atque ante nostram januam appone. M. obsecro,
Humine? D. ex ara hinc fume verbenas tibi, 5
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non
facis?

D. Quia, si forte opus sit ad herum iusjuran-
dum mihi

Non apposuisse, ut liquido possim. M. intellego.
Nova nunc religio in te istaec incessit. cedo. 9

D. Move ocius te, ut, quid agam, porro intel-
legas.

Pro Jupiter! M. quid? D. sponsae pater inter-
venit.

Repudio quod consilium primum intenderam.

M. Nescio quid narres. D. ego quoque hinc ab
dextera

Venire me adsimulabo: tu, ut subservias

Orationi, utcunque opus sit, verbis, vide. 15

M. Ego, quid agas, nihil intellego: sed, si quid
est,

Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid vestrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, MYTIS, DAVUS.

REvertor, postquam, quae opus fuisse ad
nuptias

Gnatae, paravi, ut jubeam accersi. sed quid hoc?

Puer haecle est. mulier, tun' apposuisti hunc?

M. ubi

Illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est. vae miserae mihi!

Reliquit me homo, atque abiit. D. di vestram fidem!

Quid turbae est apud forum? quid illic hominum litigant?

Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.

M. Cur tu, obsecro, hic me solam? D. hem, quae haec est fabula?

Eho, Mytis, puer hic unde est? quisve huc attulit?

M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quem ego igitur rogem,

Qui hic neminem alium videam? C. miror, unde sit.

D. Dicturan' es quod rogo? M. au! D. concede ad dexteram.

M. De-

M. Deliras. non tute ipse ? D. verbum si mihi .
Unum, praeterquam quod te rogo, faxis, cave.

M. Male dicis. D. unde est ? dic clare. M. a no-
bis. D. ha ha he. 15

Mirum vero, impudenter mulier si facit.

C. Ab Andria est ancilla haec, quantum intellego.

D. Adeon' videmur vobis esse idonei,

In quibus sic illudatis ? C. veni in tempore.

D. Propera adeo puerum tollere hinc ab janua. 20

Mane ; cave quoquam ex istoc excessis loco.

M. Dii te eradicent, ita me miseram territas.

D. Tibi ego dico, an non ? M. quid vis ? D. at
etiam rogas ?

Cedo cujum puerum hic apposuisti. dic mihi.

M. Tu nescis ? D. mitte id quod scio ; dic quod
rogo. 25

M. Vestri, D. cujus vestri ? M. Pamphili. D. hem,
quid, Pamphili ?

M. Eho, an non est ? C. recte ego semper fugi
has nuptias.

D. O facinus animadvertendum ! M. quid cla-
mitas ?

D. Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi ?

M. O hominem audacem ! D. verum. vidi Can-
tharam 30

Subfarcinatam. M. diis pol habeo gratias,

Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberae.

D. Nae illa illum haud novit, cujus causa haec incipit.

Chremes, si positum puerum ante aedes viderit, 34
Suam gnatam non dabit. tanto hercle magis dabit.

C. Non hercle faciet. D. nunc adeo, ut tu sis sciens,

Nisi puerum tollis, jam ego hunc in mediam viam Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.

M. Tu pol, homo, non es sobrius. D. fallacia Alia aliam trudit. jam susurrari audio, 40

Civem Atticam esse hanc. C. hem! D. coactus legibus

Eam uxorem ducet. M. au! obsecro, an non civis est?

C. Jocularium in malum insciens pene incidi.

D. Quis hic loquitur? o Chreme, per tempus advenis:

Ausculata. C. audiavi jam omnia. D. anne tu omnia? 45

C. Audiavi, inquam, a principio. D. audistin' obsecro? hem

Scelera! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.

Hic ille est: non te credas Davum ludere.

M. Me miseram! nihil pol falsi dixi, mi senex.

C. Novi omnem rem. est Simo intus? D. est. 50

M. Ne

M. Ne me attingas, scelestē. si pol Glycerio non omnia haec.

D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. qui sciam?

D. Hic socer est. alio pacto haud poterat fieri, Ut sciret haec, quae volumus. M. hem, praediceres.

D. Paulum interesse censes, ex animo omnia, 55
Ut fert natura, facias, an de industria?

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVUS.

IN hac habitasse platea dictum est Chrysidem,
Quae sese inhoneste optavit parere hic divitias
Potius, quam in patria honeste pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.

Sed quos perconter, video. salvete. M. obsecro, 5
Quem video? estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?
Is est. c. o Mysis, salve. M. salvos sis, Crito.

c. Itan' Chrysis? hem. M. nos quidem pol miseris perdidit.

c. Quid vos? quo pacto hic? satin' recte? M.
nos ne? sic

Ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet. 10

c. Quid Glycerium? jam hic suos parentes reperit?

E 3

M. Uti-

M. Utinam. c. an nondum etiam ? haud auspica-
to huc me attuli.

Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissem
pedem :

Semper enim dicta est ejus haec atque habita est
foror.

Quae illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem 15
Lites sequi, quam hic mihi sit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
Jam esse aliquem amicum, et defensorem ei :
nam fere

Grandiuscula jam profecta est illinc. clamitent,
Me sycophantam hereditates persequi, 20
Mendicum. tum, ipsam despoliare non lubet.

M. O optume hospes, pol, Crito, antiquum ob-
tines.

c. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.
M. maxume.

D. Sequar hos : nolo me in tempore hoc videat
senex.

ACTUS V. SCENA I.

C H R E M E S, S I M O.

SATIS jam, satis, Simo, spectata erga te
amicitia est mea :

Satis

Satis periculi coepi adire : orandi jam finem facē.
Dum studeo obsequi tibi, pene illusi vitam filiae.

a. Imo enim nunc quam maxime ab te postulo,
atque oro, Chreme,

Ut beneficium verbis initum dudum, nunc re
comprobes. 5

c. Vide quam iniquus sis pras studio. dum effi-
cias id quod cupis,

Neque modum benignitatis, neque quid me ores,
cogitas.

Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.

s. Quibus ? c. ah rogitas ? perpulisti me, ut ho-
mini adolescentulo,

In alio occupato amore, abhorrenti ab re ux-
oria, 10

Filiam darem in seditionem, atque incertas
nuptias ;

Ejus labore, atque ejus dolore, grato ut medicarer
tuo.

Impetrasti. incepti, dum res tetulit. nunc non
fert. feras.

Illam hinc civem esse aiunt. puer est natus.
nos missos facē.

t. Per ego te deos oro, ut ne illis animum indu-
cas credere, 15

Quibus id maxime utile est, illum esse quam de-
terrimum.

Nuptiarum gratia haec sunt ficta atque incepta omnia.

Ubi ea causa, quamobrem haec faciunt, erit adempta his, desinent.

c. Erras. cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam. s. scio. c. at

Vero voltu; cum, ibi me adesse, neuter dum perfenserat.

s. Credo; et id facturas, Davus dudum praedixit mihi.

Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui, dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS, CHREMES, SIMO, DROMO.

ANIMO nunc jam otioso esse impero, c. hem Davom tibi.

s. Unde egreditur? d. meo praesidio, atque hospitis. s. quid illud mali est?

d. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus, non vidi. s. scelus,

Quemnam hic laudat? d. omnis res est jam in vado. s. cesso alloqui?

d. Herus est. quid agam? s. o salve, bone vir.

d. ehem Simo! o noster Chremes!

5
Omnia

Omnia apparatus jam sunt intus. s. curasti probe.

D. Ubi voles, accerfe. s. bene fane. id enimvero hic nunc abest.

Etiam tu hoc respondes, quid istic tibi negoti est? D. mihin'? s. ita.

D. Mihine? s. tibi ergo. D. modo introii. s. quasi ego, quam dudum, rogem.

D. Cum tuo gnato una. s. anne est intus Pamphilus? crucior miser.

Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex?

D. Sunt. s. cur igitur hic est? c. quid illum censes? cum illa litigat.

D. Imo vero indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.

Nescio qui fenex modo venit. ellum, confidens, catus.

Cum faciem videas, videtur esse quantivis pretii.

Tristis severitas inest in vultu, atque in verbis fides.

s. Quidnam apportas? D. nil equidem, nisi quod illum audivi dicere.

s. Quid ait tandem? D. Glycerium se scire civem esse Atticam.

s. Hem, Dromo, Dromo. D. quid est? s. Dromo. D. audi. s. verbum si addideris. Dromo.

D. Audi obsecro. DR. quid vis? s. sublimem hunc intro rape, quantum potes.

DR, Quem?

DR. Quem? s. Davoni. D. quamobrem? s. quia
 lubet. rape, inquam. D. quid feci? s. rape.
 D. Si quidquam invenies me mentitum, occidito.
 s. nihil audio.

Ego jam te commotum reddam. D. tamen etsi
 hoc verum est? s. tamen.

Cura adservandum vinctum. atque audin' qua-
 drupedem constringito.

Age nunc jam. ego pol' hodie, si vivo, tibi 25
 Ostendam, herum quid sit pericli fallere, et
 Illi, patrem. c. ah, ne saevi tantopere. s. o
 Chreme,

Pietatem gnati! nonne te miseret mei?
 Tantum laborem capere ob talem filium?
 Age Pamphile, exi Pamphile, ecquid te pudet? 30

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, SIMO, CHREMES.

Q U I S me volt? perii, pater est. s. quid
 ais, omnium? c. ah!

Rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.

s. Quasi quidquam in hunc jam gravius dici
 possiet.

Ain' tandem? civis Glycerium est? P. ita prae-
 dicant.

s. Ita

s. Ita praedicant. o ingentem confidentiam! 5
 Num cogitat quid dicat? num facti piget?
 Num ejus color pudoris signum usquam indicat?
 Adeon' impotenti esse animo, ut praeter civium
 Morem, atque legem, et sui voluntatem patris,
 Tamen hanc habere cupiat cum summo probro? 10
 p. Me miserum! s. hem! modone id demum
 sensi, Pamphile?

Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
 Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
 Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
 Sed quid ago? cur me excrucio? cur me ma-
 cero? 15

Cur meam senectam hujus sollicito amentia? an
 Ut pro hujus peccatis ego supplicium sufferam?
 Imo habeat, valeat, vivat cum illa. p. mi pater.
 s. Quid, mi pater? quasi tu hujus indigeas patris.
 Domus, uxor, liberi inventi, invito patre. 20
 Adducti, qui illam civem hinc dicant. viceris.
 p. Pater, licetne pauca? s. quid dices mihi?
 c. Tamen, Simo, audi. s. ego audiam? quid
 audiam,

Chreme? c. at tandem dicat sine. s. age, dicat,
 sino.

p. Ego me amare hanc fateor. si id peccare est,
 fateor id quoque. 25

Tibi, pater, me dedo. quidvis oneris impone.
 impera. Vis

Vis me uxorem ducere? vis hanc amittere? ut
potero, feram.

Hoc modo te obsecro, ut ne credas a me adlega-
tum hunc fenem.

Sine me expurgem, atque illum huc coram ad-
ducam. s. adducas! P. sine, pater.

c. Aequum postulat. da veniam. P. sine te hoc
exorem. s. fino. 30

Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli compe-
riar, Chreme.

c. Pro peccato magno paulum supplicii satis est
patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILUS.

MITTE orare. una harum quaevis causa
me, ut faciam, monet:

Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio
Glycerio.

CH. Andrium ego Critonem video? certe is est.

CR. salvos sis, Chreme.

CH. Quid tu Athenas insolens? CR. evenit. sed
hicine est Simo?

CH. Hic est. s. men' quaeris? eho, tu Glycerium
hinc civem esse ais? 5

CR. Tu

CR. Tu negas? s. itane huc paratus advenis?

CR. qua de re? s. rogas?

Tune impune haec facias? tune hic homines adolescentulos,

Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?

Solicitando, et pollicitando, eorum animos laccitas? CR. fanun' es?

s. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas? 10

P. Perii. metuo ut subftet hospes. CH. si, Simo, hunc noris satis,

Non ita arbitrere. bonus est hic vir. s. hic vir fit bonus?

Itane adtemperate venit hodie in ipsis nuptiis,

Ut veniret antehac nunquam? est vero huic credendum, Chreme?

P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe. 15

s. Sycophanta. CR. hem. CH. sic, Crito, est hic. mitte. CR. videat, qui fiet.

Si mihi pergit, quae volt, dicere; ea, quae non volt, audiet.

Ego istaec moveo, aut curo? non tu tuum malum aequo animo feres?

Nam, ego quae dico, vera, an falsa audieris, jam sciri potest. 19

Atticus quidam olim, navi fracta, apud Andrum ejectus est, Et

Et istaec una parva virgo. tum ille egens, forte
applicat

Primum ad Chrysidis patrem se. s. fabulam in-
ceptat. CH. sine.

CR. Itane vero obturbat? CH. perge. CR. tum is
mihi cognatus fuit

Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo, sese esse
Atticum.

Is ibi mortuus est. CH. ejus nomen? CR. nomen
tam cito tibi? Phania. CH. hem! 25

Perii. CR. verum hercle opinor fuisse Phaniam.
hoc certo scio,

Rhamnusium se aiebat esse. CH. o Jupiter! CR.
eadem haec, Chreme,

Multi alii in Andro tum audivere. CH. utinam
id sit, quod spero. CHO, dic mihi,

Quid eam tum? suamne esse aiebat? CR. non.
CH. cujam igitur? CR. fratris filiam.

CH. Certe mea est. CR. quid ais? s. quid tu ais?
P. arrige aures, Pamphile. 30

s. Qui credis? CH. Phania ille, frater meus fuit.
s. noram, et scio.

CH. Is hinc, bellum fugiens, meque in Asiam
persequens, proficiscitur.

Tum illam hic relinquere est veritus. postilla
nunc primum audio

Quid illo sit factum. P. vix sum apud me, ita
animus commotus est metu, Spe,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino
bono. 35

s. Nae istam multimodis tuam inveniri gaudeo.
p. credo, pater.

en. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me
male habet. p. dignus es.

Cum tua religione, odio, nodum in scirpo quae-
ris. cr. quid istuc est?

ch. Nomen non convenit. cr. fuit hercle huic
aliud parvae. ch. quod, Crito?

Numquid meministi? cr. id quaero. p. egone
hujus memoriam patiar meae 40

Voluptati obstare, cum egomet possim in hac re
medicari mihi?

Non patiar. heus Chreme, quod quaeris, Pasi-
bula est. cr. ipsa est. ch. ea est.

p. Ex ipsa millies audiui. s. omnes nos gaudere
hoc, Chreme,

Te credo credere. ch. ita me dii ament, credo.
p. quid restat, pater?

s. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam. p.
o lepidum patrem! 45

De uxore, ita ut possedi, nihil mutat Chremes.
ch. causa optuma est,

Nisi quid pater aliud ait. p. nempe. s. scilicet.
ch. dos, Pamphile, est

Decem talenta. p. accipio. ch. propere ad filiam.
eho mecum, Crito: Nam

Nam illam me credo haud nosse. s. cur non illam huc transferri jubes ?

P. Recte admones. Davo ego istuc dedam jam negoti. s. non potest. 50

P. Qui non potest ? s. quia habet aliud magis ex sese, et majus. P. quidnam ? s. vinctus est.

P. Pater, non recte vinctus est. s. haud ita iussi. P. jube solvi, obsecro.

s. Age, fiat. P. at matura. s. eo intro. P. o faustum et felicem diem !

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS, PAMPHILUS.

Provifo quid agat Pamphilus, atque eccum. P. aliquis forsan me putet

Non putare hoc verum : at mihi nunc sic esse hoc verum libet.

Ego vitam deorum propterea sempiternam esse arbitror,

Quod voluptates eorum propriae sunt. nam mihi immortalitas

Parta est, si nulla aegritudo huic gaudio inter- cesserit. 5

Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui haec narrem, dari ?

c. Quid

c. Quid illud gaudii est? p. Davom video, nemo est, quem mallet, omnium.

Nam hunc scio mea solide solum gavifurum gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS, PAMPHILUS, CHARINUS.

Pamphilus ubinam hic est? p. Dave. d. quis homo' est? p. ego sum. d. o Pamphile.

p. Nescis quid mihi obtigerit. d. certe. sed quid mihi obtigerit, scio.

p. Et quidem ego. d. more hominum evenit, ut quod sim nactus mali,

Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.

p. Mea Glycerium suos parentes repperit. d. o factum bene. 5

c. Hem. p. pater amicus summus nobis. d. quis? p. Chremes. d. narras probe.

p. Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam. c. num ille somniat

Ea, quae vigilans voluit? p. tum de puero, Dave? d. ah, desine.

Solus est, quem diligunt di. c. salvus sum, si haec vera sunt.

F

Con-

Conloquar. P. quis homo est? Charina, in tempore ipso mi advenis. 10

E. Bene factum. P. hem, audisti? E. omnia. age, me in tuis secundis respice.

Tuus est nunc Chremes. facturum, quae voles, scio esse omnia.

P. Memini. atque adeo longum est, nos illum expectare, dum exeat.

Sequere hac me. intus apud Glycerium nunc est. tu Dave abi domum,

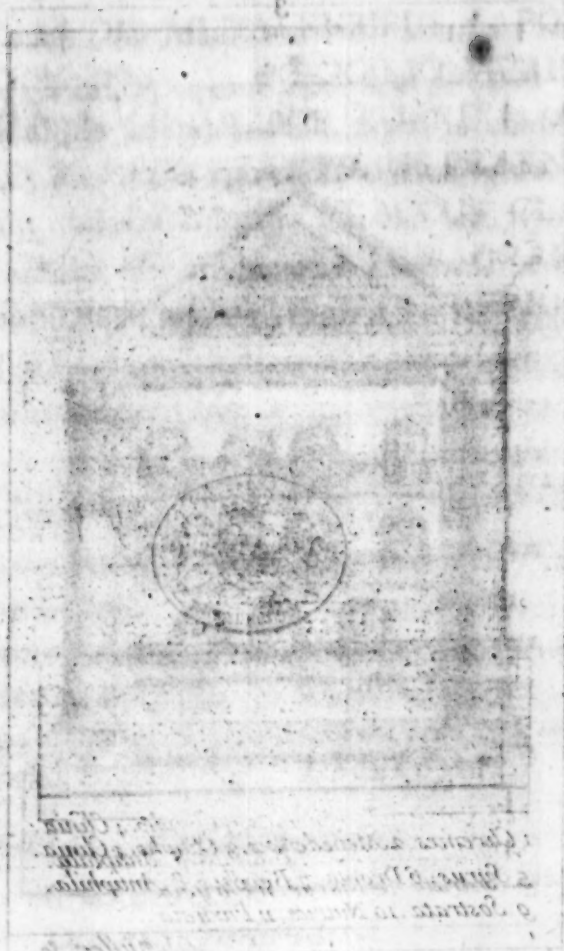
Propere accerse hinc qui auferant eam. quid stas? quid cessas? D. eo. 15

Ne expectetis, dum exeant huc. intus despondebitur.

Intus transigetur, si quid est, quod restet. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. T E.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO
1892

2

J. S. Müller & Co.

P. T E R E N T I I
E U N U C H U S.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POST-
UMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA
AEDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AM-
BIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS PRAENES-
TINUS. MODULAVIT FLACCUS CLAU-
DII, TIBIIS DUABUS DEXTRIS. GRAECA
MENANDRU. ACTA II. M. VALERIO, C.
FANNIO COSS.

Personae.

PROLOGUS.	CHREMES <i>adolescens ruf-</i>
PHAEDRIA <i>adolescens.</i>	<i>ticus.</i>
PARMENO <i>servus.</i>	ANTIPHO <i>adolescens.</i>
THAIS <i>meretrix.</i>	DORIAS <i>ancilla.</i>
GNATHO <i>parasitus.</i>	DORUS <i>eunuchus.</i>
CHAEREA <i>adolescens.</i>	SANGA <i>servus.</i>
THRASO <i>miles.</i>	SOPHRONA <i>nutrix.</i>
PYTHIAS <i>ancilla.</i>	LACHES <i>senex.</i>

Personae mutae.

SIMALIO	} <i>militis servi.</i>
DONAX	
SYRISCUS	
PAMPHILA <i>adolescentula.</i>	

EUNUCHI ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

SOROREM falso dictitatam Thaidis,
 Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
 Ipsique donat. erat haec civis Attica.
 Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
 Thaidis amator Phaedria, ac rus ipse abit, 5
 Thrasoni oratus biduum concederet.
 Ephebus frater Phaedriae, puellulam
 Cum deperiret dono missam Thaidi,
 Ornatu Eunuchi induitur. suadet Parmeno.
 Introiit. vitiat virginem. sed Atticus 10
 Civis repertus frater ejus, conlocat
 Vitiatam ephebo. Phaedriam exorat Thraso.

P. T E R E N T I I
E U N U C H U S.

P R O L O G U S.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
 Quam plurimis, et minime multos laedere;
 In his poeta hic nomen profitetur suum.
 Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
 Existimavit esse, sic existimet; 5
 Responsum, non dictum esse, quia laesit prior.
 Qui bene vertendo, et easdem scribendo male, ex
 Graecis bonis Latinas fecit non bonas.
 Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.
 Atque in Thesauro scripsit, causam dicere 10
 Prius unde petitur aurum quare sit suum,
 Quam ille qui petit unde is sit Thesaurus sibi,
 Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
 Dehinc, ne frustretur ipse se, aut sic cogitet;
 Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi. 15
 Is ne erret, moneo, et desinat laceessere.
 Habeo alia multa, quae nunc condonabitur;
 Quae proferentur post, si perget laedere
 Ita ut facere instituit. nunc quam acturi sumus 19
 Menandri Eunuchum, postquam aediles emerunt,
 Perfecit sibi ut inspiciundi esset copia.

Magistratus cum ibi adesset, occepta est agi.
 Exclamat, furem, non poetam, fabulam
 Dedisse, et nil dedisse verborum tamen :
 Colacem esse Naevi et Plauti, veterem fabulam : 25
 Parasiti personam inde ablatam, et militis.
 Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
 Poetae ; non quo furtum facere studuerit.
 Id ita esse, vos jam judicare poteritis.
 Colax Menandri est : in ea est parasitus Colax, 30
 Et miles gloriosus : eas se non negat
 Personas transtulisse in Eunuchum suam
 Ex Graeca. sed eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese, id vero pernegat.
 Quod si personis iisdem uti aliis non licet : 35
 Qui magis licet currentes servos scribere,
 Bonas matronas facere, meretrices malas,
 Parasitum edacem, gloriosum militem,
 Puerum supponi, falli per servum senem,
 Amare, odisse, suspicari ? denique 40
 Nullum est jam dictum, quod non sit dictum
 prius.
 Quare aequum est vos cognoscere, atque ignos-
 cere,
 Quae veteres factitarunt, si faciunt novi.
 Date operam, et cum silentio animadvortite,
 Ut pernoscat, quid sibi Eunuchus velit. 45

ACTUS

ACTUS I. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

QUID igitur faciam? non eam? ne nunc
quidem,

Cum accersor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?

Exclufit: revocat. redeam? non, fi me obfecret.

PA. Siquidem hercle poffis, nil prius, neque for-
tius: 5

Verum fi incipies, neque pertendes gnaviter,
Atque, ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, et ferre non poffe; actum eft, ilicet,
Perifti: eludet, ubi te victum fenferit. 10

Proin tu, dum eft tempus, etiam atque etiam
cogita

Here: quae res in fe neque confilium neque
modum

Habet ullum, eam confilio regere non potes.

In amore haec omnia infunt vitia: injuriae,

Suspiciones, inimicitiae, induciae, 15

Bellum, pax rurfum. incerta haec fi tu postules

Ratione certa facere, nihilo plus agas,

Quam fi des operam, ut cum ratione infanias.

F 4

Et

Et quod nunc tute tecum iratus cogitas :
 Egone illam? quae illum? quae me? quae non?
 sine modo, 20

Mori me malim: sentiet qui vir siem.
 Haec verba, una mehercle falsa lacrumula,
 Quam, oculos terendo misere, vix vi exprefferit,
 Restinguet: et te ultro accusabis: et ei dabis
 Ultro supplicium. PH. indignum facinus! nunc
 ego et 25

Illam scelestam esse, et me miserum sentio:
 Et taedet: et amore ardeo: et prudens, sciens,
 Vivus, vidensque pereo: nec, quid agam, scio.
 PA. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam
 queas

Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas: 30
 Et ne te adflictes. PH. itane suades? PA. si sapis:
 Neque, praeterquam quas ipse amor molestias
 Habet, addas: et illas, quas habet, recte feras.
 Sed eccia ipsa egreditur, nostri fundi calamitas:
 Nam quod nos capere oportet, haec intercipit. 35

ACTUS I. SCENA II.

THAIS, PHAEDRIA, PARMENO.

Miseram me! vereor ne illud gravius Phae-
 dria

Tulerit,

Tulerit, neve aliorum, atque ego feci, acceperit,
Quod heri intromissus non est. PH. totus, Parmeno,

Tremo, horreoque, postquam aspexi hanc. PA.
bono animo es :

Accede ad ignem hunc, jam calesces plus fatis. §
T. Quis hic loquitur ? hem, tun' hic eras, mi
Phaedria ?

Quid hic stabas ? cur non recta introibas ? PA.
caeterum

De exclusione verbum nullum. T. quid taces ?
PH. Sane, quia vero hae mihi patent semper fores,
Aut quia sum apud te primus. T. missa istaec
face. 10

PH. Quid missa ? o Thais, Thais, utinam esset
mihi

Pars aequa amoris tecum ; ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet :
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te, obsecro, anime mi, mi Phaedria.
Non pol, quo quenquam plus amem, aut plus
diligam, 16

Eo feci : sed ita erat res : faciundum fuit.

PA. Credo, ut fit, misera prae amore exclusisti
hunc foras.

T. Siccine ais, Parmeno ? age. sed, huc qua
gratia

Te

Te accersi jussi, ausculta. PH. fiat. T. dic mihi 20
Hoc primum, potin' est hic tacere? PA. egone?
optume.

Verum heus tu, hac lege tibi meam adstringo
fidem :

Quae vera audiui, taceo, et contineo optume :
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo
palam est.

Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo. 25
Proin tu, taceri si vis, vera dicito.

T. Samia mihi mater fuit : ea habitabat Rhodi.

PA. Potest taceri hoc. T. ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,

Ex Attica hinc abreptam. PH. civemne? T. ar-
bitror : 30

Certum non scimus : matris nomen et patris

Dicebat ipsa : patriam et signa caetera

Neque scibat, neque per aetatem etiam potuerat.

Mercator hoc addebat ; e praedonibus,

Unde emerat, se audisse, abreptam e Sunio. 35

Mater, ubi accepit, coepit studiose omnia

Docere, educere, ita uti si esset filia.

Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quocum tum uno rem habebam,
hospite

Abii huc : qui mihi reliquit haec, quae habeo,
omnia. 40

PA. Utrumque

PA. Utrumque hoc falsum est : effluet. T. qui
istuc ? PA. quia

Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit :
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad
te attulit.

T. Ita est. sed sine me pervenire, quo volo.

Interea miles, qui me amare coeperat, 45

In Cariam est profectus. te interea loci

Cognovi. tute scis, postilla quam intumum

Habeam te, et mea consilia ut tibi credam omnia.

PH. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. PA. oh,
dubiumne id est ?

T. Hoc agite, amabo. mater mea illic mortua
est 50

Nuper. ejus frater aliquantum ad rem est avidior.

Is ubi hanc forma videt honesta virginem,

Et fidibus scire; pretium sperans, illico

Producit, vendit. forte fortuna adfuit

Hic meus amicus : emit eam dono mihi, 55

Imprudens harum rerum ignarusque omnium.

Is venit : postquam sensit me tecum quoque

Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo.

Ait, si fidem habeat, se iri praepositum tibi

Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acce-
perim, 60

Sese relinquam, velle se illam mihi dare :

Verum id vereri. sed, ego quantum suspicor,

Ad

Ad virginem animum adjecit. PH. etiamne amplius ?

T. Nil : nam quaesivi. nunc, ego eam, mi Phaedria,

Multae sunt causae, quamobrem cupiam abducere. 65

Primum, quod soror est dicta : praeterea, ut suis Restituam ac reddam. sola sum : habeo hic neminem,

Neque amicum, neque cognatum. quamobrem, Phaedria,

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.

Id, amabo, adjuta me, quo id fiat facilius. 70

Sine illum priores partes hosce aliquot dies

Apud me habere. nihil respondes ? PH. pessuma !

Egon' quidquam cum istis factis tibi respondeam ?

PA. Eu noster ! laudo. tandem perdoluit. vir es.

PH. At ego nescibam quorsum tu ires. parvola 75

Hinc est abrepta : eduxit mater pro sua :

Soror est dicta : cupio abducere, ut reddam suis.

Nempe omnia haec nunc verba huc redeunt denique :

Ego excludor, ille recipitur. qua gratia ?

Nisi illum plus amas, quam me ; et istam nunc times, 80

Quae advecta est, ne illum talem praeripiat tibi.

T. Egon' id timeo ? PH. quid te ergo aliud sollicitat, cedo ? Num

Num solus ille dona dat? nuncubi
Benignitatem sensisti in te claudier?
Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Aethiopia 85
Ancillulam, relictis rebus omnibus,

Quaefivi? porro eunuchum dixti velle te,
Quia solae utuntur his reginae. repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contemptus abs te, haec habui in memo-
ria. 90

Ob haec facta abs te spernor. T. quid istuc, Phae-
dria?

Quamquam illam cupio abducere, atque hac re
arbitror

Id fieri posse maxume; verumtamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam uti
jusseris.

PH. Utinam istuc verbum ex animo ac vere di-
ceres, 95

Potius quam te inimicum habeam. si istuc cre-
derem

Sincere dici, quidvis possem perpeti.

PA. Labascit, victus uno verbo, quam cito!

T. Ego non ex animo misera dico? quam joco
Rem voluisti a me tandem, quin perfeceris? 100

Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum

Saltem ut concedas solum. PH. siquidem biduum.

Verum ne fiant isti viginti dies.

T. Pro-

T. Profecto non plus biduum, aut. PH. aut? nihil moror,

T. Non fiet: hoc modo sine te exorem, PH. scilicet,

Faciendum est quod vis. T. merito te amo: bene facis.

PH. Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:

Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.

Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur, PA. marmore.

PH. In hoc biduum, Thais, vale. T. mi Phaedria,

Et tu. numquid vis aliud? PH. egone quid velim?

Cum milite isto praesens, absens ut fies:

Dies noctesque me ames: me desideres:

Me somnies: me exspertes: de me cogites:

Me speres: me te oblectes: mecum tota sis: 115

Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuus.

T. Me miseram! forsitan hic mihi parvam habeat fidem,

Atque ex aliarum ingeniiis nunc me iudicet.

Ego pol, quae mihi sum conscia, hoc certo scio,

Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo 120

Cordi esse quenquam cariorum hoc Phaedria.

Et quidquid huius feci, causa virginis

Feci:

Feci : nam me ejus spero fratrem propemodum
 Jam repperisse, adolescentem adeo nobilem :
 Et is hodie venturum ad me constituit domum, 125
 Concedo hinc intro, atque expectabo, dum ve-
 nit.

ACTUS II. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

FAC ita ut jussi, deducantur isti. PA. fa-
 ciam. PH. at diligenter.

PA. Fiet. PH. at mature. PA. fiet. PH. satia
 hoc mandatum est tibi ?

PA. Ah, rogitare ? quasi difficile fiet. utinam
 Tam aliquid invenire facile possis, Phaedria,
 Quam hoc peribit. PH. ego quoque una pereō,
 quod mi est carius. 5

Ne istuc tam iniquo patiare animo. PA. minime :
 quin

Effectum dabo. sed numquid aliud imperas ?

PH. Munus nostrum ornato verbis, quod pote-
 ris : et

Istum aemulum, quod poteris, ab ea pellito.

PA. Memini, tametsi nullus moneas. PH. ego
 rus ibo, atque ibi manebo. 10

PA. Censeo. PH. sed heus tu. PA. quid vis ? PH.
 censeri posse me obfirmare et Per.

Perpeti, ne redeam interea? PA. tene? non hercle arbitror.

Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horsum infomnia.

PH. Opus faciam, ut defetiger usque, ingratiis ut dormiam.

PA. Vigilabis lassus: hoc plus facies. PH. ah, nil dicis, Parmeno.

15

Ejiciunda hercle haec mollities animi. nimis me indulgeo.

Tandem ego non illa caream, si fit opus, vel totum triduum? PA. hui!

Univorsum triduum! vide quid agas. PH. stat sententia.

PA. Di boni! quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit

20

Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens.

Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus Gnatho

Militis, ducit secum una virginem dono huic. papae!

Facie honesta. mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo

24

Cum meo decrepito hoc eunucho. haec superat ipsam Thaidem.

A C T U S

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

DI immortales! homini homo quid prae-
stat! stulto intellegens

Quid interest! hoc adeo ex hac re venit in men-
tem mihi.

Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc
atque ordinis,

Hominem haud impurum, itidem patria qui
abligurierat bona.

Video sentum, squalidum, aegrum, pannis an-
nisque obsitum.

Quid istuc, inquam, ornati est? quoniam mi-
ser, quod habui, perdidi. hem,

Quo redactus sum! omnes noti me atque amici
deferunt.

Hic ego illum contemsi prae me. quid, homo,
inquam, ignavissime?

Itan' parasti te, ut spes nulla reliqua in te fiet
tibi?

Simul consilium cum re amisti? viden' me ex eo-
dem ortum loco?

Qui color, nitor, vestitus? quae habitudo est
corporis?

G

Omnia

Omnia habeo, neque quidquam habeo. nil cum
est, nil deficit tamen.

At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas
pati

Possum. quid? tu his rebus credis fieri? tota er-
ras via.

Olim isti fuit generi quondam quaestus apud fac-
tum prius. 15

Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc pri-
mus inveni viam.

Est genus hominum, qui esse primos se omnium
rerum volunt,

Nec sunt. hos confector: hisce ego non paro me
ut rideant,

Sed eis ultro adrideo, et eorum ingenia admiror
simul.

Quidquid dicunt, laudo: id rursus si negant,
laudo id quoque. 20

Negat quis? nego: ait? aio. postremo, impe-
ravi egomet mihi,

Omnia assentari. is quaestus nunc est multo uber-
rimus.

P. Scitum hercle hominem! hic homines pror-
sum ex stultis insanos facit.

G. Dum haec loquimur, interea loci ad macel-
lum ubi advenimus,

Concurrunt laeti mi obviam cupedinarii omnes, 25
Cetarii,

Cetarii, larii, coqui, fartores, piscatores, aucupes,
Quibus, et re salva et perdita, profueram et
prosum saepe.

Salutant: ad coenam vocant: adventum gratu-
lantur.

Ille ubi miser famelitus videt me esse tanto ho-
nore,

Et tam facile victum quaerere; ibi homo coepit
me obsecrare,

Ut sibi liceret discere id de me. sectari jussi,
Si potia est, tanquam philosophorum habent
disciplinae ex ipsis

Vocabula, parasiti itidem ut Gnathonici vocentur.

P. Viden' otium et cibus quid facit alienus? G.
sed ego cesso

Ad Thaidem hanc deducere, et rogitare ad coe-
nam ut veniat.

Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem vi-
deo,

Rivalis servum. salva res est. nimirum hic ho-
mines frigent.

Nebulonem hunc certum est ludere. P. hinc hoc
munere arbitrantur

Suam Thaidem esse. G. plurima salute Parme-
nonem

Summum suum impertit Gnatho. quid agitur?

P. statur. G. video.

Numquidnam hic, quod nolis, vides? P. te. G.
credo. at numquid aliud?

P. Qui dum? G. quia tristis es. P. nihil equi-
dem. G. ne sis. sed quid videtur

Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G.
uro hominem. P. ut falsus animi est!

G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare
esse? P. hoc nunc dicis,

Ejectos hinc nos. omnium rerum, heus, vicissi-
tudo est. 45

G. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum
reddam;

Ne sursum deorsum cursites, neve usque ad lucem
vigiles.

Ecquid beo te? P. men'? papae! G. sic soleo
amicos. P. laudo.

G. Detineo te fortasse, tu profectus alio fueras.

P. Nusquam. G. tum tu igitur paululum da mi-
hi operae, fac ut admittar 50

Ad illam. P. age modo, nunc tibi patent fores
hae, quia istam ducis.

G. Num quem evocari hinc vis foras? P. sine
biduum hoc praetereat;

Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortu-
natus,

Nae tu istas, faxo, calcibus saepe insultabis
frustra.

G. Etiam

G. Etiam nunc hic stas, Parmeno, ? cho, num-
nam hic relictus custos, 55

Ne quis forte internuntius clam a milite ad istam
curset ?

P. Facete dictum. mira vero, militi quae pla-
ceant.

Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror quid ex Piraceo abierit, nam ibi custos
publice est nunc.

Non temere est ; et properans venit : nescio
quid circumspicit. 60

ACTUS II. SCENA III.

CHAEREA, PARMENO.

OCCIDI. Neque virgo est usquam, neque ego, qui
illam e conspectu amisi meo.

Ubi quaeram ? ubi investigem ? quem perconter ?
quam insistam viam ?

Incertus sum : una haec spes est, ubi ubi est, diu
celari non potest.

O faciem pulchram ! deleo omnes dehinc ex ani-
mo mulieres. 5

Taedet quotidianarum harum formarum. P. ecce
autem alterum.

Nescio quid de amore loquitur. o infortunatum
senem !

Hic vero est, qui si occiderit, ludum jocumque
dicet

Fuisse illum alterum, praeut huius rabies quae
dabit.

c. Ut illum di deaque senium perdant, qui me
hodie remoratus est ; 10

Meque adeo, qui restiterim : tum autem qui il-
lum flocci fecerim.

Sed eccum Parmenonem. salve. p. quid tu es
tristis ? quidve alacris ?

Unde is ? c. egone ? nescio hercle, neque unde
eam, neque quorsum eam :

Ita prorsus sum oblitus mei.

p. Qui quaeso ? c. amo. p. hem ! c. nunc,
Parmeno, te ostendes, qui vir sis. 15

Scis te mihi saepe pollicitum esse, Chaerea, al-
quid inveni

Modo quod ames, in ea re utilitatem ego faciam
ut cognoscas meam ;

Cum in cellulam ad te patris penum omnem con-
gerebam clanculum.

p. Age, inepte. c. hoc hercle factum est. fac sis
nunc promissa appareant,

Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas
tuos. 20

Haud

Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas
matres student

Demissis humeris esse, vincbo pectore, ut graci-
lae fiant.

Siqua est habitior paulo, pugilem esse alunt;
deducunt cibum.

Tamet si bona est natura, reddunt curatura junceas.

Itaque ergo amantur. P. quid tua istaec? c. nova
figura oris. P. papae! 25

c. Color verus, corpus solidum, et succi plenum.
P. anni? c. sedecim.

P. Flos ipse. c. hanc tu mihi vi, clam, precario,
Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modo.

P. Quid? virgo cuja est? c. nescio hercle. P.
unde est? c. tantundem. P. ubi habitat?

c. Ne id quidem. P. ubi vidisti? c. in via. P.
qua ratione amisisti? 30

c. Id equidem adveniens mecum stomachabar
modo:

Neque ego quenquam hominem esse arbitror, cui
magis bohae

Felicitates omnes adversae fient.

P. Quid hoc sceleris est? c. perii. P. quid fac-
tum est? c. rogas?

Patris cognatum atque aequalem Archidemidem 35
Nostin'? P. quidni? c. is, dum sequor hanc, fit
mihi obviam.

P. Incommode hercle. c. imo enimvero infelicitè ;

Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.
Illum, liquet mihi dejerare, his mensibus
Sex, septem, prorsum non vidisse proxumis, 40
Nisi nunc, cum minime vellem, minimeque opus
fuit.

Eho ! nonne hoc monstri simile est ? quid ais ?

P. maxume.

c. Continuo accurrit ad me, quam longe quidem,

Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens.
Heus, heus, tibi dico, Chaerea, inquit. restiti. 45
Scin' quid ego te volebam ? dic. cras est mihi
Judicium. quid tum ? ut diligenter nunties
Patri, advocatus mane mihi esse ut meminerit.
Dum haec loquitur, abiit hora. rogo, numquid
velit.

Recte, inquit. abeo. cum huc respicio ad virginem, 50

Illa sese interea commodum huc advorterat
In hanc nostram plateam. P. mirum, ni hanc
dicit, modo

Huic quae data est dono. c. huc cum advenio,
nulla erat.

P. Comites secuti scilicet sunt virginem ?

c. Verum, parasitus cum ancilla. P. ipsa est :
ilicet, De-

Define, jam conclamatum est. c. alias res agis. 56

p. Istuc equidem ago. c. nostin' quae sit? dic mihi: aut

Vidistin'? p. vidi, novi, scio quo abducta sit.

c. Eho, Parmeno mi, nostin'? p. novi. c. et scis, ubi fiet?

p. Huc deducta est ad meretricem Thaidem: ei dono data est. 60

c. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc?

p. miles Thraso,

Phaedriae rivalis. c. duras fratris partes praedicas.

p. Imo enim, si scias quod donum huic dono contra comparet,

Tum magis id dicas. c. quodnam, quaeso hercle? p. eunuchum. c. illumne, obsecro,

Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem? 65

p. Istunc ipsum. c. homo quatiatur certe cum dono foras.

Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. p. haud diu est.

c. Perii. nunquamne etiam me illam vidisse? ehodum, dic mihi,

Estne, ut fertur, forma? p. sane. c. at nihil ad nostram hanc. p. alia res est.

e. Obsecro hercle, Parmeno, fac ut potiar. p. faciam sedulo, ac

70

Dabo

Dabo operam, adjuvabo. numquid me aliud vis?

c. quo nunc is? p. domum,

Ut mancipia haec, ita ut iussit frater, deducam
ad Thaidem.

c. O fortunatum istum eunuchum, qui quidem
in hanc detur domum!

p. Quid ita? c. rogitas? summa forma semper
conservam domi

74

Videbit, conloquetur, aderit una in unis aedibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum
propter dormiet.

p. Quid si nunc tute fortunatus fias? c. qua re,
Parmeno?

Responde. p. capias tu illius vestem. c. vestem?
quid tum postea?

p. Pro illo te deducam. c. audio. p. te illum
esse dicam. c. intellego.

p. Tu illis fruarè commodis, quibus tu illum di-
cebas modo:

80

Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter
dormias:

Quandoquidem illarum neque quisquam te no-
vit, neque scit qui fies.

Præterea forma, et aetas ipsa est, facile ut pro
eunucho probes.

c. Dixisti pulchrè: nunquam vidi melius consi-
lium dari.

Age,

Age, eamus intro nunc jam: orna me, abduc,
duc, quantum potes.

85

P. Quid agis? Iocabar equidem. C. garris. P.
perii! quid ego egi miser?

Quo trudis? perculeris jam tu me. tibi equidem
dico, mane.

C. Eamus. P. Pergin? C. certum est. P. vide
ne nimium calidum hoc sit modo.

C. Non est profecto. sine. P. at enim istaec in
me cudetur faba. ah,

Flagitium facimus! C. an id flagitium est, si in
domum meretriciam

90

Deducar, et illis crucibus, quae nos, nostram-
que adolescentiam

Habent despiciatam, et quae nos semper omnibus
cruciant modis.

Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam,
ut ab illis fallimur?

An potius haec patri aequum est fieri, ut a me
ludatur dolis?

Quod, qui rescierint, culpent: illud merito fac-
tum omnes putent.

95

P. Quid istuc? si certum est facere, facias. ve-
rum ne post conferas

Culpam in me. C. non faciam. P. jubesne? C.
jubeo, cogo, atque impero.

Nunquam defugiam auctoritatem: sequere. P.
di vortant bene.

ACTUS

ACTUS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

M Agnas vero agere gratias Thais mihi ?
 G. Ingentes. T. ain' tu, laeta est ? G.
 non tam ipso quidem

Dono, quam abs te datum esse : id vero serio
 Triumphat. P. huc proviso, ut, ubi tempus fiet,
 Deducam. sed eccum militem. T. est istuc da-
 tum

Profecto, ut grata mihi sint, quae facio, omnia.
 G. Advorti hercle animum. T. vel rex semper
 maxumas

Mihi agebat, quidquid feceram : aliis non item.
 G. Labore alieno magno partam gloriam
 Verbis saepe in se transmovet, quì habet salem 10
 Qui in te est. T. habes. G. rex te ergo in oculis.
 T. scilicet.

G. Gestire. T. verum. credere omnem exercitum,
 Consilia. G. mirum. T. tum sicubi eum fatietas
 Hominum, aut negoti si quando odium ceperat,
 Requiescere ubi volebat, quasi. nostin ? G. scio. 15
 Quasi ubi illam exspueret miseriam ex animo. T.
 tenes.

Tum me convivam solum abducebat sibi. G. hui !
 Regem

Regem elegantem narras. T. imo sic homo
Est perpaucorum hominum. G. imo nullorum,
arbitror,

Si tecum vivit. T. invidere omnes mihi, 20

Mordere clanculum : ego non flocci pendere.

Illi invidere misere. verum unus tamen

Impense, elephantis quem Indicis praefecerat.

Is ubi molestus magis est, quaeso, inquam, Strato,

Eone es ferox, quia habes imperium in belluas ? 25

G. Pulchre mehercle dictum, et sapienter. papae !

Jugularas hominem. quid ille ? T. mutus illico.

G. Quidni esset ? P. di vestram fidem ! hominem
perditum

Miserumque, et illum sacrilegum ! T. quid ? il-
lud, Gnatho,

Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio, 30

Nunquam tibi dixi ? G. nunquam : sed narra,
obsecro.

Plus millies jam audivi. T. una in convivio

Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.

Forte habui scortum : coepit ad id alludere,

Et me irridere. quid agis, inquam, homo im-
pudens ? 35

Lepus tute es, et pulpamentum quaeris. G. ha,
ha, he.

T. Quid est ? G. facete, lepide, laute, nihil su-
pra.

Tu-

Tuimus, obsecro te, hoc dictum erat? vetus credidi.

T. Audieras? G. saepe, et fertur in primis. T. meum est.

G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, et libero.

P. At te di perdant. G. quid ille, quaeso? T. perditus.

Risu omnes, qui aderant, emoriri. denique, Metuebant omnes jam me. G. non injuria.

T. Sed heus tu, purgon' ego me de ista Thaidi, Quod eam me amare suspicata est? G. nihil minus.

Imo auge magis suspicionem. T. cur? G. rogas? Scin? si quando illa mentionem Phaedriae Facit, aut si laudat, te ut male urat. T. sentio. G. Id ut ne fiat, haec res sola est remedio.

Ubi nominabit Phaedriam, tu Pamphilam Continuo, si quando illa dicet, Phaedriam Intromittamus commissatum: tu, Pamphilam Cantatum provocemus: si laudabit haec.

Illius formam: tu hujus contra. denique Par pro pari referto, quod eam mordeat. T. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatho.

G. Quando illud, quod tu das, expectat atque amat,

Jam-

Jamdudum te amat: jamdudum illi facile fit
Quod doleat. metuet semper, quem ipsa nunc
capit

Fructum, ne quando iratus tu alio conferas. 60
T. Bene dixi. at mihi istud non in mentem ve-
nerat.

G. Ridiculum: non enim cogitaras. caeterum
Idem hoc tute melius quanto invenisses, Thraso!

ACTUS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS

A Udire vocem visa sum modo militis:
Atque eecum. salve, mi Thraso. THR. o
Thais mea,

Meum suavius, quid agitur? cequid nos amas
De fidicina istac? PA. quam venuste! quod dedit
Principium adveniens! THA. plurimum merito
tuo. 5

G. Eamus ergo ad coenam: quid istas? PA. hem
alterum:

Ex homine hunc natum dicas. THA. ubi vis,
non moror.

PA. Adjibo, atque adsimulabo, quasi nunc exeam:
Ituran', Thais, quopiam es? THA. chem, Parmeno,

Bene

Bene pol fecisti : hodie itura. PA. quo ? THA.
quid ? hunc non vides ? 10

PA. Video, et me taedet. ubi vis, dona adfunt
tibi

A Phaedria. THR. quid stamus ? cur non imus
hinc ?

PA. Quaeso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quae volumus, convenire et conloqui.

THR. Perpulchra credo dona, haud nostris simi-
lia. 15

PA. Res indicabit. heus, jubete istos foras

Exire, quos jussi, ocius. procede tu huc.

Ex Aethiopia est usque haec. THR. hic sunt tres
minae.

G, Vix. PA. ubi tu es, Dore ? accede huc. hem
eunuchum tibi !

Quam liberali facie, quam aetate integra ? 20

THA. Ita me di ament, honestus ! PA. quid tu
ais, Gnatho ?

Numquid habes, quod contemnas ? quid tu au-
tem, Thraso ?

Tacent : satis laudant. fac periculum in literis,

Fac in palaestra, in musicis. quae liberum

Scire aequum est adolescentem, solertem dabo. 25

THR. Ego illum eunuchum, si opus fiet, vel fo-
brius.

PA. Atque haec qui misit, non sibi soli postulat

Te

Te vivere, et sua causa excludi caeteros.

Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas

Ostentat, neque tibi obstat, quod quidam facit. 30

Verum, ubi molestum non erit, ubi tu voles,

Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.

THR. Apparet servum hunc esse domini pauperis

Miserique. G. nam hercle nemo posset, sat scio,

Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti. 35

PA. Tace tu, quem ego esse infra infimos omnes
puto

Homines: nam qui huic animum assentari in-
duxeris,

E flamma petere te cibum posse arbitror.

THR. Jamne imus? THA. hos prius introducam,
et, quae volo,

Simul imperabo, post, continuo exeo. 40

THR. Ego hinc abeo, tu istam opperire. PA.
haud convenit

Una cum amica ire imperatorem in via.

THR. Quid tibi ego multa dicam? domini simi-
lis es.

G. Ha, ha, he. THR. quid rides? G. istuc quod
dixi modo:

Et illud de Rhodio dictum in mentem venit. 45

Sed Thais exit. THR. abi, praecurre, ut sint domi

Parata. G. fiat. THA. diligenter, Pythias,

Fac cures, si Chremes huc forte advenerit,

H

Ut

Ut ores, primum ut maneat: si id non commo-
dum est,

Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito. 56
PY. Ita faciam. THA. quid? quid aliud volui di-
cere?

Ehem, curate istam diligenter virginem.

Domum aditis, facite. THR. canis. THA. vos me
sequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

Profecto, quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit haec Thais mihi magnum
malum:

Ita me video ab ea astute labefactarier.

Jam tum, cum primum jussit me ad se accersier,
Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram qui-
dem. 5

Ubi veni, causam, ut ibi manerem, repperit.

Ait rem divinam fecisse, et rem seriam

Velle agere mecum. jam tum erat suspicio,

Dolo malo haec fieri omnia. ipsa accumbere

Mecum, mihi sese dare, sermonem quaerere. 10

Ubi friget, huc evasit, quam pridem pater

Mihi et mater mortui essent, dico, jam diu.

Rus

Rus Sunii ecquod haberem, et quam longe a mari.

Credo ei placere hoc: sperat se a me avellere.

Postremo, ecqua inde parva periisset soror: 15

Ecquis cum ea una: quid habuisset, cum perit:

Ecquis eam posset noscere. haec cur quaeritet?

Nisi si illa forte, quae olim perijt parvola

soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.

Verum ea, si vivit, annos nata est sedecim, 20

Non major. Thais, quam ego sum, majuscula est.

Misit porro orare, ut venirem, serio.

Aut dicat quid velit, aut molesta ne fiet.

Non hercle veniam tertio. heus, heus, ecquis hic?

Ego sum Chremes. P. o capitulum lepidissimum! 25

c. Dico ego mi insidias fieri. P. Thais maximo

Te orabat opere, ut cras redires. c. rus eo.

P. Fac, amabo. c. non possum, inquam. P. at

apud nos hic mane,

Dum redeat ipsa. c. nihil minus. P. cur, mi

Chremes?

c. Malam in rem hinc ibis. P. si istuc ita certum

est tibi,

30

Amabo, ut illuc transeas, ubi illa est. c. eo.

P. Abi, Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

A N T I P H O.

H E R I aliquot adolescentuli coimus in
Piraeum,

In hunc diem ut de symbolis effemus. Chaeream
ei rei

Praefecimus : dati annuli : locus, tempus con-
stitutum est.

Praeteriit tempus : quo in loco dictum est, parati
nihil est.

Homo ipse nusquam est : neque scio, quid di-
cam, aut quid conjectem. 5

Nunc mihi hoc negoti caeteri dedere, ut illum
quaeram.

Ibo ad eum ; visam si domi est. quisnam hic a
Thaide exit ?

Is est, an non est ? ipse est. quid hoc hominis !
qui hic ornatus est ?

Quid illud mali est ? nequeo satis mirari, neque
conjicere.

Nisi quidquid est, procul hinc libet prius, quid
sit, sciscitari. 10

A C T U S

ACTUS III. SCENA V.

CHAEREA, ANTIPHO.

NUM quis hic est? nemo est. num quis
hinc me sequitur? nemo homo est.
Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? proh
Jupiter!

Nunc est profecto, interfici cum perpeti me pos-
sum,

Ne hoc gaudium contaminet vita aegritudine
aliqua. 4

Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,
Qui me sequatur quoquo eam, rogitando obtun-
dat, enecet,

Quid gestiam, aut quid laetus sim, quo pergam,
unde emergam, ubi siem

Vestitum hunc nactus, quid mihi quaeram, fa-
nus sim anne infaniam?

A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam vi-
deo velle, inibo.

Chaerea, quid est quod sic gestis? quid sibi hic
vestitus quaerit? 10

Quid est quod laetus sis? quid tibi vis? satin' fa-
nus? quid me aspectas?

Quid taces? c. o festus dies hominis! amice,
salve. H 3 Nemo

Nemo est omnium, quem ego magis nunc cuperem quam te.

A. Narra istuc, quaeso, quid fiet. c. imo ego te obsecro hercle, ut audias.

Nostin' hanc, quam frater amat? A. novi: nempe, opinor; Thaidem. 15

c. Istam ipsam. A. sic commemineram. c. quaedam hodie est ei dono data

Virgo. quid ego ejus tibi nunc faciem praedicem, aut laudem, Antipho,

Cum ipsum me noris, quam elegans formarum spectator siem?

In hac commotus sum. A. ain' tu? c. primam dices, scio, si videris.

Quid multa verba? amare coepi. forte fortuna domi 20

Erat quidam eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi,

Neque is deductus etiam tum ad eam. summonuit me Parmeno

Ibi servus, quod ego arripui. A. quid id est? c. tace sis, citius audies.

Ut vestem cum illo mutem, et pro illo jubeam me illuc deducier.

A. Pro eunuchon? c. sic est. A. quid ex ea re tandem ut caperes commodi? 25

c. Rogas? viderem, audirem, essem una, quacum cupiebam, Antipho. Num

Num parva causa aut parva ratio est? traditus
sum mulieri.

Illa illico ubi me accepit, laeta vero ad se abdu-
cit domum,

Commendat virginem. A. cui? tibi? C. mihi.
A. satis tuto tamen.

C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat; et
mihi, ne abscedam, imperat. 30

In interiore parte ut maneam solus cum sola,
adnuo,

Terram intuens modeste. A. miser. C. ego, in-
quit, ad coenam hinc eo.

Abducit secum ancillas: paucae, quae circum il-
lam essent, manent,

Novitiae puellae. continuo haec adornant, ut lavet,
Adhortor, properent. dum apparatus, virgo in
conclavi sedet, 35

Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat
pictura haec, Jovem

Quo pacto Danae misisse aiunt quondam in gre-
mium imbrem aureum.

Egomet quoque id spectare coepi. et quia confi-
mitem luserat

Jam olim ille ludum, impendio magis animus
gaudebat mihi,

Deum sese in hominem convertisse, atque in alienas
tegulas 40

Venisse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.

At quem deum ? qui templa caeli summa sonitu concutit.

Ego homuncio hoc non facerem ? ego vero illud feci, ac lubens.

Dum haec mecum reputo, accersitur lavatum interea virgo.

It, lavit, redit: deinde eam in lectum illae conlocant.

45

Sto exspectans, si quid mihi imperent. venit una, heus tu, inquit, Dore,

Cape hoc flabellum, ventulum huic sic facito dum lavamur.

Ubi nos laverimus, si voles, lavato. accipio tristis.

A. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimirum vellem,

Qui esset status, flabellulum tenere te asinum tantum.

50

c. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes proruunt se :

Abeunt lavatum, perstrepunt, ita ut fit, domini ubi absunt.

Interea somnus virginem opprimit. ego limis spectro

Sic per flabellum clanculum: simul alia circumspecto,

Satin'

Satin' explorata sint. video esse: pessulum ostio
obdo.

A. Quid tum? c. quid? quid tum, fatue? A.
fateor. c. an ego occasionem

Mihi ostentam tantam, tam brevem, tam opta-
tam, tam insperatam,

Amitterem? tum pol ego is essem vere, qui assi-
mulabar.

A. Sane, hercle, ut dicis. sed interim de symbo-
lis quid actum est?

c. Paratum est. A. frugi es. ubi? domin'? c.
imo apud libertum Discum.

A. Perlonge est: sed tanto ocius properemus.
muta vestem.

c. Ubi mutem? perii: nam domo exfulo nunc.
metuo fratrem,

Ne intus sit: porro autem, pater ne rure re-
dierit jam.

A. Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes.
c. recte dicis.

Eamus: et de istac simul, quo pacto porro possim
Potiri, consilium volo capere una tecum. A. fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

IT A me di ament, quantum ego illum vidi,
 non nihil timeo misera,
 Ne quam ille hodie infanus turbam faciat, aut
 vim Thaidi.

Nam postquam iste advenit Chremes adolescens,
 frater virginis,

Militem rogat, ut illum admitti jubeat, ille con-
 tinuo irasci,

Neque negare audere. Thais porro instare, ut
 hominem invitet. 5

Id faciebat retinendi illius causa; quia illa, quae
 cupiebat

De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non
 erat.

Invitat tristis. mansit. ibi illa cum illo sermonem
 occipit.

Miles vero sibi putare adductum ante oculos
 aemulum.

Voluit facere contra huic aegre. heus, inquit,
 puer, Pamphilam 10

Arcesse, ut delectet hic nos. illa exclamat, mini-
 me gentium.

In

In convivium illam? miles tendere. inde ad iur-
gium.

Interea aurum sibi clam mulier demit, dat mihi
ut auferam.

Hoc est signi, ubi primum poterit, se illinc sub-
ducet, scio.

ACTUS IV. SCENA II.

PHAEDRIA.

DUM rus eo, coepi egomet mecum inter
vias,

Ita ut fit, ubi quid in animo est molestiae,
Aliam rem ex alia cogitare, et ea omnia in
Peiorem partem. quid opus est verbis? dum haec
puto,

Praeterii imprudens villam. longe jam abieram, &
Cum sensi. redeo rursus, male vero me habens.
Ubi ad ipsum veni divorticulum, constitui.

Ocepi mecum cogitare; hem, biduum hic
Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est. quid? nihil? si non tangendi copia est, 10
Eho, ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe, extrema linea

Amare, haud nihil est. villam praetereo sciens.
Sed quid hoc, quod timida subito egreditur Py-
thias?

ACTUS

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS, PHAEDRIA, DORIAS.

UB I ego illum scelerosum, misera, atque
impium inveniam? aut ubi quaeram?
Hoccine tam audax facinus facere esse ausum?
perii! PH. hoc quid sit vereor.

PY. Quin etiam insuper scelus, postquam ludi-
ficatus est virginem,

Vestem omnem miserae discidit, tum ipsam ca-
pillo conscidit.

PH. Hem! PY. qui nunc si detur mihi, 5
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem ve-
nefico?

PH. Nescio quid profecto, absente nobis, turba-
tum est domi.

Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quem
quaeris, Pythias?

PY. Ehem, Phaedria, egon' quem quaeram? i
hinc quo dignus es cum donis tuis

Tam inlepidis. PH. quid istuc est rei? 10

PY. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis,
quas turbas dedit?

Virginem, quam herae dono dederat miles, vitia-
vit. PH. quid ais?

PY. Perii.

PY. Perii. PH. temulenta es. PY. utinam sic sint,
qui mihi male volunt.

D. Au, obsecro, mea Pythias, quid istucnam
monstri fuit?

PH. Insanis: qui istuc facere eunuchus potuit?

PY. ego illum nescio 15

Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lacrumat, neque, cum rogetes quid
sit, audet dicere.

Ille autem bonus vir nusquam apparet. etiam
hoc misera suspicor,

Aliquid domo abeuntem abstulisse. PH. nequeo
mirari satis,

Quo ille abire ignavos possit longius, nisi si do-
mum 20

Forte ad nos rediit. PY. vise amabo, num sit.

PH. jam faxo scies.

D. Perii! obsecro tam infandum facinus, mea
tu, ne audiui quidem.

PY. At pol ego amatores mulierum esse audieram
eos maximos,

Sed nihil potesse: verum miserae non in mentem
venerat:

Nam illum aliquo conclusissem, neque illi com-
missem virginem. 25

ACTUS IV. SCENA IV.

PHAEDRIA, EUNUCHUS, PYTHIAS, DORIAS.

EXI foras, scelesti! et etiam restitas,
Fugitive? prodi, male conciliate. **E.** ob-
secro. **PH.** oh,

Illud vide, os ut sibi distorsit carnis fex!

Quid hac reditio est? quid vestis mutatio?

Quid narras? paulum si cessassem, Pythias, 5

Demi non offendissem: ita jam adornarat fugam.

PY. Habesne hominem, amabo? **PH.** quidni ha-
beam? **PY.** id factum bene!

D. Istuc pol vero bene. **PY.** ubi est? **PH.** rogi-
tas? non vides?

PY. Videam? obsecro quem? **PH.** hunc scilicet.

PY. quis hic est homo?

PH. Qui ad vos deductus hodie est. **PY.** hunc
oculis suis 10

Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phaedria.

PH. Non vidit? **PY.** an tu hunc credidisti esse,
obsecro,

Ad nos deductum? **PH.** namque alium habui
neminem. **PY.** au!

Ne comparandus hic quidem ad illum est. ille
erat

Honesti

Honesta facit, et liberali. PH. ita visus est. 15

Dudum, quia varia veste exornatus fuit :

Nunc tibi videtur foedus, quia illam non habet.

PY. Tace, obsecro : quasi vero paulum interficiet.

Ad nos deductus hodie est adulescentulus,

Quem tu videre vero velles, Phacilia. 20

Hic est vetus, vietus, veterinosus, senex,

Colore mustelino. PH. hem, quid haec est fabula ?

Et redigis me, ut, quid emerim egomet, nesciam.

Eho tu, emin' ego te ? E. emisti. PY. jube, mihi

denuo.

Respondeat. PH. roga. PY. venisti' hodie ad

nos ? negat. 25

At ille alter venit annos natus sedecim,

Quem secum adduxit Parmeno. PH. agetum,

hoc mihi expedi

Primum : istam, quam habes, unde habes ves-

tem ? taces ?

Monstrum hominis, non dicturus ? E. venit

Chaerea.

PH. Fraternus ? E. ita. PH. quando ? E. hodie.

PH. quam dudum ? E. modo. 30

PH. Quicum ? E. cum Parmenone. PH. norasne

eum prius ?

E. Non : nec, quis esset, unquam audieram di-

cier.

PH. Unde igitur, meum fratrem esse, sciebas ?

E. Parmeno Di-

Dicebat eum esse: is dedit mihi hanc vestem.

PH. occidi.

E. Meam ipse induit: post una ambo abierunt
foras. 35

PY. Jam satis credis sobriam esse me, et nil mentitam tibi?

Jam satis certum est virginem vitiatam esse? PH.
age nunc, bellua,

Credis huic quod dicat? PY. quid isti credam?
res ipsa indicat.

PH. Concede istuc paululum. audin'? etiam
paululum. sat est.

Dic dum hoc rursum: Chaerea tuam vestem detraxit tibi? 40

E. Factum. PH. et ea est indutus? E. factum.

PH. et pro te huc deductus est? E. ita.

PH. Jupiter magne! o scelestum atque audacem
hominem! PY. vae mihi!

Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas
modis?

PH. Mirum ni tu credis quod iste dicit, quid
agam nescio.

Heus, negato rursum. possumne ego hodie ex te
exsculpere 45

Verum? vidistine fratrem Chaeream? E. non.

PH. non potest

Sine malo fateri, video. sequere me hac. modo
ait, modo negat. Ora

Ora me. E. obsecro te vero, Phaedria. PH. i intro. E. hei.

PH. Alio pacto honeste quo modo hinc nunc abeam nescio.

Actum est siquidem! tu me hic etiam, nebulo, ludificabere?

50 PY. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere.

D. Sic est. PY. inveniam pol hodie parem ubi referam gratiam.

Sed nunc quid faciendum suades, Dorias? D. de istac rogas

Virgine? PY. ita. utrum taceamne, an praedicem? D. tu pol, si sapis,

Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.

55 Hac re et te omni turba evolves, et illi gratum feceris.

Id modo dic, abisse Dorum. PY. ita faciam. D. sed videon' Chremem?

Thais jam aderit. PY. quid ita? D. quia, cum inde abeo, jam tum inceperat

Turba inter eos. PY. tu aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc quid fiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

AT at, data hercle verba mihi sunt: vicit
vinum quod bibi.

At dum accubabam, quam videbar mihi esse pul-
chre sobrius!

Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis
suum officium facit.

P. Chremes. c. quis est? ehem, Pythias. vah!
quanto nunc formosior

Videre quam dudum? P. certe quidem tu pol-
multo hilarior. 5

C. Verbum hercle hoc verum est, sine Cerere et
Libero friget Venus.

Sed Thais multo ante venit? P. an abiit jam a
milite?

C. Jamdudum, aetatem. lites factae sunt inter
eos maxumae.

P. Nil dixit, tu ut sequerere sese? C. nihil, nisi
abiens mihi innuit.

P. Eho, nonne id fat erat? C. at nesciebam id di-
cere illam, nisi quia 10

Correxit miles, quod intellexi minus: nam me
extrusit foras.

Sed eccam ipsam: miror ubi ego huic antevor-
terim. ACTUS

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAO.

CREDO equidem illum jam adfuturum esse, ut illam a me eripiat. sine veniat. Atqui si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.

Usque adeo ego illius ferre possum ineptias et magnifica verba.

Verba dum sint. verum enim si ad rem conferentur, vapulabit.

c. Thais, ego jamdudum hic adsum. T. o mi Chreme, te ipsum expectabam. 5

Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? et adeo ad te attinere hanc

Omnem rem? c. ad me? qui quaeso istuc? T. quia, dum tibi sororem studeo

Reddere, ac restituere, haec atque huiusmodi sum multa passa.

c. Ubi ea est? T. domi apud me. c. hem! T. quid est?

Educta ita, uti teque illaque dignum est. c. quid ais? T. id quod res est. 10

Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quidquam abs te pretii.

c. Et habetur, et referetur, Thais, a me, ita uti
merita es, gratia.

t. At enim cave, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas, Chreme.

Nam haec ea est, quam miles a me vi nunc ereptum venit.

Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

c. Viden' tu illum, Thais? p. ubi fita est? t. in
risco. odiosa, cessas?

c. Militem secum ad te quantas copias adducere?
At at! t. num formidolosus, obsecro, es, mi
homo? c. apage sis.

Egon' formidolosus? nemo est hominum, qui
vivat, minus.

t. Atque ita opus est. c. ah, metuo, qualem tu
me esse hominem existumes.

t. Imo hoc cogitato: quicum res tibi est, peregrinus est,

Minus potens quam tu, minus notus, minus
amicorum hic habens.

c. Scio istuc. sed tu quod cavere possis, stultum
admittere est.

Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci accepta injuria.

Tu abi, atque obsera ostium intus, ego dum
hinc transcurro ad forum.

25
Volo

Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac.

T. mane.

C. Melius est. T. mane. C. omitte, jam adero.

T. nil opus est istis, Chreme:

Hoc modo dic, sororem illam tuam esse, et te parvam virginem.

Amisisse, nunc cognosse: signa ostende. P. adfunt. T. cape.

Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin' ? C. probe.

T. Fac animo haec praesenti dicas. C. faciam.

T. attolle pallium.

Perii! huic ipsi opus patrono est, quem defenso-
rem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

HAncine ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam, Gnatho? Mori me satius est. Simasio, Donax, Syrisce, sequimini.

Primum aedes expugnabo. G. recte. THR. virginem eripiam. G. probe.

THR. Male mulcabo ipsam. G. pulchre. THR. in medium huc agmen cum vecti, Donax;

Tu Simalio, in sinistrum cornu, tu Syrisce, in dexterum. 5

Cedo alios: ubi centurio est Sanga, et manipulus furum? s. eccum, adest.

THR. Quid, ignave? peniculon' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?

s. Egone? imperatoris virtutem noveram, et vim militum:

Sine sanguine hoc fieri non posse: qui abstergerem vulnera?

THR. Ubi alii? s. qui, malum, alii? solus Sarnio servat domi. 10

THR. Tu hosce instrue hic: ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.

G. Illuc est sapere! ut hosce instruxit, ipse sibi cavit loco.

THR. Idem hoc jam Pyrrhus factitavit. c. viden' tu, Thais, quam hic rem agit?

Nimirum consilium illud rectum est de occul-
dendis aciebus.

THA. Sane, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est: 15

Ne metuas. THR. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Ut tu illos procul hinc ex occulto caederes: facerent fugam.

THR. Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quam mox irruimus. THR. mane. Om-

Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.

Qui scis, an, quae jubeam, ille vi faciat? G.
di vestram fidem! 20

Quanti est sapere! nunquam accedo; quin abs
te abeam doctior.

THR. Thais, primum hoc mihi responde: cum
tibi do istam virginem,

Dixit' hos dies mihi soli dare te? THA. quid
tum postea?

THR. Rogitas? quae mi ante oculos coram ama-
torem adduxti tuum?

THA. Quid cum illoc agas? THR. et cum eo clam
te subduxisti mihi? 25

THA. Lubuit. THR. Pamphilam ergo huc redde,
nisi vi mavis eripi.

C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, om-
nium? G. ah, quid agis? tace.

THR. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam?
c. tuam autem, furcifer?

G. Cave sis, nescis cui maledicas nunc viro. c.
non tu hinc abis?

Scin' tu, ut tibi res se habeat? si quidquam ho-
die hic turbæ coeperis, 30

Faciam, ut hujus loci, dieique; meique; semper
memineris.

G. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem
facias inimicum tibi.

c. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis.

G. ain' vero, canis?

Siccine agis? THR. quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?

c. Scibis. principio eam esse dico liberam. THR.

hem! c. civem Atticam. THR. hui! 35

c. Meam sororem. THR. os durum! c. miles, nunc adeo edico tibi,

Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam

Nutricem, ut eam adducam, et signa ostendam

haec. THR. tun' me prohibeas,

Meam ne tangam? c. prohibebo, inquam. G. audin' tu? hic furti se alligat.

Satis hoc tibi est. THR. idem tu hoc ais, Thais?

THA. quaere, qui respondeat. 40

THR. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: jam haec tibi aderit supplicans

Ultro. THR. credin'? G. imo certe. novi ingenium mulierum:

Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. THR. bene putas.

G. Jam dimitto exercitum? THR. ubi vis. G. Sanga, ita ut fortes decet

Milites, domi focique fac vicissim ut memineris.

s. Jamdudum animus est in patinis. G. frugi es.

s. vos me hac sequimini. 46

ACTUS

ACTUS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

Pergin', scelestâ, mecum perplexe loqui?
 Scio, nescio, abiit, audiui, ego non adfui.
 Non tu istuc mihi dictura aperte es, quidquid est?
 Virgo conscissa veste lacrumans obticet.

Eunuchus abiit. quamobrem? quid factum est?
 taces? 5

P. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum
 negant

Fuisse. **T.** quis fuit igitur? **P.** iste Chaerea.

T. Qui Chaerea? **P.** iste ephebus frater Phaedriae.

T. Quid ais, venefica? **P.** atqui certo comperi.

T. Quid is obsecro ad nos? quamobrem adductus
 est? **P.** nescio, 10

Nisi amasse credo Pamphilam. **T.** hem, misera
 occidi,

Infelix, si quidem tu istaec vera praedicas.

Num id lacrumat virgo? **P.** id opinor. **T.** quid
 ais, sacrilega?

Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?

P. Quid facerem? ita ut tu justî, soli credita est.

T. Scelestâ, ovem lupo commisisti. dispuget 16
 Sic mihi data esse verba. quid illuc hominis est?

P. Hera

P. Hera mea, tace; tace, obsecro; salvae fumus:
Habemus hominem ipsum. T. ubi is est? P. hem
ad sinistram:

Viden? T. video. P. comprehendi jube, quan-
tum potest. 20

T. Quid illo faciemus, stulta? P. quid facias,
rogas?

Vide amabo, si non, cum aspicias, os impudens
Videtur, non est? tum, quae ejus confidentia est?

ACTUS V. SCENA II.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

APUD Antiphonem uterque, mater et pa-
ter,

Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me. interim

Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam

Venit. ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,

In angiportum quoddam desertum: inde item o

In aliud, inde in aliud. ita miserrimus

Fui fugitando, ne quis me cognosceret.

Sed estne haec Thais, quam video? ipsa est. haereo.

Quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

T. Adeamus. bone vir Dore, salve: dic mihi, 11

Aurignum? C. hera, factum. T. fatin' id tibi
placet? C. Non.

c. Non. t. credis te impune habiturum? c.
unam hanc noxiam

Amitte: si aliam admiseris unquam, occidito.

t. Num meam saevitiam veritus es? c. Non. t.
quid igitur? 13

c. Hanc metui, ne me trinnarectur tibi.

t. Quid feceris? c. paululum quiddam. p. Cho,
paululum, impudens?

An paulum hoc esse tibi videtur, virginem

Vitiare civem? c. conservam esse credidi. 19

p. Conservam? vix me contineo, quin invollem in
Capillum. monstrum! etiam ultro derisum ad-
venit.

t. Abin' hinc, insana? p. quid ita verò? debeam,
Credo, isti quidquam furtifero, si id fecerim;
Praefortim cum se servam fateatur tuum. 24

t. Missa haec faciamus. non te dignum, Chaerea,
Fecisti: nam si ego digna hac confutolla
Sum maxime, at tu indignus qui sacres tamen.
Neque, edepol, quid nunc consilii capiam, scio,
De virgine istac; ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis, 30

Ita ut aequom fuerat, atque ut studui; tradere;
Ut solidum parerem hoc mihi beneficium, Chaerea.

c. At nunc desine spero aeternam inter nos gra-
tiam

Fore, Thais, saepe ex huiusmodi re quapiam, et
Malo

Malo principio, magna familiaritas. 35

Conflata est. quid si hoc quispiam voluit deus?

T. Equidem pol in eam partem accipioque et volo.

C. Imo ita quaeso. unum hoc scito, contumeliae

Non me fecisse causa, sed amoris. T. scio:

Et pol propterea magis nunc ignosco tibi. 40

Non adeo inhumano ingenio sum, Chaerea,

Neque ita imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.

C. Te quoque jam, Thais, ita me di bene ament, amo.

P. Tum pol ab istoc tibi, hera, cavendum intellego.

C. Non ausim. P. nihil tibi quidquam credo. T. definas. 45

C. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix fies:

Ego me tuae commendo et committo fidei:

Te mihi patronam capio, Thais: te obsecro:

Emoriar, si non hanc uxorem duxero. 49

T. Tamen si pater. C. quid? ah volet, certo scio,

Civis modo haec fit. T. paululum opperirier

Si vis, jam frater ipse hic aderit virginis:

Nutricem arcessitum iit, quae illam aluit parvulam:

In cognoscendo tute ipse hic aderis, Chaerea. 54

C. Ego vero maneo. T. visne interea, dum venit,

Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium?

C. Imo percupio. P. quam tu rem actura, obsecro, es? T. Nam

T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in aedes
cogitas

Recipere posthac? T. cur non? P. crede hoc meae
fidei,

Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace,
obsecro. 60

P. Parum perspexisse ejus videre audaciam.

C. Non faciam, Pythias. P. non pol, credo, Chaerea,
Nisi si commissum non erit. C. quin, Pythias,

Tu me servato. P. neque pol servandum tibi 64

Quidquam dare aufim, neque te servare. apage te.

T. Adest optume ipse frater. C. perii hercle. ob-
secro,

Abeamus intro, Thais: nolo me in via

Cum hac veste videat. T. quamobrem tandem?
an quia pudet?

C. Id ipsum. P. id ipsum? virgo vero! T. i prae,
sequor. 69

Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

QUID? quid venire in mentem nunc pos-
sit mihi?

Quidnam, qui referam sacrilego illi gratiam,

Qui

Qui hunc supposuit nobis? c. move vero oculus
Te, nutrix. s. moveo. c. video, sed nil promoves.

P. Jamne ostendisti signa nutrici? c. omnia. 3

P. Amabo, quid ait? cognoscitne? c. ac memoriter.

P. Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.

Ite intro: jamdudum hera vos expectat domi.

Virum bonum, eccum Parmenonem incedere

Video, vide ut otiosus it, si dis placet! 10

Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.

Ibo intro, de cognitione ut certum sciam:

Post exhibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

P A R M E N O, P Y T H I A S.

R Eviso quidnam Chaerea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, di vestram fidem,

Quantam et quam veram laudem capiet Parmeno!

Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, et

Carissimum ab meretrice avara, virginem 5

Quam amabat, eam confeci sine molestia,

Sine sumtu, sine dispendio. tum hoc alterum,

Id vero est quod ego mihi puto palmarium,

Me repperisse, quo modo adolescentulus

Mere-

Meretricum ingenia et mores posset noscere ; 10
 Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
 Quae dum foris sunt, nihil videtur mundius,
 Nec magis compositum quidquam, nec magis
 elegans.

Quae, cum amatore suo cum coeant, liguriunt.
 Harum videre inluviem, sordes, inopiam, 15
 Quam inhonestae solae sint domi, atque avidae
 cibi.

Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent :
 Nosse omnia haec, salus est adolescentulis.

PY. Ego pol te pro istis dictis et factis, soelus,
 Ulciscar : ut ne impune in nos inluseris. 20

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PROH deum fidem ! facinus foedum ! o in-
 felicem adolescentulum !

O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit !

PA. quid est ?

PY. Miseret me. itaque, ut ne viderem, misera
 huc effugi foras.

Quae futura exempla dicunt in eum indigna ?

PA. o Jupiter !

Quae illaec turba est ? numnam ego perii ? adibo.
 quid istuc, Pythias ? Quid

Quid ais? in quem exempla fient? PY. rogitas, audacissime?

Perdidisti istum, quem adduxti pro eunucho, adolescentulum,

Dum studes dare verba nobis. PA. quid ita? aut quid factum est? cedo.

PY. Dicam. virginem istam, Thaidi hodie quae dono data est,

Scis eam civem hinc esse? et fratrem ejus esse adprime nobilem? 10

PA. Nescio. PY. atqui sic inventa est. eam iste vitiauit miser.

Ille ubi id rescivit factum frater violentissimus—

PA. Quidnam fecit? PY. conligavit primum eum miseris modis.

PA. Conligavit? PY. atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

PA. Quid ais? PY. nunc minitatur porro, sese id, quod moechis solet; 15

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. PA. qua audacia

Tantum facinus audet? PY. quid ita tantum?

PA. an non hoc maxumum est?

Quis homo pro moechno unquam vidit in domo meretricia

Prehendi quemquam? PY. nescio. PA. at ne hoc nesciatis, Pythias,

Dico,

Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. PY. hem!

Obsecro, an is est? PA. ne quam in illum Thais vim fieri sinat.

Atque adeo autem cur non egomet intro eo? PY. vide, Parmeno,

Quid agas, ne neque illi profis, et tu pereas. nam hoc putant,

Quidquid factum est, ex te esse ortum. PA. quid igitur faciam miser?

Quidve incipiam? ecce autem, rure video redeuntem senem.

Dicam huic, an non? dicam hercle; etsi mihi magnum malum

Scio paratum. sed necesse est, huic ut subveniat. PY. sapis.

Ego abeo intro; tu isti narrato omnem ordinem, ut factum fiet.

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.

Ubi satias coepit fieri, commuto locum.

K

Sed

Sed estne ille noster Parmeno? et certe ipse est.

Quem praestolare, Parmeno, hic ante ostium? 5

P. Quis homo est? hem, saluum te advenisse,
here, gaudeo.

L. Quem praestolare? P. perii, lingua haeret
metu. L. hem!

Quid est? quid trepidas? satin' saluae? dic mihi.

P. Here, primum te arbitrari id, quod res est,
velim:

Quidquid huius factum est, culpa non factum
est mea. 10

L. Quid? P. recte sane interrogasti: oportuit
Rem praenarrasse me. emit quendam Phaedria
Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? P.
Thaidi.

L. Emit? perii hercle. quanti? P. viginti minis.

L. Actum est. P. tum quandam fidicinam amat
hic Chaerea. 15

L. Hem! quid? amat? an scit jam ille, quid
meretrix fiet?

An in astu venit? aliud ex alio malum.

P. Here, ne me spectes: me impulsore haec non
facit.

L. Omitte de te dicere. ego te, furcifer, 19

Si vivo. sed istuc, quidquid est, primum expedi.

P. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deduc-
tus est.

L. Pro

L. Pro euntichon? P. sic est. hunc pro moetho
postea

Comprehendere intus, et constrinxere. L. Occidi.

P. Audaciam meretricum specta. L. numquid est

Aliud mali dammive, quod non dixeris, 25

Reliquom? P. tantum est. L. cesso huc introrum-
pere?

P. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac
re fit malum,

Nisi quia necesse fuit hoc facere. id gaudeo,

Propter me hisce aliquid esse eventurum mali.

Nam jamdiu aliquam causam quaerebat senex, 30

Quamobrem insigne aliquid faceret his. nunc
repperit.

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

NUnquam edepol quidquam jamdiu, quod
magis vellem evenire,

Mi evenit, quam quod modo senex intro ad nos
venit errans.

Mihi solae ridiculo fuit, quae, quid timeret, sci-
bam.

PA. Quid hoc autem est? PY. nunc id prodeo,
ut conveniam Parmenonem.

Sed ubi, obsecro, est? PA. me quaerit haec. PY.

atque eccum video. adibo. 5

PA. Quid est, inepta? quid tibi vis? quid rides?

pergin'? PY. perii.

Defessa jam sum misera te ridendo. PA. quid ita?

PY. rogitas?

Nunquam pol hominem stultiorem vidi, nec vi-
debo. ah,

Non satis potest narrari, quos ludos praebueris
intus.

At etiam primo callidum ac disertum credidi ho-
minem. 10

Quid? illicone credere ea, quae dixi, oportuit te?

An poenitebat flagitii, te auctore quod fecisset

Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indi-
cares?

Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem
vidit

Illam esse eum indutum pater? quid? jam scis
te periisse? 15

PA. Hem! quid dixti, pessuma? an mentita es?
etiam rides?

Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos irridere?

PY. nimium.

PA. Siquidem istuc impune habueris. PY. verum.

PA. reddam hercle. PY. credo.

Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod mi-
nitare. Tu

Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum
nobilitas

20

Flagitiis, et eundem indicas. uterque in te exem-
pla edent.

PA. Nullus sum. PY. hic pro illo munere tibi
honos est habitus. abeo.

PA. Egomet meo indicio, miser, quasi forex, ho-
die perii.

ACTUS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

QUID nunc? qua spe, aut quo consilio huc
imus? quid inceptas, Thraso?

T. Egone? ut Thaidi me dedam, et faciam quod
jubeat. G. quid est?

T. Qui minus, quam Hercules servivit Ompha-
le? G. exemplum placet.

Utinam tibi committigari videam sandalio caput.
Sed fores crepuerunt ab ea. T. perii! quid hoc
autem est mali?

5

Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam
properans hinc profilit?

ACTUS V. SCENA IX.

CHAEREA, PARMENO, GNATHO, THRASO.

O Populares, ecquis me vivit hodie fortuna-
tior?

Nemo hercle quisquam: nam in me plane di
potestatem suam

Omnes ostendere, cui tam subito tot contige-
rint commoda.

P. Quid hic lactus est? e. o Parmeno mi, o me-
arum voluptatum omnium

Inventor, inceptor, perfector, scin' me in qui-
bus sim gaudiis? 5

Scis Pamphilam meam inventam civem? P. au-
divi. c. scis sponsam mihi?

P. Bene, ita me di ament, factum. G. audin' tu,
hic quid ait? c. tum autem Phaedriae

Meo fratri gaudeo amorem esse omnem in tran-
quillo: una est domus:

Thais patri se commendavit: in clientelam et fi-
dem

Nobis dedit se. P. fratris igitur Thais tota est.
c. scilicet. 10

P. Jam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles
pellitur foras.

c. Tum

c. Tam tu, frater ubi ubi est, fac quam primum
haec audiat. p. visam domum.

t. Numquid, Gnatho, tu dubitas, quin ego nunc
perpetuo perierim?

g. Sine dubio, opinor. c. quid commemorarem
primum, aut laudem maxime?

Illumne, qui mihi consilium dedit, ut facerem;
an me, qui ausus sim

Incipere? an fortunam collaudem, quae gub-
natrix fuit,

Quae tot res, tantas, tam opportune in unum
conclussit diem? an

Mei patris festivitatem et facilitatem? o Jupiter,
Serva, obsecro, haec nobis bona.

ACTUS V. SCENA X.

PHAEDRIA, CHAEREA, GNATHO, THRASO.

DI vestram fidem? incredibilia
Parmeno modo quae narravit! sed ubi
est frater? c. praesto adest.

p. Gaudeo. c. satis credo. nihil est Thaide hac,
frater, tua

Dignius quod ametur; ita nostrae omni est fau-
trix familiae. p. hui!

Mihi illam laudas? t. perii! quanto minus spei
est, tanto magis amo.

Obsecro, Gnatho, in te spes est. G. quid vis faciam? T. perfice hoc

Precibus, pretio, ut haeream in parte aliqua tandem apud Thaidem.

G. Difficile est. T. si quid conlibuit, novi te. hoc si effeceris,

Quodvis donum et praemium, a me optato, id optatum feres.

G. Itane? T. sic erit. G. si efficio hoc, postulo ut tua mihi domus, 10

Te praesente, absente, pateat, invocato ut sit locus Semper. T. do fidem futurum. G. accingar.

P. quem ego hic audio?

O Thrafo. T. salvete. P. tu fortasse, quae facta hic fient,

Nescis. T. scio. P. cur te ergo in his ego conspicor regionibus?

T. Vobis fretus. P. scin' quam fretus? miles, edico tibi, 15

Si te in platea offendero hac post unquam, quod dicas mihi,

Alium quaerebam, iter hac habui; periisti. G. eia, haud sic decet.

P. Dictum est. G. non cognosco vestrum tam superbum. P. sic erit.

G. Prius audite paucis; quod cum dixero, si placuerit,

Faci-

Facitote. P. audiamus. G. tu concede paulum
istuc, Thrafo. 20

Principio, ego vos ambos credere hoc mihi vehe-
menter velim,

Me, hujus quidquid faciam, id facere maxume
causa mea;

Verum si idem vobis prodest, vos non facere, in-
scitia est.

P. Quid id est? G. militem ego rivalem recipiun-
dum censeo. P. hem!

Recipiundum? G. cogita modo. tu hercle cum
illa, Phaedria, 25

Et libenter vivis, et enim bene libenter victitas.

Quod des paululum est; necesse est multum ac-
cipere Thaidem,

Ut tuo amorì suppeditare possit sine sumtu tuo. ad
Omnia haec magis opportunus, nec magis ex usu
tuo,

Nemo est. principio, et habet quod det, et dat
nemo largius. 30

Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctes et dies.

Neque tu istum metuas, ne amet mulier; pellas
facile, ubi velis.

P. Quid agimus? G. praeterea hoc etiam, quod
ego vel primum puto;

Accipit homo nemo melius prorsum, neque pro-
lixius.

P. Mirum,

P. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus
est. c. idem ego arbitror. 35

G. Recte facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me
in vestrum gregem

Recipiat. fatis dñu hoc jam faxum volvo. P. re-
cipimus.

C. Ac libenter. G. at ego pro istoc, Phaedria, et
tu Chaerea,

Hunc comedendum et deridendum vobis pro-
pino. c. placet.

P. Dignus est. G. Thrafo, ubi vis, accede. T.
obsecro te, quid agimus? 40

G. Quid? isti te ignorabant. postquam eis mo-
res ostendi tuos,

Et collaudavi secundum facta et virtutes tuas,

Impetravi. T. bene fecisti. gratiam habeo maxu-
mam.

Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes
amarent plurimum.

G. Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam elegan-
tiam? 45

P. Nil praeter promissum est. G. ite hac. Vos
valete, et plaudite.

C A L L I O P I U S R E C E N S U R.

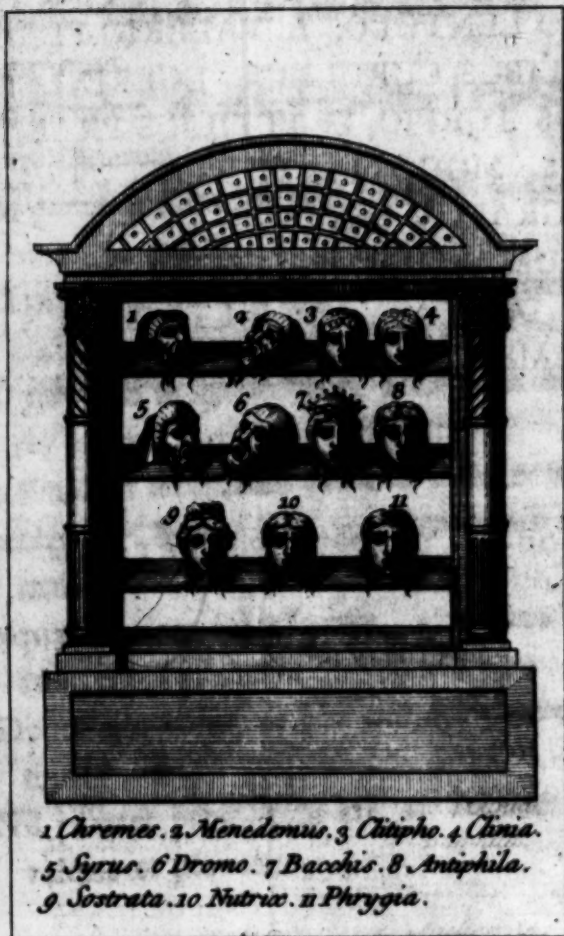
P. T E-

NOTA DE RECEBIMENTO

RECEBIMOS DE V. EXA.
A QUANTIA DE
R\$ 100,00
EM PAGAMENTO DE
CONTAS DE
CUSTAS DE
PROCESSO

DATA

J. S. Müller Sc.

P. T E R E N T I I

H E A U T O N T I M O R U M E N O S .

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO, L. VALERIO FLACCO AEDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIVUS TURPIO, L. ATTILIUS PRAENESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII. GRAECA EST MENANDRU. ACTA PRIMUM TIBI IMPARIBUS, DEINDE DUBUS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO, M. JUVENTIO COSS.

Personae.

PROLOGUS.	SOSTRATA, <i>matrona.</i>
CHREMES, <i>senex.</i>	PHRYGIA, <i>ancilla.</i>
MENEDEMUS, <i>senex.</i>	BACCHIS, <i>meretrix.</i>
CLITIPHO, <i>adolescens.</i>	ANTIPHILA, <i>Chremetis</i>
CELINIA, <i>adolescens.</i>	<i>filia.</i>
SYRUS, <i>servus.</i>	NUTRIX.
DROMO, <i>servus.</i>	

H E A U .

H E A U T O N T I M O R U M E N I

A R G U M E N T U M,

C. S U L P I C I O A P O L L I N A R I A U C T O R E.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
 Amantem Antipbilam, compulit durus pater:
 Animique sese angebat, facti poenitens.
 Mox ut revorsus est, clam patre divortitur
 Ad Clitipbonem. is amabat scortum Bacchidem. 5
 Cum arcesseret cupitam Antipbilam Clinia,
 Ut ejus Bacchis venit amica, ac servolae
 Habitum gerens Antipbila. factum id, quo patrem
 Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
 Decem minas meretriculae aufert a sene. 10
 Antipbila Clitipbonis reperitur soror.
 Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

P. T E R E N T I I

H E A U T O N T I M O R U M E N O S .

P R O L O G U S .

NE cui sit vestrum mirum, cur partes senī
Poeta dederit, quae sunt adolescentium;
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.

Ex integra Graeca integram comoediam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon ; 5
Duplex quae ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, et quae esset. nunc, qui
scripserit,

Et cuja Graeca sit, ni partem maxumam
Existimarem scire vestrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has partes didicerim, pau-
cis dabo. 10

Oratorem esse voluit me, non prologum.
Vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.

Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode, 14

Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.

Nam quod rumores distulerunt malevoli,

Multas contaminasse Graecas, dum facit

Paucas Latinas: id factum esse hic non negat,

Neque se id pigere, et deinde facturum autumat.

Habet

Habet bonorum exemplum; quo exemplo sibi 20
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poeta dictitat,
Repente ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura sua;
Arbitrium vestrum, vestra existimatio 25
Valebit. quare omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum possit quam aequum oratio.
Facite aequi sitis; date crescendi copiam,
Novarum qui spectandi faciunt copiam
Sine vitis; ne ille pro se dictum existimet, 30
Qui nuper fecit servo currenti in via
Decesse populum. cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, nisi finem maledictis facit.
Adeste aequo animo: date potestatem mihi, 35
Statariam agere ut liceat per silentium:
Ne semper servus currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, assidue agendi sint seni
Clamore summo, cum labore maximo. 40
Mea causa, causam hanc justam esse, animum
inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni.
Si quae laboriosa est, ad me curritur:
Sin lenis est, ad alium desertur gregem. 45
In

HRAUTONTIMORUMENOS. 143

In hac est pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum,
Si nunquam avare pretium statui arti meae,
Et eum esse quantum in animum induxi maxu-
mum,

Quam maxime servire vestris commodis, 50
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quam sibi.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

QUanquam haec inter nos nuper notitia ad-
modum est,

Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei fere sane amplius quidquam fuit:

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,

Quod ego in propinqua parte amicitiae puto, 5

Facit, ut te audacter moneam et familiariter,

Quod mihi videre praeter aetatem tuam

Facere, et praeter quam res te adhortatur tua.

Nam, proh deum atque hominum fidem! quid
vis tibi?

Quid quaeris? annos sexaginta natus es, 10

Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus

Meliorem, neque pretii majoris, nemo habet:

Servos

Servos complures. proinde quasi nemo fiet,
Attente tute illorum officia fungere.

Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi
Domum revertor, quin te in fundo conspicer 16

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique :

Nullum remittis tempus, neque te respicis.

Haec non voluptati tibi esse, satis certo scio. 19

At enim, me, quantum hic operis fiat, poenitet.

Quod in opere faciundo operae consumis tuae,

Si sumas in illis exercendis, plus agas.

M. Chreme, tantumne ab re tua est otii tibi,

Aliena ut cures, ea quae nihil ad te attinent ?

C. Homo sum : humani nihil a me alienum puto.

Vel me monere hoc, vel percontari puta. 26

Rectum est ? ego ut faciam : non est ? te ut deterream.

M. Mihi sic est usus : tibi ut opus est facto, face.

C. An quoiquam est usus homini, se ut cruciet ?

M. mihi.

C. Si quid laboris est, nollem : sed quid istuc mali est ? 30

Quaeso quid de te tantum meruisti ? M. cheu !

C. Ne lacruma, atque istuc, quidquid est, fac me ut sciam.

Ne retice : ne verere : crede, inquam, mihi ;

Aut consolando, aut consilio, aut re, juvero. 34

M. Scire hoc vis ? C. hac quidem causa, qua dixi tibi.

M. di-

HEAUTONTIMORUMENOS. 145

M. Dicitur. c. at istos rastros interea tamen
Appone, ne labora. M. minime. c. quam rem agis?
M. Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi
Laboris. c. non finam, inquam. M. ah, non
aequom facis.

c. Hui, tam graves hos, quaeso? M. sic meritum
est meum. 40

c. Nunc loquere. M. filium unicum adolescentu-
lum

Habeo. ah, quid dixi? habere me? imo habui,
Chreme:

Nunc habeam necne, incertum est. c. quid ita
istuc? M. scies.

Est e Corintho hic advena anus pauperula.
Ejus filiam ille amare coepit perdit, 45
Prope jam ut pro uxore haberet. haec clam me
omnia.

Ubi rem rescivi, coepi non humanitus,
Neque ut animum decuit aegrotum adolescentuli,
Tractare; sed vi, et via pervolgata patrum.
Quotidie accusabam: hem, tibine haec diutius
Licere speras facere, me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, si id credis, et me ignoras, Clinia.
Ego te meum esse dici tantisper volo,
Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non
facis,

L

55
Ego,

Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.
 Nulla adeo ex re istuc sit, nisi ex nimio otio,
 Ego istuc aetatis non amorì operam dabam,
 Sed in Asiam hinc abiì propter pauperiem, atque
 ibi

Simul rem et belli gloriam armis repperi. 60

Postremo adeo res rediit; adolescentulus
 Saepe eadem, et graviter audiendo, victus est.
 Putavit me et aetate et benevolentia
 Plus scire, et providere, quam seipsum sibi.

In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme. 65

c. Quid ais? M. clam me est profectus; menses
 tres abest.

c. Ambo accusandi; etsi illud inceptum tamen
 Animi est pudentis signum, et non instrenui.

M. Ubi comperi ex iis, qui fuere ei conscii,
 Domum revortor moestus, atque animo fere 70
 Perturbato, atque incerto prae aegritudine.

Adfido; accurrunt servi; soccos detrahunt:

Video alios festinare, lectos sternere,

Coenam apparare: pro se quisque sedulo
 Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam. 75

Ubi video haec, coepi cogitare; hem, tot mei
 Solius solliciti sunt causa, ut me unum expleant?
 Ancillae tot me vestiant? sumtus domi

Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
 Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
 Quod

Quod illa aetas magis ad haec utenda idonea est;
 Eum ego hinc ejeci miserum injustitia mea. 82
 Malo quidem me dignum quovis deputem,
 Si id faciam. nam usque dum ille vitam illam colet
 Inopem, carens patria ob meas injurias, 85
 Interea usque illi de me supplicium dabo,
 Laborans, quaerens, parcens, illi serviens.
 Ita facio prorsus. nihil relinquo in aedibus,
 Nec vas, nec vestimentum: contrasi omnia.
 Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico 90
 Faciundo facile sumtum exercerent suum,
 Omnes produxi ac vendidi. inscripsi illico
 Aedes mercede: quasi talenta ad quindecim.
 Coegi: agrum hunc mercatus sum: hic me ex-
 erceo.

Decrevi, tantisper me minus injuriae, 95
 Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser;
 Nec fas esse ulla me voluptate hic frui;
 Nisi ubi ille huc salvus redierit meus particeps.
 c. Ingenio te esse in liberos leni puto, et 99
 Illum obsequentem, si quis recte aut commode
 Tractaret. verum neque tu illum satis noveras,
 Nec te ille: hoc ubi fit, ibi non vere vivitur.
 Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,
 Nec tibi ille est credere ausus quae est aequom
 patri.

Quod si esset factum, haec nunquam evenissent tibi.

M. Ita res est, fateor: peccatum a me maxumum est.

C. Menedeme, at porro recte spero: et illum tibi Salvum adfuturum esse hic confido propediem.

M. Utinam ita di faxint. C. facient. nunc, si commodum est,

Dionysia hic sunt hodie; apud me sis volo. 110

M. Non possum. C. cur non? quaeso, tandem aliquantulum

Tibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.

M. Non convenit, qui illum ad laborem impellerim,

Nunc meipsum fugere. C. ficcine est sententia?

M. Sic. C. bene vale. M. et tu. C. lacrimas excussit mihi, 115

Miseretque me ejus: sed, ut diei tempus est,

Monere oportet me hunc vicinum Phanium,

Ad coenam ut veniat. ibo, visam si domi est.

Nihil opus fuit monitore: jamdudum domi

Praesto apud me esse aiunt: egomet convivas moror. 120

Ibo adeo hinc intro. sed quid crepuerunt fores

Hinc a me? quisnam egreditur? huc concessero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

NIHIL adhuc est, quod vereare, Clinia:
haudquaquam etiam cessant:

Et illam simul cum nuntio tibi hic adfuturam
hodie, scio.

Proin tu solitudinem istam falsam, quae te ex-
cruciat, mittas.

CH. Quicum loquitur filius?

CL. Pater adest, quem volui: adibo. pater, op-
portune advenis.

CH. Quid id est? CL. hunc Menedemum nostin'
nostrum vicinum? CH. probe.

CL. Huic filium scis esse? CH. audivi esse; in A-
sia. CL. non est, pater:

Apud nos est. CH. quid ais? CL. advenientem, e
navi egredientem, illico

Abduxi ad coenam: nam mihi magna cum ea
jam inde usque a pueritia

Fuit semper familiaritas. CH. voluptatem magnam
nuntias.

Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobis-
cum hodie esset, amplius,

Ut hanc laetitiam nec opinanti primus objicerem
ei domi!

L 3

Atque

Atque etiam nunc tempus est. CL. cave faxis; non opus est, pater.

CH. Quapropter? CL. quia enim incertum est etiam, quid se faciat. modo venit:

Timet omnia; patris iram, atque animum amicæ, se erga ut sit, suæ. 15

Eam misere amat: propter eam hæc turba atque abitis evenit. CH. scio.

CL. Nunc servolum ad eam in urbem misit, et ego nostram una Syrum.

CH. Quid narrat? CL. quid ille? se miserum esse.

CH. miserum? quem minus credere est?

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona,

Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias? 20

Atque hæc perinde sunt, ut illius animus est, qui ea possidet:

Qui uti scit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.

CL. Imo ille senex fuit importunus semper: et nunc nihil magis

Vereor, quam ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.

CH. Illene? sed reprimam me: nam, in metu esse hunc, illi est utile. 25

CL. Quid tute tecum? CH. dicam, ut ut erat, mansum tamen oportuit. For-

Fortasse aliquanto iniquior erat praeter ejus lubi-
dinem :

Pateretur. nam quem ferret, si parentem non
ferret suum ?

Hunc cine erat aequom ex illius more, an illum
ex hujus vivere ?

Et quod illum infimulat durum, id non est. nam
parentum injuriae

Uniusmodi sunt ferme, paulo qui est homo tole-
rabilis.

Scortari crebro nolunt; nolunt crebro convivari;
Praebent exigue sumtum: atque haec sunt ta-
men ad virtutem omnia.

Verum animus ubi semel se cupiditate devinxit
mala,

Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimi-
lia. hoc

Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex
usu fiet.

CL. Ita credo. CH. ego ibo hinc intro, ut videam,
nobis quid coenae fiet,

Tu, ut tempus est dici, vide sis, ne quo hinc abe-
as longius.

ACTUS I. SCENA III.

CLITIPHO.

QUAM iniqui sunt patres in omnes adoles-
centes iudices!

Qui aequom esse censent, nos jam a pueris illico
nasci senes,

Neque illarum adfines esse rerum, quas fert ado-
lescentia.

Ex sua libidine moderantur, nunc quae est, non
quae olim fuit.

Mihi si unquam filius erit, nae ille facili me ute-
tur patre : 5

Nam et cognoscendi, et ignoscendi dabitur pec-
cati locus :

Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam
sententiam.

Perii ! is mihi, ubi adbibit plus paulo, sua quae
narrat facinora ?

Nunc ait, periculum ex aliis facito, tibi quod ex
usu fiet.

Astutus ! nae ille haud scit, quam mihi nunc fur-
do narret fabulam. 10

Magis nunc me amicae dicta stimulant, da mihi,
atque adfer mihi :

Cui

HEAUTONTIMORUMENOS. 153

Cui quid respondeam, nihil habeo: neque me
quisquam est miserior.

Nam hic Clinia, etsi is quoque suarum rerum sa-
tagit, attamen

Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis
meretriciae.

Mea est potens, procax, magnifica, sumtuosa,
nobilis.

Tum, quod dem ei, recte est: nam nihil esse mi-
hi, religio est dicere.

Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam-
dum scit pater.

ACTUS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

SI mihi secundae res de amore meo essent,
jamdudum, scio,

Venissent: sed vereor, ne mulier, me absente,
hic corrupta sit.

Concurrunt multae opiniones, quae mihi ani-
mum exangeant;

Occasio, locus, aetas, mater, cujus sub imperio
est, mala;

Cui nihil praeter pretium jam dulce est. CLIT.

Clinia. CLIN. hei misero mihi!

CLIT.

CLIT. Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens?

CLIN. Faciam. sed nescio quid profecto mihi animus praefagit mali.

CLIT. Pergin' istuc prius dijudicare, quam scis, quid veri fiet?

CLIN. Si nihil mali esset, jam hic adessent. CLIT. jam aderunt. CLIN. quando istuc erit?

CLIT. Non cogitas hinc longule esse? et nostri mores mulierum:

Dum molluntur, dum conantur, annus est. CLIN. o Clitipho,

Timeo. CLIT. respira: eccum Dromonem cum Syro una adfunt tibi.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, DROMO, CLITIPHO, CLINIA.

AIN' tu? D. sic est. S. verum interea dum sermones caedimus,

illae sunt relictæ. CLIT. mulier tibi adest, audin' Clinia?

CLIN. Ego vero audio nunc demum, et video, et valeo, Clitipho.

D. Minime mirum, adeo impeditæ sunt: ancillarum gregem

Ducunt

Ducunt secum. CLIN. perii! unde illi sunt ancillae? CLIT. men' rogas?

s. Non oportuit relictas, portant quid rerum. CLIN. hei mihi!

s. Aurum, vestem! et vesperscit, et non noverrunt viam.

Factum a nobis stulte est. abi dum tu, Dromo, illis obviam.

Propera. quid stas? CLIN. vae misero mihi, quanta de spe decidi!

CLIT. Quid istuc? quae res te sollicitat autem? CLIN. rogitas quid fiet? IO

Viden' tu? ancillas, aurum, vestem, quam ego cum una ancillula

Hic reliqui. unde esse ceres? CLIT. vah, nunc demum intellego.

s. Di boni, quid turbae est? aedes nostrae vix capient, scio.

Quid comedent? quid ebibent? quid fene erit nostro miserius?

Sed video, eccos, quos volebam. CLIN. o Jupiter, ubinam est fides? 15

Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci

Conlocupletasti, Antiphila, te, et me in his deseruisti malis,

Propter quam in summa infamia sum, et meo patri minus obsequens: Cujus

Cujus nunc pudet me, et miseret, qui harum mo-
res cantabat mihi,

Monuisse frustra; neque potuisse eum unquam
me ab hac expellere. 20

Quod tamen nunc faciam: tum, cum mihi gra-
tum esse potuit, nolui.

Nemo esse inferior me. s. hic de nostris verbis
errat videlicet,

Quae hic sumus locuti. Clinia, aliter tuum amo-
rem, atque est, accipis.

Nam et vita est eadem, et animus te erga idem
ac fuit,

Quantum ex ipsa re conjecturam cepimus. 25

CLIN. Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil
rerum omnium est

Quod malim, quam me hoc falso suspicariet.

s. Hoc primum, ut ne quid hujus rerum igno-
res: anus,

Quae est dicta mater esse ei antehac, non fuit.

Ea obiit mortem. haec ipsa in itinere alterae 30

Dum narrat, forte audiui. CLIT. quatenam est
altera?

s. Mane; hoc, quod coepi, primum enarrem,
Clitipho:

Post istuc veniam. CLIN. prope. s. jam pri-
mum omnium,

Ubi ventum ad aedes est, Dromo pultat fores:

Anus

Anus quaedam prodit: haec ubi aperuit ostium,
 Continuo hic se coniecit intro: ego consequor:
 Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit. 37
 Hic sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
 Quo studio vitam suam te absente exegerit;
 Ubi de improvviso est interventum mulieri. 40
 Nam ea res dedit tum existumandi copiam
 Quotidianae vitae consuetudinem;
 Quae, cujusque ingenium ut sit, declarat maxume.
 Texentem telam studiose ipsam offendimus,
 Mediocriter vestitam veste lugubri, 45
 Ejus anuis causa, opinor, quae erat mortua,
 Sine auro tum ornatam, ita uti quae ornantur sibi,
 Nulla mala re esse expolitam muliebri:
 Capillus passus, prolixus, circum caput
 Reiectus neglegenter. pax! CLIN. Syre mi, obse-
 cro, 50
 Ne me in laetitiam frustra conjicias. s. anus
 Subtemen nebat: praeterea una ancillula
 Erat: ea texebat una, pannis obsita,
 Neglecta, immunda inluvie. CLIT. si haec sunt,
 Clinia,
 Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior?
 Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam et sordidam?
 Magnum hoc quoque signum est, dominam esse
 extra noxiam,
 Cum ejus tam negleguntur internuntii:

Nam

Nam disciplina est eisdem, munerarier
 Ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam.
 CLIN. Perge, obsecro te, et cave ne falsam gra-
 tiam

Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
 s. Ubi dicimus rediisse te, et rogare uti
 Veniret ad te, mulier telam definit
 Continuo, et lacrumis opplet os totum sibi, ut
 Facile scires desiderio id fieri tuo.

CLIN. Prae gaudio, ita me di ament, ubi sim
 nescio:

Ita timui. CLIT. at ego nihil esse sciebam, Clinia.
 Agedum vicissim, Syre, dic quae illa est altera.

s. Adducimus tuam Bacchidem. CLIT. hem!
 quid? Bacchidem?

Eho, scelestæ, quo illam ducis? s. quo ego illam?
 ad nos scilicet.

CLIT. Ad patremne? s. ad eum ipsum. CLIT. o
 hominis impudentem audaciam!

s. Heus tu, non fit sine periculo facinus magnum
 et memorabile.

CLIT. Hoc vide. in mea vita tu tibi laudem is
 quaesitum, scelus;

Ubi si paululum modo quid te fugerit, ego perie-
 rim.

Quid illo facias? s. at enim. CLIT. quid enim?
 s. si finas, dicam. CLIN. sine.

CLIT.

HERAUTONTIMORUMENOS. 159

CLIT. Sino. s. ita res est haec nunc, quasi cum—

CLIT. quas, malum, ambages mihi

Narrare occipit? CLIN. Syre, verum hic dicit,
mitte; ad rem redi.

s. Enimvero reticere nequeo. multimodis injurius,
Clitipho, es, neque ferri potis es. CLIN. audien-
dum hercle est, tace. 80

s. Vis amare, vis potiri, vis quod des illi effici.
Tuum esse in potiundo periculum non vis. haud
stulte sapis;

Siquidem id sapere est, velle te id, quod non po-
test contingere.

Aut haec cum illis sunt habenda, aut illa cum
his mittenda sunt.

Harum duarum conditionum nunc utram malis,
vide. 85

Eti hoc consilium, quod cepi, rectum esse et tu-
tum scio:

Nam apud patrem tua amica tecum sine metu ut
fit, copia est.

Tum quod illi argentum es pollicitus, eadem
hac inveniam via;

Quod ut efficerem, orando surdas jam aures red-
dideras mihi.

Quid aliud tibi vis? CLIT. siquidem hoc fit. s. si-
quidem? experiundo scies. 90

CLIT. Age age, cedo istuc tuum consilium, quid
id est? s. adsimulabimus Tuam

Tuam amicam hujus esse. CLIT. pulchre. cedo
quid hic faciet sua?

An ea quoque dicetur hujus, si una haec dede-
cori est parum?

s. Imo ad tuam matrem abducetur. CLIT. quid
eo? s. longum est, Clitipho,

Tibi si narrem, quamobrem id faciam: vera cau-
sa est. CLIT. fabulae: 95

Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc
mihi expediat metum.

s. Mane. habeo aliud, si istuc metuis, quod am-
bo confiteamini

Sine periculo esse. CLIT. hujusmodi, obsecro, ali-
quid reperi. s. maxume:

Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domum.
CLIT. hem,

Quid dixti? s. ademtum tibi jam faxo omnem
metum, 100

In aurem utramvis otiose ut dormias.

CLIT. Quid ago nunc? CLIN. tune? quod boni
est. CLIT. Syre, dic modo

Verum. s. age modo, hodie sero ac nequicquam
voles.

CLIN. Datur: fruire dum licet: nam nescias,
Ejus sit potestas posthac, an nunquam, tibi. 105

CLIT. Syre, inquam. s. perge porro, tamen istuc
ago.

CLIT.

HEAUTONTIMORUMENOS. 161

CLIT. Verum hercle istuc est. Syre, Syre inquam,
heus heus Syre.

s. Concaluit. quid vis? CLIT. redi, redi. s. ad-
sum; dic, quid est?

Jam hoc quoque negabis tibi placere. CLIT.
imo, Syre,

Et me, et meum amorem, et famam, permitto
tibi. 110

Tu es judex: ne quid accusandus sis, vide.

s. Ridiculum est, te istuc me admonere, Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.

Hic si quid nobis forte advorfi evenerit,

Tibi erunt parata verba, huic homini verbera. 115

Quapropter haec res neutiquam neglectui est mihi.

Sed istunc exora, ut suam esse adsimulet. CLIN.
scilicet

Facturum me esse; in eum jam res rediit locum,
Ut sit necesse. CLIT. merito te amo, Clinia.

CLIN. Verum illa ne quid titubet. s. perdocta est
probe. 120

CLIT. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Persuadere illi, quae solet quos spernere!

s. In tempore ad eam veni, quod rerum omni-
um est

Primum. nam quendam misere offendi ibi mili-
tem 124

Ejus noctem orantem. haec arte tractabat virum,

M

Ut

- Ut illius animum cupidum inopia incenderet,
 • Eademque ut esset apud te quam gratissima.
 Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas.
 Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax:
 Ego te autem novi, quam esse soleas impotens.
 Inversa verba, everfas cervices tuas, 131
 Gemitus, screatus, tussis, risus, abstine.
 CLIT. Laudabis. s. vide sis. CLIT. tutemet mira-
 bere.
 s. Sed quam cito sunt consecutae mulieres?
 CLIT. Ubi sunt? cur retines? s. jam nunc haec
 non est tua. 135
 CLIT. Scio, apud patrem; at nunc interim. s.
 nihilo magis.
 CLIT. Sine. s. non finam, inquam. CLIT. quae-
 so, paulisper. s. veto.
 CLIT. Saltem salutare. s. abeas, si sapias. CLIT.
 eo.
 Quid istuc? s. manebit. CLIT. o hominem feli-
 cem! s. ambula.

ACTUS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRUS.

E Depol te, mea Antiphila, laudo et fortuna-
 natam judico,

Id

HEAUTONTIMORUMENOS. 163

Id cum studuisti, isti formae ut mores consimiles forent :

Minimeque, ita me di ament, miror, si te sibi quisque expetit.

Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.

Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam confidero,

Omniumque adeo vostrarum, vulgus quae ab se segregant ;

Et vos esse istiusmodi, et nos non esse, haud mirabile est.

Nam expedit bonas esse vobis : nos, quibuscum est res, non sinunt.

Quippe forma impulsu nostra nos amatores colunt ;
Haec ubi imminuta est, illi suum animum alio conferunt.

Nisi prospectum interea aliquid nobis est, desertae vivimus.

Vobis cum uno semel ubi aetatem agere decretum est viro,

Cujus mos maxime est consimilis vestrum ; hi se ad vos applicant :

Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devinci-
mini ;

Ut nunquam ulla amoris vestro incidere possit calamitas.

A. Nescio alias: me quidem semper scio fecisse
sedulo,

Ut ex illius commodo meum compararem com-
modum. c. ah,

Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me
in patriam facis.

Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fu-
ere, quos cepi, leves,

Praeterquam tui carendum quod erat. s. credo.

c. Syre, vix suffero.

20

Hoccine me miserum non licere meo modo inge-
nium frui?

s. Imo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu
etiam duras dabit.

B. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos?

A. ah, retine me, obsecro.

B. Amabo, quid tibi est? A. disperii. B. perii
misera! quid stupes,

Antiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. quem
vides? c. salve, anime mi.

25

A. O mi exspectate Clinia, salve. c. ut vales?

A. Salvom advenisse gaudeo. c. teneone te,
Antiphila, maxume animo exoptatam meo?

s. Ite intro: nam vos jamdudum exspectat senex.

ACTUS

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

Luciscit hoc jam. cesso pultare ostium
 Vicini, primum ex me ut sciat, sibi filium
 Rediisse? etsi adolescentem hoc nolle intellego.
 Verum, cum videam miserum hunc tam excruciarier

Ejus habitu, celem tam insperatum gaudium, 5
 Cum illi periculi nihil ex indicio fiet?

Haud faciam: nam, quod potero, adjutabo senem.

Item ut filium meum amico atque aequali suo

Video inservire, et focium esse in negotiis,

Nos quoque senes est aequom senibus obsequi. 10

M. Aut ego profecto ingenio egregio ad misérias

Natus sum, aut illud falsum est, quod volgo audio

Dici, diem adimere aegritudinem hominibus.

Nam mihi quidem quotidie augescit magis

De filio aegritudo; et quanto diutius 15

Abeſt, magis cupio tanto, et magis deſidero.

c. Sed ipſum foras egreſſum video: ibo, adloquar.

Menedeme, ſalve: nuntium adporto tibi,

Cujus maxume te fieri participem cupis. 19

M. Numquidnam de gnato meo audiſti, Chreme?

M 3

c. Valet,

c. Valet, atque vivit. m. ubinam est, quaeso?
c. apud me domi.

m. Meus gnatus? c. sic est. m. venit? c. certe.
m. Clinia

Meus venit? c. dixi. m. eamus, duc me ad eum,
obsecro.

c. Non volt te scire se redisse etiam, et tuum
Conspicuum fugitat propter peccatum. tum hoc
timet, 25

Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.

m. Non tu ei dixisti, ut essem? c. non. m. quam-
obrem, Chreme?

c. Quia pessime istuc in te atque in illum con-
sulis,

Si te tam leni et victo esse animo ostenderis.

m. Non possum: satis, jam satis pater durus fui.
c. ah, 30

Vehemens in utramque partem, Menedeme, es
nimis,

Aut largitate nimia, aut parcimonia.

In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa, in-
cides.

Primum olim potius, quam paterere filium

Commeare ad mulierculam, quae paululo 35

Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,

Proterruiisti hinc. ea coacta ingratiis

Postilla coepit victum volgo quaerere.

Nunc,

Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
 Haberi, quidvis dare cupis. nam, ut tu scias, 40
 Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem fiet;
 Primum, jam ancillas secum adduxit plus decem,
 Oneratas veste atque auro. satrapes si fiet
 Amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat: 44
 Nedum tu possis. M. estne ea intus? c. fit, rogas?
 Sensi: nam unam ei coenam atque ejus comitibus
 Dedi. quod si iterum mihi sit danda, actum fiet.
 Nam, ut alia omittam, pytiffando modo mihi
 Quid vini absumpsit? sic hoc, dicens; asperum,
 Pater, hoc est: aliud lenius sodes vide. 50

Relevi dolia omnia, omnes serias:
 Omnes habui sollicitos. atque haec una nox.
 Quid te futurum censes, quem assidue exedent?
 Sic me di amabunt, ut me tuarum miseritum est,
 Menedeme, fortunarum! M. faciat quod lubet:
 Sumat, consumat, perdat: decretum est pati; 56
 Dum illum modo habeam mecum. c. si certum
 est tibi

Sic facere, illud permagni referre arbitror,
 Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
 M. Quid faciam? c. quidvis potius, quam quod
 cogitas: 60

Per alium quemvis ut des, falli te finas
 Technis per servolum. etsi subsensi id quoque,
 Illos ibi esse, id agere inter se clanculum.

Syrus cum illo vostro confufurrat: conferunt

Confilia adolescentes: et tibi perdere 65

Talentum hoc pacto fatius est, quam illo minam.

Non nunc pecunia agitur; sed illud, quomodo

Minimo periclo id demus adolescentulo.

Nam si semel tuum animum ille intellexerit,

Prius proditurum te tuam vitam, et prius 70

Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium;

hui,

Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!

Tibi autem porro ut non sit suave vivere:

Nam deteriores sumus omnes licentia.

Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id

Putabit, pravumne an rectum sit, quod petet. 76

Tu, rem perire, et ipsum, non poteris pati.

Dare denegaris; ibit ad illud illico,

Quo maxume apud te se valere sentiet:

Abiturum se abs te esse illico minabitur. 80

M. Videre verum, atque ita uti res est, dicere.

c. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi
meis,

Dum id quaero, tibi qui filium restituerem.

M. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias,
Chreme.

e. Paratus sum. M. scin' quid nunc facere te
volo? 85

c. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
Id

HERAUTONTIMORUMENOS. 169

Id ut maturent facere. cupio illi dare,
Quod volt; cupio ipsum jam videre. e. operam
dabo.

Syrus estprehendendus atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit. concede hinc domum, 90
Ne nos inter nos congruere sentiant.

Paulum hoc negoti mihi obstat: Simus et Crito
Vicini nostri hic, ambigunt de finibus:

Me cepere arbitrum. ibo, ac dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non posse iis dare. 95
Continuo hic adero. m. ita quaeso. di vostram
fidem!

Itan' comparatam esse hominum naturam om-
nium,

Aliena ut melius videant et dijudicent

Quam sua? an eo fit, quia in re nostra aut gau-
dio

Sumus praepediti nimio, aut aegritudine? 100

Hic mihi nunc quanto plus sapit, quam egomet
mihi!

c. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACTUS

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS, CHREMES.

HAC illac circumcurſa; inveniundum eſt ta-
men

Argentum, intendenda in ſenem eſt fallacia.

c. Num me feſellit, hoſce id ſtruere? videlicet

Ille Cliniae ſervus tardiuſculus eſt:

Idcirco huic noſtro tradita eſt provincia.

5

s. Quis hic loquitur? perii! numnam haec au-
divit? c. Syre. s. hem.

c. Quid tu iſtic? s. recte equidem: ſed te miror,
Chreme,

Tam mane, qui heri tantum biberis. c. nihil mi-
mis.

s. Nihil, narras? viſa vero eſt, quod diſci ſolet, 9

Aquilae ſeneſtus. c. heja. s. mulier commoda et

Faceta haec meretrix. c. ſane idem viſa eſt mihi.

s. Et quidem hercle forma luculenta. c. ſic ſatis.

s. Ita non ut olim, ſed uti nunc, ſane bona:

Minimeque miror, Clinia hanc ſi deperit.

Sed habet patrem quendam avidum, miſerum at-
que aridum,

15

Vicinum hunc: noſtin'? at quaſi is non divitiis

Abundet, gnatus ejus profugit inopia.

Scis

Scis esse factum, ut dico? c. quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum? s. quem? c. istunc
fervolum

Dico adolescentis. s. Syre, tibi timui male. 20

c. Qui passus est id fieri. s. quid faceret? c. rogas?

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,

Unde esset adolescenti, amicae quod daret,

Atque hunc difficilem invitum servaret senem.

s. Garris. c. haec facta ab illo oportebant, Syre.

s. Eho, quaeso, laudas qui heros fallunt? c. in

loco, 26

Ego vero laudo. s. recte sane. c. quippe qui

Magnarum saepe id remedium aegritudinum est.

Jam huic mansisset unicus gnarus domi.

s. Jocone an serio illaec dicat, nescio: 30

Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat ma-
gis.

c. Et nunc quid expectat, Syre? an dum hinc
denuo

Abeat, cum tolerare hujus sumtus non queat?

Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? s. sto-
tidus est.

c. At te adjutare oportet adolescentuli 35

Causa. s. facile equidem facere possum, si jubes:

Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.

c. Tanto hercle melior. s. non est mentiri meum.

c. Fac ergo. s. at heus tu, facito, dum eadem
haec memineris, Siquid

Siquid hujus simile forte aliquando evenerit, 40

Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.

c. Non usus veniet, spero. s. spero hercle ego quoque.

Neque eo nunc dico, quo quidquam illum senserim:

Sed si quid, ne quid—quae sit ejus aetas, vides.

Et nae ego te, si usus veniat, magnifice, Chreme,

Tractare possim. c. de istoc, cum usus venerit, 46

Videbimus quid opus sit. nunc istuc age.

s. Nunquam commodius unquam herum audiui loqui:

Nec, cum malefacerem, crederem mi impunius

Licere. quisnam a nobis egreditur foras? 50

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

QUID istuc, quaeso? qui istic mos est, Clitipho? itane fieri oportet?

cl. Quid ego feci? ch. vidin' ego te modo manum in sinum huic meretrici

Inferere? s. acta haec res est, perii. cl. mene?

ch. hisce oculis: ne nega.

Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abstinere manum:

Nam

Nam ista quidem contumelia est,
Hominem amicum recipere ad te, atque ejus ami-
cam subagitare.

Vel heri in vino quam immodestus fuisti? s. fac-
tum. CH. quam molestus!

Ut equidem, ita me di ament, metui quid futu-
rum denique esset!

Novi ego amantium animum: advortunt gravi-
ter, quae non censeas.

CL. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius
facturum, pater.

CH. Esto, at certe concedas aliquo ab ore eorum
aliquantisper.

Multa fert libido; ea facere prohibet tua prae-
sentia.

Ego de me facio conjecturam. nemo est meorum
hodie,

Apud quem expromere omnia mea occulta, Cli-
tipho, audeam.

Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius
facti pudet,

Ne ineptus, ne protervus videar: quod illum fa-
cere credito.

Sed nostrum est intellegere, utcunque, atque ubi-
cunque opus sit, obsequi.

s. Quid istic narrat? CL. perii! s. Clitipho, haec
ego praecipio tibi,

Hominis

Hominis frugi et temperantis functus officium.

CL. tace fodes.

s. Recte fane. CH. Syre, pudet me. s. credo;

neque id injuria. 20

Quin mihi molestum est. CL. pergin' hercle? s.

verum dico quod videtur.

CL. Nonne accedam ad illos? CH. cho quaeso,

una accedundi via est?

s. Actum est. hic prius se indicarit, quam ego

argentum effecero.

Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare?

CH. quid faciam? s. jube hunc.

Abire hinc aliquo. CL. quo ego hinc abeam? s.

quo? quo lubet: da illis locum: 25

Abi deambulatum. CL. deambulatum! quo? s.

vah, quasi desit locus.

Abi fane istac, istorsum, quo vis. CH. recte dicit:

cenfeo.

CL. Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudas.

s. at tu pol tibi istas

Posthac comprimito manus.

Censen' vero? quid illum porro credis facturum,

Chreme, 30

Nisi eum, quantum tibi opis di dant, servas, casti-

gas, mones?

CH. Ego istuc curabo. s. atqui nunc, here, hic

tibi adservandus est.

CH. Fiet.

HEAUTONTIMORUMENOS. 175

CH. Fiet. s. si sapias; nam mihi jam minus minusque obtemperat.

CH. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti Syre? aut

Reperisti quod placeat, an nondum etiam? s. de fallacia

35

Dicis? st! inveni quandam nuper. CH. frugi es. cedo quid id est?

s. Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. CH. quidnam, Syre?

s. Pessima haec est meretrix. CH. ita videtur. s. imo si scias —

Hoc vide, quod inceptet facinus. fuit quaedam anus Corinthia

Hic. huic drachmarum argenti haec mille dederat mutuum.

40

CH. Quid tum? s. ea mortua est. reliquit filiam adolescentulam:

Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. CH. intellego.

s. Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam.

CH. Quid tum? s. Cliniam orat, sibi uti id nunc det: illam illi tamen

Post daturam. mille nummum poscit. CH. Et poscit quidem! s. hui!

45

Dubiumne id est? CH. ego sic putavi. quid nunc facere cogitas? s. Egone?

s. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam e Caria,

Ditem et nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.

CH. Erras. s. quid ita? CH. pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:

Non emo. quid agis? s. optata loquere. CH. atqui non est opus. 50

s. Non opus est? CH. non hercle vero. s. qui istuc? miror. CH. jam scies.

Mane, mane: quid est, quod tam a nobis graviter crepuerunt fores?

ACTUS III. SCENA IV.

SOSTRATA, CHREMES, NUTRIX, SYRUS.

NISI me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego suspicor;

Is, quicum exposita est gnata. c. quid volt tibi,

Syre, haec oratio?

so. Quid est? isne tibi videtur? n. dixi equidem,

ubi mihi ostendisti, illico,

Eum esse. so. at ut satis contemplata modo sis,

mea nutrix. n. satis.

so. Abi nunc jam intro, atque, illa si jam laverit, mihi nuntia. 5

Hic

Hic ego vinum interea opperibor. sv. te volt:
videas, quid velit.

Nescio quid tristis est: non temere est: metuo
quid sit. c. quid fiet?

Nae ista hercle magno jam conatu magnas nu-
gas dixerit.

so. Ehem, mi vir. c. ehem, mea uxor. so. teip-
sum quaero. c. loquere quid velis.

so. Primum hoc te oro, ne quid credas me advor-
sum edictum tuum.

Facere esse ausam. c. vis me istuc tibi, etsi incre-
dibile est, credere?

Credo. sv. nescio quid peccati portat haec pur-
gatio.

so. Meministin' me esse gravidam, et mihi te
maximo opere dicere,

Si puellam parerem, nolle tolli? c. scio quid fe-
ceris:

Sustulisti. sv. sic est factum, domina: ergo he-
rus damno auctus est.

so. Minime: sed erat hic Corinthia anus haud
impura: ei dedi

Exponendam. c. o Jupiter! tantamne esse in ani-
mo inscitiam!

so. Perii! quid ego feci? c. at rogitas? so. si pec-
cavi, mi Chreme,

Insciens feci. c. id quidem ego, etsi tu neges, certo
scio, Nescio? Te

Te inscientem atque imprudentem dicere ac facere omnia :

20

Tot peccata in hac re ostendis. nam jam primum, si meum

Imperium exsequi voluisses, interemtam oportuit ; Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitae dare.

At id omitto: misericordia, animus maternus: sino.

Quam bene vero abs te prospectum est ! quid voluisti ? cogita.

25

Nempe anui illi prodita abs te filia est planissime, Per te vel uti quaestum faceret, vel uti veniret palam.

Credo id cogitasti : quidvis fatis est, dum vivat modo.

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque aequom sciunt,

Melius, pejus, profit, obfit, nil vident, nisi quod lubet ?

30

10. Mi Chreme, peccavi, fateor : vincor. nunc hoc te obsecro,

Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscen-
tior ;

Ut meae stultitiae in justitia tua sit aliquid praefidi.

c. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Sostrata,

Male

HEAUTONTIMORUMENOS. 179

Male docet te mea facilitas multa. sed istuc quid-
quid est, 35

Qua hoc occeptum est causa, loquere. so. ut stul-
tae et miserae omnes sumus

Religiosae; cum exponendam do illi, de digito
annulum

Detraho; et eum dico ut una cum puella expo-
neret;

Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bo-
nis.

c. Istuc recte; conservasti te, atque illam. so. is
hic est annulus. 40

c. Unde habes? so. quam Bacchis secum addux-
it adolescentulam. sy. hem.

c. Quid ea narrat? so. ea, lavatum dum it, ser-
vandum mihi dedit.

Animum non advorti primum: sed postquam
aspexi, illico

Cognovi: ad te exfilui. c. quid nunc suspicare,
aut invenis

De illa? so. nescio, nisi ex ipsa quaeras, unde
hunc habuerit, 45

Si potis est reperiri. sy. interii: plus spei video,
quam volo.

Nostra est, si ita est. c. vivitne illa, cui tu dede-
ras? so. nescio.

c. Quid renuntiavit olim fecisse? so. id, quod
jusseram. N 2 c. No-

c. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quaeratur.

so. Philtere.

sy. Ipsa est. mirum, ni illa salva est, et ego pe-

rii. c. Sostrata, 50

Sequere me intro hac. so. ut praeter spem eve-

nit! quam timui male,

Ne nunc animo ita effes duro, ut olim in tollen-
do, Chreme!

c. Non licet hominem esse saepe ita ut volt, si
res non finit.

Nunc ita tempus est mi, ut cupiam filiam: olim
nil minus.

ACTUS IV. SCENA I.

S Y R U S.

NISI me animus fallit, haud multum a me
aberit infortunium:

Ita hac re in angustum oppido nunc meae cogun-
tur copiae:

Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati re-
sciscat senex.

Nam quod de argento sperem, aut posse postu-
lem me fallere,

Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto ab-
scedere. 5

Cru-

Crucior bolum tantum mihi esse ereptum tam subito e faucibus.

Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda est mihi.

Nil tam difficile est, quin quaerendo investigari possiet.

Quid, si hoc sic nunc incipiam? nihil est. quid si sic? tantundem egero.

At sic opinor: non potest: immo optume. euge, habeo optumam. 10

Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA II.

CLINIA, SYRUS.

NULLA mihi res posthac potest jam intervenire tanta,

Quae mihi aegritudinem adferat: tanta haec laetitia oborta est.

Dedopatrimenuncjam, ut frugalior sim quam volt.
s. Nil me fefellit: cognita est, quantum audio
hujus verba.

Istuc tibi ex sententia tua obtigisse laetor. 5

c. O mi Syre, audistin' obsecro? s. quidni? qui
usque una adfuerim.

N 3

c. Cui

c. Cui aequè audisti commode quidquam evenisse? s. nulli.

c. Atque ita me di ament, ut ego nunc non tam meapte causa

Lactor, quam illius, quam ego scio esse honore quovis dignam.

s. Ita credo; sed nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim: 10

Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut conlocetur,

Ne quid de amica nunc senex. c. o Jupiter! s. quiesce.

c. Antiphila mea nubet mihi! s. ficcine me interloquere?

c. Quid faciam, mi Syre? gaudeo: fer me. s. fero hercle vero.

c. Deorum vitam adepti sumus. s. frustra operam, opinor, sumo. 15

c. Loquere, audio. s. at jam hoc non ages. c. agam. s. videndum est, inquam,

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur:

Nam si nunc a nobis abis, et Bacchidem hic relinquis,

Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis:

Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est. 20

c. At

c. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis advorsum :

Nam quo ore appellabo patrem ? tenes, quid dicam ? s. quidni ?

c. Quid dicam ? quam causam adferam ? s. quid ? nolo mentiare :

Aperte, ita ut res sese habet, narrato. c. quid ais ? s. jubeo,

Illam te amare et velle uxorem, hanc esse Clitophonis.

c. Bonam atque justam rem oppido imperas, et factu facilem.

Et scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet

Senem vestrum. s. imo ut recta via rem narret ordine omnem. c. hem,

Satin' sanus es aut sobrius ? tu quidem illum plane prodis :

Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi ? 30

s. Huic equidem consilio palmam do : hic me magnifice effero,

Qui vim tantam in me et potestatem habeam tantae astutiae,

Vera dicendo ut eos ambos fallam : ut cum narret senex

Voster nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen,

c. At enim spem istoc pacto rursus nuptiarum
omnem eripis : 35

Nam dum amicam hanc meam esse credet, non
committet filiam.

Tu fortasse, quid me fiat, parvi pendis, dum
illi consulas.

s. Quid, malum, me actatem censes velle id ad-
simularier ?

Unus est dies, dum argentum eripio : pax ! nihil
amplius.

c. Tantum sat habes ? quid tum, quaeso, si hoc
pater resciverit ? 40

s. Quid si redeo ad illos, qui aiunt, quid si nunc
coelum ruat ?

c. Metuo quid agam. s. metuis ? quasi non ea
potestas sit tua,

Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias
palam.

c. Age, age, traducatur Bacchis. s. optime. ipsa
exit foras.

ACTUS IV. SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRUS, DROMO, PHRYGIA.

SATIS pol proterve me Syri promissa huc
induxerunt,

Decem

HEAUTONTIMORUMENOS. 185

Decem minas quas mihi dare pollicitus est, quod
si is nunc me

Decesperit, saepe, obsecrans me ut veniam, frustra
veniet.

Aut, cum venturam dixerō et constituerō, cum
is certe

Renuntiari, Clitipho cum spe pendeat animi, 5
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo poe-
nias pendet.

c. Satis scite promittit tibi. s. atqui tu hanc jo-
cari credis?

Faciet, nisi caveo. b. dormiunt: ego pol istos
commovebo.

Mea Phrygia, audistin', modo iste homo quam
villam demonstravit

Charini? p. audiui. b. proxumam esse huic
fundo ad dextram? p. memini. 10

b. Curriculo percurrere: apud eum miles Dionysia
agitat.

s. Quid inceptat? b. dic me hic oppido esse in-
vitam, atque asservari:

Verum aliquo pacto verba me his daturam esse,
et venturam.

s. Perii hercle. Bacchis, mane, mane: quo mit-
tis istanc, quaeso?

Jube, maneat. b. abi. s. quin est paratum ar-
gentum. b. quin ego hic maneo. 15

s. Atqui

s. Atqui jam dabitur. B. ut lubet : num ego in-
sto ? s. at scin' quid, fodes ?

B. Quid ? s. transeundum nunc tibi ad Menede-
mum est, et tua pompa

Eo traducenda est. B. quam rem agis, scelus ? s.
egon' ? argentum cudo,

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam in-
ludas ? s. non est temere.

B. Etiamne tecum hic res mihi est ? s. minime :
tuum tibi reddo. 20

B. Eatur. s. sequere hac. heus, Dromo. D. quis
me volt ? s. Syrus. D. quid est rei ?

s. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos
propere.

D. Quamobrem ? s. ne quaeras. efferant, quae
secum huc attulerunt.

Sperabit sumtum sibi senex levatum esse harunc'
abitu.

Nae ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei
damni apportet. 25

Tu nescis id quod scis, Dromo, si sapias. D. mu-
tum dices.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES, SYRUS.

ITA me di amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.

Illancine mulierem alere cum illa familia?

Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:

Ita magno desiderio fuit ei filius. 5

Verum ubi videbit tantos sibi sumtus domi

Quotidianos fieri, nec fieri modum;

Optabit rursus ut abeat ab se filius.

Syrum optume, eccum. s. cesso hunc adoriri?

c. Syre. s. hem.

c. Quid est? s. te mihi ipsum jamdudum opta-
bam dari. 10

c. Videre egisse jam nescio quid cum sene.

s. De illo quod dudum? dictum ac factum red-
didi.

c. Bonan' fide? s. bona, hercle. c. non possum
pati,

Quin tibi caput demulceam. accede huc, Syre:

Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens. 15

s. At si scias, quam scite in mentem venerit.

c. Vah, gloriare evenisse ex sententia?

s. Non hercle vero; verum dico. c. dic, quid est?

s. Tui

s. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem,
Menedemo dixit Clinia, et ea gratia 20
Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.

c. Probe. s. dic fodes. c. nimium, inquam. s.
immo si scias.

Sed porro ausculta quod superest fallaciae.

Sese ipse dicet tuam vidisse filiam :

Ejus sibi complacitam formam, postquam aspex-
erit : 25

Hanc cupere uxorem. c. modone quae inventa
est ? s. eam :

Et quidem jubebit posci. c. quamobrem istuc,
Syre ?

Nam prorsum nihil intellego. s. hui, tardus es.
c. Fortasse. s. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum atque vestem, qui, tenesne ? c. com-
paret ? 30

s. Id ipsum. c. at ego illi nec do, nec despondeo.

s. Non ? quamobrem ? c. quamobrem, me ro-
gas ? homini—s. ut lubet.

Non ego dicebam, in perpetuum illam illi ut
dares ;

Verum ut simulares. c. non mea est simulatio :

Ita tu istaec tua misceto, ne me admisceas. 35

Egon', cui daturus non sim, ut ei despondeam ?

s. Credebam. c. minime. s. scite poterat fieri :

Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,

Eo

HEAUTONTIMORUMENOS. 189

Eo coepi. c. credo. s. caeterum equidem istuc,

Chreme,

Aequi bonique facio. c. atqui cum maxime 40

Volo te dare operam ut fiat; verum alia via.

s. Fiat: quaeratur aliud. sed illud quod tibi

Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi. neque tu scilicet

Eo nunc confugies: quid mea? num mihi da-

tum est? 45

Num jussi? num illa oppignerare filiam

Meam me invito potuit? verum illud, Chreme,

Dicunt: jus summum saepe summa est malitia.

c. Haud faciam. s. imo aliis si licet, tibi non li-

cet.

Omnes te in lauta et bene aucta parte putant. 50

c. Quia egomet jam ad eam deferam. s. imo

filium

Jube potius. c. quamobrem? s. quia enim in

hunc suspicio est

Translata amoris. c. quid tum? s. quia vide-

bitur

Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:

Et simul conficiam facilius ego, quod volo. 55

Ipsa adeo adest; abi, effer argentum. c. efferro.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA V.

CLITIPHO, SYRUS.

NULLA est tam facilis res, quin difficilis
fiet,

Quam invitus facias. vel me hæc deambulatio,
Quam non laboriosa, ad languorem dedit :

Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne de-
nuo

Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bac-
chidem. 5

Ut te quidem omnes di deaeque quantum est,
Syre,

Cum tuo isto invento, cumque incepto perduint !
Hujusmodi res semper comminiscere,

Ubi me excarnufices. s. is tu hinc quo dignus es ?

Quam pene tua me perdidit protervitas ? 10

c. Vellem hercle factum : ita meritus. s. meri-
tus ? quomodo ?

Nae me istuc prius ex te audivisse gaudeo,)

Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.

c. Quid igitur dicam tibi vis ? abiisti, mihi

Amicam adduxti, quam non liceat tangere. 15

s. Jam non sum iratus : sed scin' ubi nunc sit
tibi

Tua

HEAUTONTIMORUMENOS. 191

Tua Bacchis? c. apud nos. s. non. c. ubi ergo?
s. apud Cliniam.

c. Perii. s. bono animo es: jam argentum ad
eam deferres,

Quod ei es pollicitus. c. garris. unde? s. a tuo
patre.

c. Ludis-fortasse me. s. ipsa re experibere. 20

c. Nae ego fortunatus homo sum: deamo te,
Syre.

s. Qua causa id fiat, obsecundato in loco.

Sed pater egreditur. cave quidquam admiratus sis.

Quod imperabit, facito: loquitur paucula.

ACTUS IV. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

U B I Clitipho nunc est? s. eccum me, inque.
CL. eccum hic tibi.

CH. Quid rei esset, dixti huic? s. dixi pleraque
omnia.

CH. Cape hoc argentum, ac defer. s. i: quid
stas, lapis?

Quin accipis? CL. cedo sane. s. sequere hac me
ocius:

Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere: 5
Nam nihil est, illic quod moremur diutius.

CH. Mi-

CH. Minas quidem jam decem habet a me filia,
 Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
 Haec ornamentis consequuntur alterae.
 Porro haec talenta dotis apposunt duo.
 Quam multa injusta ac prava fiunt moribus!
 Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est
 Aliquis, labore inventa mea, cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VII.

MANDRUMUS, CHREME

MULTO omnium me nunc fortunatissimum
 Factum puto esse, gnate, cum te intellego
 Resipisse. c. ut errat! m. teipsum quarebam,

Chreme:

Serva, quod in te est, filium, et me, et familiam.

c. Cedo, quid via faciam? m. invenisti hodie fi-

liam.

c. Quid tum? m. hanc uxorem sibi dari volt

Clinia.

c. Quæso, quid hominis es? m. quid? c. jamne

oblitus es,

Inter nos quid sit dictum de fallacia,

Ut ea via abs te argentum auferretur? m. scio.

c. Ea res nunc agitur ipsa. m. quid dixti,

Chreme?

Erravi.

Erravi. c. et quidem haec quae apud te est, Clitophonis est.

Amica. m. ita aiunt. c. et tu credis? m. omnia. c. Et illum aiunt velle uxorem, ut, cum desponderim,

Des qui aurum ac vestem, atque alia, quae opus sunt, comparet.

m. Id est profecto: id amicae dabitur. c. scilicet Daturum. m. vah, frustra sum igitur gavissus miser. 16

Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere. Quid nunc renuntiem abs te responsum, Chreme, Ne sentiat me sensisse, atque aegre ferat?

c. Aegre? nimium illi, Menedeme, indulges. m. fine, 20

Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuo, Chreme.

c. Dic convenisse, egisse te de nuptiis.

m. Dicam: quid deinde? c. me facturum esse omnia;

Generum placere: postremo etiam, si voles, Desponsam quoque esse dicito. m. hem, istuc volueram. 25

c. Tanto ocius te ut poscat, et tu id, quod cupis, Quam ocissime ut des. m. cupio. c. nae tu propediem,

Ut istam rem video, istius obfaturabere.

Sed, haec ut ut fiant, cautim et paulatim dabis,
 Si sapiēs. M. faciam. C. ab intro, vides, quid
 postulet?
 Ego domi ero, si quid me voles. M. sane volo:
 Nam te scientem faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDIMUS, CHREMES.

EGO me non tam astutum, neque ita per-
 spicacem esse, id scio:
 Sed hic adiutor meus, et monitor, et prae-
 monstrator Chremes
 Hoc mihi praestat, in me quidvis harum rerum
 convenit,
 Quae sunt dicta in stultum, caudex, stipēs, as-
 nus, plumbeus:
 In illum nihil potest: nam exsuperat ejus stulti-
 tia haec omnia.
 Ohe, jam desine deos, uxor, gratulando ob-
 tundere,
 Tuam esse inventam gnatam, nisi illos ex tuo
 ingenio iudicas;
 Ut nil credas intellegere, nisi idem dictum sit
 centies.
 Sed interim quid illic jamdudum gnatus cessat
 cum Syro?

M. Quos

M. Quos ais homines, Chreme, cessare? c. ehem,

Menedeme, id venis?

Dic mihi, Cliniae, quae dixi, nuntiasti? M.

omnia.

c. Quid ait? M. gaudere adeo coepit, quasi
qui cupiunt nuptias.

c. Ha, ha, hac. M. quid risisti? c. servi venere
in mentem Syri

Calliditates. M. itane? c. voltus quoque homi-
num fingit scelus.

M. Gnatus quod se affimulat lectum, id dicis?

c. id. M. itidem istuc mihi

Venit in mentem. c. veterator. M. magis, si ma-
gis noris, putes

Ita rem esse. c. ain/ tu? M. quin tu ausculta. c.
mane: hoc prius scire expeto.

Quid perdidideris. nam ubi desponsam nuntiasti
filio,

Continuo iniecisse verba tibi Dromonem scilicet,
Sponsae vestem, aurum, atque ancillas, opus
esse, argentum ut dares.

M. Non. c. quid? non? M. non, inquam. c.

neque ipse gnatus? M. nil prorsus, Chreme.

Magis unum etiam instare, ut hodie conficeren-
tur nuptiae.

c. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem
quidquam? M. nihil.

c. Quamobrem? M. nescio equidem: sed te miror, qui alia tam plane scias.

Sed ille tuum quoque Syrus idem mire finxit filium,

Ut ne paulum quidem suboleat esse amicam hanc Cliniae,

e. Quid ais? M. mitto jam osculari, atque amplexari: id nil puto.

e. Quid est, quod amplius simuletur? M. vah. c. quid est? M. audi modo:

Est mihi in ultimis conclave aedibus quoddam retro:

Huc est intro latus lectus, vestimentis stratus est,

c. Quid, postquam hoc est factum? M. dictum ac factum, huc abiit Clitipho.

c. Solus. M. solus. c. timeo. M. Bacchis consecuta est illico.

c. Sola? M. sola. c. perii. M. ubi abiire intro, operuere ostium. c. hem.

Clinia haec fieri videbat? M. quidni? una mecum simul.

c. Fili est amica Bacchis, Menedeme: occidi.

M. Quamobrem? c. decem dierum vix mi est familia.

M. Quid? istuc times, quod ille operam amico dat suo?

c. Imo quod amicae. M. si dat. c. an dubium id tibi est?

Quen-

Quenquamne animo tam comi esse, et leni putas,

Qui se vidente amicam patiatur suam? M. ah, 40

Quidni? quo verba facilius dentur mihi, 41

c: Derides? merito mihi nunc ego succenseo.

Quot res dedere, tibi possem persentiscere,

Ni essem lapis? quae vidi? vae misero mihi!

At nae illud haud inultum, si vivo, ferent: 45

Nam jam — M. non tu te cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli satis sum? c. prae ira-

cundia, 46

Menedeme, non sum apud me. M. tene istuc

loqui? 47

Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse te auxiliari? 50

c. Quid faciam? M. id, quod me fecisse aiebas,

parum: 51

Fac te patrem esse sentiat: fac ut audeat

Tibi credere omnia; abs te petere et poscere,

Ne quam aliam quaerat copiam, ac te deserat.

c. Imo abeat multo malo quovis gentium, 55

Quam hic per flagitium ad inopiam redigat pa-

trém: 56

Nam si illi pergo suppeditare sumtibus,

Menedeme, mihi illaec vere ad rastros res redit.

M. Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi

caves? 57

Difficilem ostendes te esse, et ignosces tamen 60

Post, et id ingratum: c. ah, nescis quam doleam.

M. ut lubet.

Quid hoc, quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est.

Quod mavis: c. imo et gener et adfines placent.

M. Quid dotis dicam te dixisse filio?

Quid obticui? c. dotis? M. ita dico: c. ah.

M. Chreme,

Ne quid vereare, si minus: nil nos dos movet.

c. Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis:

Sed ita dictu opus est, si me vis salvum esse, et

rem, et filium,

Me mea omnia bona doti dixisse illi. M. quam

rem agis?

c. Id mirari te simulato, et illum hoc rogato

simul,

Quamobrem id faciam. M. quin ego vero, quam-

obrem id facias, nescio.

c. Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria

et lascivia

Diffluit, retundam, et redigam, ut quò se vortat

nesciat.

M. Quid agis? c. mitte, sine me in hac re gerere

mihî morem. M. sino:

Itane vis? c. ita. M. fiat. c. ac jam, uxorem ut

accerfat, paret.

Hic ita, ut liberos est aequum, dictis confutabi-

tur.

Sed

Sed Syrum—M. quid cum? c. egone? si vivo,
adeo exornatum dabo,

Adeo deperum, ut, dum vivat, meminerit sem-
per mei:

Qui sibi me pro deridiculo ac delectamento putat.
Non, ita me dilament, auderet facere haec vi-
duae mulieri,
Quae in me fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMUS, CHREMES, SYRUS.

ITANE tandem quaeso est, Menedeme, ut
pater

Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit ani-
mum patris?

Quodnam ob facinus? quid ego tantum scelëris
admisi miser?

Volgo faciunt. M. scio tibi esse hoc gravius, multo
ac durius,

Cui fit: verum ego haud minus aegre patior id;
qui nescio,

Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex ani-
mo volo.

CL. Hic patrem esse aiebas? M. eccum. CH. quid
me incufas, Clitipho?

Quidquid ego huius feci, tibi prospexi, et stultitiae tuae.

Ubi te vidi animo esse omisso, et, suavia in praesentia

Quae essent, prima habere, neque consulere An-
longitudinem;

Cepi rationem, ut neque tu egeres, neque ut
haec posses perdere.

Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te
mihi dare,

Abii ad proximos, tibi qui erant; eis comansi
et credidi.

Ibi tuae stultitiae semper erit praesidium, Clitipho.

Victus, vestitus, quo in rectum te receptes.

hei mihi!

CH. Satius est, quam, teipso herede, haec possi-
dere Bacchidem.

s. Disperii: scelestus quantas turbas concivi in-
sciens!

CL. Emori cupio, CH. prin, quae so, disce quid
sit vivere:

Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

s. Here, licetne? CH. loquere, s. at tuto? CH.
loquere, s. quas ista est pravitas,

Quaeve amentia est, quod peccavi ego, id obesse
huic? CH. illicet.

Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu
aram tibi, Neque

Neque precatorem pararis. s. quid agis? ch. nil succenseo,

Nec tibi, nec huic, nec vos est aequum, quod facio, mihi.

s. Abiit, vah, rogasse vellem? cl. quid Syre?

s. unde mihi peterem cibum? 25

Ita nos alienavit: tibi jam esse ad forem intellego.

ch. Adeo rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit, Syre?

s. Modo liceat vivere, est spes. cl. quae? s. nos esurituros satis.

cl. Irrides in re tanta, neque me quidquam consilio adjuvas?

s. Imo et ibi nunc sum, et usque dudum id egi, dum loquitur pater: 30

Et, quantum ego intellegere possum—cl. quid?

s. non aberit longius.

cl. Quid id ergo? s. sic est: non esse horum te arbitror. cl. quid istuc, Syre?

Satin' sanus es? s. ego dicam, quod mihi in mentem: tu disjudica.

Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio:

Quae propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia 35

Postquam est inventa vera, inventa est causa, qua te expellerent.

cl. Est

CL. Est verisimile. s. an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?

CL. Non arbitror. s. nunc aliud specta: matres omnes filiis

In peccato adutrices, auxilio in paterna injuria Solent esse: id non fit. CL. verum dicis. quid ergo nunc faciam, Syre?

s. Suspicionem istanc ex illis quaere: rem profer palam.

Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito, aut

Scibis cujus sis. CL. recte suades: faciam. s. fat recte hoc mihi

In mentem venit: namque adolescens, quam in minima spe situs erit,

Tam facillime patris pacem in leges conficiet suas. Etiam haud scio an uxorem ducat, ac Syro nil gratiae.

Quid hoc autem? senex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum est,

Miror non jussisse illico adripi me. ad Menedemum hinc pergam:

Eum mihi precatorem paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

Profecto, nisi caves tu homo, aliquid gnato
conficies mali :

Idque adeo miror, quomodo

Tam ineptum quidquam tibi venire in mentem,
mi vir, potuerit.

c. Oh, pergin' mulier esse ? nullamne ego rem
unquam in vita mea

Volui, quin tu in ea re mihi advorsatrix fueris,
Sostrata ?

At si rogitam jam, quid est quod peccem ; aut
quamobrem id faciam, nescias :

In qua re nunc tam confidenter restas, stulta. a.
ego nescio ?

c. Imo scis potius, quam quidem redeat ad in-
tegrum eadem oratio.

s. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta
postules.

c. Non postulo : jam loquere : nihilo minus ego
hoc faciam tamen.

a. Facies ? c. verum. s. non vides quantum mali
ex ea re excites ?

Subditum se suspicatur. c. subditum ! ain' tu ?

B. certe sic erit,

Mi

Mi vir, c. confitere. s. au, obsecro te, istuc inimicis fiet.

Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?

c. Quid? motuis, ne non; cum velis, convincas esse illum tuum?

s. Quod filia est inventa? c. non; sed, quo magis credendum fiet

Id, quod est consimilis moribus,

Convinces facile ex te natum: nam tui similes tolli est probe:

Nam illi nihil vitii est relictum, quin sit et idem tibi:

Tum praeterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Sed ipse egreditur, quam severus! rem cum videas, censeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHERMES.

SI unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserecat mei;

Quod

Quod peto et volo, parentes meos ut commendent
mihi.

a. Obsecro, mi gnate, ne istuc in animum indu-
cas tuum,

Alienum esse te. cl. sum, s. miseram me! hoc-
cine quaesisti, obsecro?

Ita mihi atque huic sis superstes, ut ex me atque
hoc natus es:

Et cave posthac, si me amas, unquam istuc ver-
bum ex te audiam. ch. at

Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos
sentiam.

cl. Quos? ch. si scire vis, ego dicam: gerro,
iners, fraus, belluo;

Ganeo, damnosus. crede; et nostrum te esse
credito.

cl. Non sunt haec parentis dicta. ch. non, si ex
capite sis meo

Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, ea
causa magis

Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
s. Di istaec prohibeant. ch. deos nescio: ego,

quod potero, sedulo

Quaeris id quod habes, parentes: quod abest non
quaeris, patri

Quomodo obsequare, et ut serves quod labore in-
venerit:

Non

Non mihi per fallacias adducere ante oculos?

pudet

Dicere hac praesente verbum turpe: at te id

nullo modo

Facere puduit. CL. cheu, quam nunc totus dis-

pliceo mihi!

Quam pudet! neque, quod principium incipiatis
ad placandum, scio.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMUS, CHREMES, CLITIPHON, SOSTRATA.

ENimvero Chremes nimis graviter cruciat ado-
lescentulum,

Nimisque inhumane. exeo ergo, ut pacem con-
ciliem. optume

Ipsos video. CH. ehem, Menedeme, cur non ac-
cusceris jubes

Filiam, et quod dotis dixi, firmas? S. mi vir, te
obsecro

Ne facias. CL. pater, obsecro ut mi ignoscas.

M. da veniam, Chremes.

Sine te exorent. CH. egon' mea bona ut dem Bac-
chidi dono sciens?

Non faciam. M. at nos non finemus. CL. si me
vivom vis pater,

Ignosce, s. age, Chremes mi. m. age, quaso,
ne tam obfirma te, Chreme.

ch. Quid istuc? video non licet, ut coeptram,
hoc pertendere.

m. Facis ut te deat, ch. es, lege hoc adeo faci-
am: si facit id,

Quod ego hunc aequom censeo, cl. pater, om-
nia faciam: impera.

ch. Uxorem ut ducas. cl. pater. ch. nihil au-
dio. m. ad me recipio:

Faciet. ch. nil etiam audio ipsum. cl. perii. s.
an dubitas, Clitipho?

ch. Imo utrum vult. m. faciet omnia. s. haec,
dum incipias, gravia sunt.

Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. cl. fa-
ciam, pater.

s. Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam,
quam tu facile ames,

Filiam Phanocratae nostri. cl. rufamne illam
virginem,

Caesiam, sparso ore, adunco naso? non possum,
pater.

ch. Heia, ut elegans est! credas animum ibi
esse? s. aliam dabo.

cl. Quid istic? quandoquidem ducenda est, ego-
met habeo propemodum,

Quam

Quam volo. s. nunc laudo te, gnate. cl. Archonidi hujus filiam.

s. Perplacet. cl. pater, hoc nunc restat. en. quid? cl. Syro ignoscas volo,

Quae mea causa fecit. en. fiat. Vos valete, et plaudite.

CALLIOPUS RECENSUS.

TOMI PRIMI FINIS.

